

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bohumír Hanžlík a jeho hudebně pedagogická tvorba pro děti
Bohumír Hanžlík and his musically pedagogical work for children

Lucie Kroupová

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Hana Váňová, CSc.
Studijní program: Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy
se specializací na hudební výchovu

2024

Odevzdáním této diplomové práce na téma Bohumír Hanzlík a jeho hudebně pedagogická tvorba pro děti potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Prohlašuji, že jsem při její tvorbě nepoužila nástrojů umělé inteligence. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Kladně dne 30. 11. 2024

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí práce paní doc. PaedDr. Haně Váňové, CSc. za odborné vedení a velmi přínosné rady při tvorbě diplomové práce. Dále bych také ráda poděkovala paní Mgr. Viktoriji Kraf Hanžlíkové za ochotu a čas, který mi věnovala při rozhovoru pro účely práce.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá přínosem hudebně pedagogické tvorby Bohumíra Hanžlíka pro hudebně výchovnou praxi. Teoretická část obsahuje životopis této významné osobnosti čelákovického kulturního života a nástin jeho pedagogické, skladatelské, aranžerské, výtvarné i publikační činnosti. Věnuje se charakteristice jeho klíčových publikací, které jsou využitelné v hudebně pedagogickém prostředí včetně školní hudební výchovy. Těžištěm analytické části je rozbor Hanžlíkových dětských operek. Pro rozbor jsou stěžejní partie, s kterými je následně pracováno v experimentální části diplomové práce.

Výzkum se zaměřuje na osvojitelnost částí dvou operek, *Zvířátka a loupežníci*, *Jak se Honza učil latinsky*, ve třetím ročníku nehudební třídy prvního stupně základní školy. Byly stanoveny cíle a pracovní hypotézy, podrobně popsán postup experimentálního vyučování a koncipován výzkumný nástroj (dotazník) ke zjišťování motivace žáků k nácviu těchto operek. Výsledky výzkumu vedly k ověření či vyvrácení předem stanovených hypotéz a k závěrům, jež mohou posloužit jako zdroj inspirace pro učitele na 1. stupni základních školy.

KLÍČOVÁ SLOVA

Hudební pedagogika, didaktika hudební výchovy, hudební analýza, Bohumír Hanžlík, hudebně pedagogická tvorba pro děti, dětská operka.

ABSTRACT

The thesis focuses on the contribution of Bohumír Hanžlík's musical pedagogical works to music education practice. The theoretical part includes a biography of this significant figure in the cultural life of Čelákovice, as well as an overview of his pedagogical, compositional, arranging, artistic, and publishing activities. It discusses the characteristics of his key publications that are applicable in the field of music pedagogy, including school music education. The core of the analytical part is the analysis of Hanžlík's children's operas. Key sections of these operas are examined, and these sections are then used in the experimental part of the thesis.

The research focuses on the learnability of selected parts from two operas, *Zvířátka a loupežníci*, *Jak se Honza učil latinsky*, in the third grade of a non-musical class in the first stage of primary school. Goals and working hypotheses were established, the process of experimental teaching was described in detail, and a research tool (questionnaire) was designed to assess students' motivation for learning these operas. The results of the research either confirmed or refuted the pre-established hypotheses and led to conclusions that can serve as a source of inspiration for primary school teachers.

KEYWORDS

Music pedagogy, didactics of music education, musical analysis, Bohumír Hanžlík, musical pedagogical work for children, children's opera

Obsah

Úvod	9
1 Bohumír Hanžlík (1937–2021).....	11
1.1 Stručný životopis	11
1.2 Život pedagoga	13
1.3 Život hudebníka.....	16
1.4 Komorní soubor Bohumíra Hanžlíka	18
1.5 Spolupráce s rozhlasem	19
1.6 Život výtvarníka	20
2 Publikační činnost	22
2.1 Knižní tituly a sbírky písní	22
2.1.1 Dějiny hudby v obrazech a obrázcích (2009).....	23
2.1.2 12 kapitol o hudbě (1996).....	24
2.1.3 Lidové písně a říkadla z Polabí (2008).....	24
2.1.4 Staročeský kalendář (2014)	25
2.1.5 Viva la musica: z dějin české renesanční a barokní hudby (2018).....	26
2.1.6 Intonace (rok neznámý).....	27
2.1.7 Znam já jeden krásný zámek (2014).....	27
2.1.8 Hudba na hradech a královském dvoře (nevydáno)	28
2.1.9 Zpíváme lidové písně po celý rok (nevydáno)	28
2.2 Články, notové přílohy	29
2.3 Dětské muzikály a operky	32
3 Hudební a didaktický potenciál operek Bohumíra Hanžlíka.....	33
3.1 Zvířátka a loupežníci	33
3.2 Jak se Honza učil latinsky	39

3.3	Zlatý král	42
4	Výzkum	46
4.1	Předmět, cíle a hypotézy výzkumu.....	46
4.2	Metodika a organizace výzkumu.....	47
4.2.1	Plán aktivit.....	51
4.2.1.1	Zvířátka a loupežníci	51
4.2.1.2	Jak se Honza učil latinsky	57
4.2.2	Dotazníkové šetření	61
4.2.2.1	Znění dotazníku	61
4.3	Interpretace získaných dat	63
4.3.1	Interpretace výsledků experimentálního vyučování a pozorování	63
4.3.2	Výsledky dotazníkového šetření.....	65
4.3.2.1	Samotné vyhodnocení dotazníku.....	65
4.4	Vyhodnocení hypotéz, závěry z výzkumu.....	69
	Závěr.....	72
	Seznam notových ukázek	73
	Seznam grafů	74
	Seznam použité literatury	75
	Seznam informačních zdrojů	78
	Seznam obrazové přílohy	1
	Seznam notové přílohy	35

„Vychovávat mladé hudebníky, vychovávat děti, to není a nemůže být jen zaměstnání, ani forma výdělků na živobytí. Je to povolání, poslání a celoživotní náplň. Odměnou za to je fakt, že neustálým kontaktem s dětmi a mladými lidmi nestihne zpravidla učitel stárnout. Myslím si a jsem přesvědčený, že čas takto strávený se nepočítá do celkové délky učitelova života...“¹

Bohumír Hanžlík

¹ *Almanach naší ALMA MATER aneb Sedm desítek let ve službách Múz a umění. Almanach k 70. výročí založení ZUŠ Jana Zacha v Čelákovcích. ZUŠ Jana Zacha, Čelákovice, 2017.*

Úvod

Tématem diplomové práce je osobnost Bohumíra Hanžlíka a jeho hudebně pedagogická tvorba pro děti. O této významné osobnosti čelákovického kulturního a pedagogického života dosud nebyla sepsána ucelenější práce, a to byl jeden z důvodů volby tohoto tématu. Dále mne jako učitelku na prvním stupni ZŠ oslovila Hanžlíkova šíře zájmů od hudby a výtvarného umění k literatuře a jeho hluboké znalosti naší i světové historie. Chtěla jsem blíže poznat jeho hudebně pedagogický odkaz a ve své praxi ověřit jeho využitelnost v podmínkách běžné základní školy, přestože vznikl v intencích školství uměleckého.

Bohumír Hanžlík svými schopnostmi, talentem, kreativitou a myšlenkami v oblasti hudební teorie i praxe ovlivnil řadu svých blízkých, kolegů, ale hlavně žáků, které po celý život učil. Byl to člověk, který tvorbou velmi zasáhl hudební oblast nejen v okolí Čelákovic, ale jeho práce zanechala stopy i v zahraničí. Bohumír Hanžlík se ve svých dílech vrací k tradičnímu, lidovému a folklórnímu pojetí světa. Přináší do dnešní doby mnoho doby minulé, a díky tomu připomíná, proč je důležité se k ní vracet. Tradice s sebou přináší širokou škálu emocí a ctností, které bychom jako učitelé měli předávat dětem, jež provázíme na jejich cestě za vzděláváním. Všechny tyto ctnosti se prolínají v myšlenkách i hudbě Bohumíra Hanžlíka a jsou propojením i v celé této diplomové práci. Hudba formuje lidskou osobnost a je třeba žákům předkládat zajímavé ukázky s didaktickým potenciálem, který v sobě nesou.

Teoretická část diplomové práce se věnuje biografii Bohumíra Hanžlíka, jeho práci v oblasti hudební, pedagogické, skladatelské i výtvarné. Analyzuje Hanžlíkovy publikace a jejich přínos pro školství a nese didaktický potenciál Hanžlíkových dětských operek, na kterých staví i výzkum.

Druhá část této diplomové práce, zaměřená na praktický výzkum, se zabývá osvojitelností částí Hanžlíkových dětských operek v běžné nehudební třídě základní školy. Hlavní výzkumnou metodou se stal experiment, realizovaný jako experimentální vyučování rozdělené do osmi vyučovacích bloků. Výzkum probíhal v jedné třídě 3. ročníku základní školy.

Cílem výzkumu bylo potvrdit či vyvrátit, zda jsou části dvou dětských operek Bohumíra Hanžlíka s názvem *Zvířátka a loupežníci*, *Jak se Honza učil latinsky* osvojitelné

v běžné třídě prvního stupně základní školy. Druhým velmi důležitým cílem pak bylo zvýšit u žáků motivaci a zájem o nácvič dětských minioperek, a zároveň tak podpořit rozvoj jejich hudebních dovedností.

1 Bohumír Hanžlík (1937–2021)

Kapitola se zaměřuje na život Bohumíra Hanžlíka, jeho období studií, pedagogické, publikační, výtvarné i rozsáhlé hudební činnosti. Současně se věnuje době, kdy Bohumír Hanžlík spolupracoval s Českým rozhlasem. Poznatky jsou čerpány z dostupných informačních zdrojů a z rozhovoru² s jeho manželkou – klavíristkou a současnou ředitelkou ZUŠ Jana Zacha v Čelákovících, paní Viktoriji Kraf Hanžlíkovou.

1.1 Stručný životopis

Životopis čelákovického rodáka, významného pedagoga, výtvarníka, skladatele, klavíristy a dirigenta je příběhem, který se psal od roku 1937. Bohumír Hanžlík se narodil dne 28. 11. do rodiny Josefa Hanžlíka (1910–1988) a jeho ženy Anny, rozené Šturmové.³ Jeho otec byl tou dobou významným hudebníkem a kapelníkem. Od roku 1952 byl kapelníkem místního tanečního orchestru, v roce 1959 založil pěvecký spolek *Radost*, kde se věnoval nácvičku národních i lidových písní, později však i populárním titulům. Jako dirigent zde působil od založení do roku 1961, kdy ho na jeho místě vystřídal František Bečka.⁴

Bohumír Hanžlík byl členem otcova souboru (obrázek č. 1⁵), a právě díky němu si mohl zahrát velké množství úprav známých skladeb pro klavír. To mu přineslo velmi cenné zkušenosti do jeho budoucího skládání, interpretace, komponování i aranžování. Během svého dětství zpíval v různých souborech, zároveň hrál na několik hudebních nástrojů. Nejbližší mu byl klavír, ve kterém se i nadále vzdělával, ale hrál i na akordeon či housle.

² Rozhovor s paní Mgr. Viktoriji Kraf Hanžlíkovou proběhl dne 18.4.2024 v Čelákovících na ZUŠ Jana Zacha.

³ GABRIELOVÁ, Šárka. *Město Čelákovice a osobnosti čelákovického hudebního života*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy, s. 47.

⁴ Následovníků bylo mnoho, nejdéle setrval ve funkci uměleckého vedoucího i dirigenta Miloslav Mleziva (do roku 1999). Po jeho odchodu se zde vystřídali ještě další 2 dirigenti, Břetislav Hynek a Jiří Horáček (tamtéž, str. 32).

⁵ Viz obrazová příloha na konci práce.

Bohumír Hanžlík zároveň účinkoval v divadelním souboru. Ve svých deseti letech, tedy v roce 1947, si zahrál roli trpaslíka Šmudly v představení *Sněhurka a sedm trpaslíků* (obrázek č. 2 a 3⁶).

Po studiu základní a střední školy vystudoval výtvarné zaměření na Pedagogické fakultě Karlovy univerzity. U Cyrila Boudy studoval grafiku a malířství, Ladislav Leitgeb ho vzdělával ve výtvarné výchově. Zároveň s těmito obory se Bohumír Hanžlík věnoval studiu klavíru u Emila Kapláňka, které dokončil ve stejném roce jako pedagogickou fakultu, tedy 1957.⁷ Dalšího hudebního vzdělání dosáhl v roce 1964, kdy uzavřel studium na Lidové konzervatoři v Praze. Studoval zde instrumentaci u Karla Krautgartnera, u Emila Hradeckého vystudoval skladbu.⁸

Od roku 1957 až do své smrti Bohumír Hanžlík vyučoval. Během své pedagogické dráhy působil zpočátku v základním i středním školství a posléze zakotvil ve školství uměleckém, kde kromě pedagogické činnosti vykonával dlouhodobě funkci ředitele Základní umělecké školy Jana Zacha v Čelákovících, kde působil až do konce života. Na tomto pracovišti se také seznámil se svou budoucí ženou, ruskou klavíristkou Viktorijí Kraf.⁹

Během života zkomponoval nespočet skladeb a úprav moderní i lidové hudby nejen pro ZUŠ Jana Zacha a Komorní soubor Bohumíra Hanžlíka, ale i pro početnější pěvecké či taneční soubory a pro Český rozhlas. V průběhu pozdějších učitelských i ředitelských let vytvořil množství historicko-vzdělávacích či hudebně-vzdělávacích publikací, které dodnes používají nejen žáci ZUŠ, ale též studenti pedagogických fakult v Praze, Plzni a v Brně.

Za svoji práci získal i několik ocenění. Jeho práce je velmi uznávaná a oceňovaná v České republice i zahraničí. Za usilovnou, dlouhodobou a velmi přínosnou činnost mu byla udělena Medaile Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR 1. stupně (2000).

⁶ Viz obrazová příloha na konci práce.

⁷ HANŽLÍK, Bohumír. Jak se Honza učil latinsky - 3.část. *Hudební výchova*. 2017, 25(3). ISSN 1210-3683.

⁸ Tamtéž.

⁹ Co se týče osobního života Bohumíra Hanžlíka, poprvé se oženil v roce 1968 s Jaroslavou Blažkovou a měl s ní syna Davida. 20.4.2000 se oženil podruhé s Viktorijí Kraf a pomáhal jí vychovávat dceru Jekatěrinu. Z okruhu příbuzných, se kterými spolupracoval profesně, zmiňme kromě jeho otce a druhé ženy dále bratrance Jiřího Hanžlíka, akademického malíře, který na sklonku života též vyučoval na ZUŠ Jana Zacha v Čelákovících (výtvarný obor) a jehož kresby se objevovaly v některých Hanžlíkových publikacích (např. kresba na titulním listě Staročeského kalendáře).

Následně na to, v roce 2012 (obrázek č. 4¹⁰), mu byla udělena cena městem Čelákovice za dlouhodobý přínos, rozvoj kultury a školství ve městě.¹¹

Bohumír Hanžlík zemřel v první vlně covidu dne 17.1.2021 a jeho nečekaný odchod uprostřed práce zasáhl rodinu, přátele, spolupracovníky i celou čelákovickou veřejnost.

Jako vzpomínka na Bohumíra Hanžlíka byl dne 30.1. 2021 na YouTube nahrán archivní záznam vánočního koncertu z roku 2002.¹²

1.2 Život pedagoga

Po studiích v Brandýse nad Labem a v Praze začal Bohumír Hanžlík vyučovat na základní škole v Lázních Toušev nedaleko Čelákovic. Vyučoval zde v letech 1957–1959. Zároveň při povolání pedagoga skládal, aranžoval hudbu a působil, jak už jsme výše uvedli, nejen v souboru svého otce, ale i v dalších pěveckých a folklorních spolcích. Založil zde i pěvecký sbor. Jeho vyučovanými obory byla hlavně hudební a výtvarná výchova, díky které předával dětem cit pro lidovost, folklor či tradici, která se prolínala celým jeho hudebním i výtvarným životem. Současně na této základní škole učil i jiné předměty než umělecké obory.¹³

Od začátku 60. let (1961) začal vyučovat na Základní škole a Střední všeobecně vzdělávací škole v Brandýse nad Labem. Zde působil 11 let, tedy do roku 1972, a vyučoval zejména výtvarnou a hudební výchovu napříč ročníky. Jeho žáci se umísťovali na předních místech nejen v hudebních, ale též výtvarných soutěžích STM (Soutěže tvořivosti mládeže).

V roce 1961 začal také spolupracovat s akademickým malířem, výtvarníkem i pedagogem Rudolfem Truhlaříkem, se kterým později v roce 1963 spoluzaložil divadelní soubor ZDŠ (základní devítileté školy) s názvem *Neutron*, který se později stal součástí *Divadla o páté*.

Od roku 1972 začal Bohumír Hanžlík spolupracovat s Československým rozhlasem, kde se věnoval práci nejen na notových úpravách (viz kapitola 1.5 *Spolupráce s rozhlasem*).

¹⁰ Viz obrazová příloha na konci práce.

¹¹ KRAF HANŽLÍKOVÁ, Viktorija, ředitelka ZUŠ Jana Zacha [ústní sdělení]. Čelákovice, 18.4.2024.

¹² Záznam vánočního koncertu z roku 2000.: <https://www.youtube.com/watch?v=c8KUw-j0AzE&t=1018s>.

¹³ GABRIELOVÁ, Šárka. *Město Čelákovice a osobnosti čelákovického hudebního života*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy, s. 48.

V roce 1972 přešel na Lidovou školu umění, později Základní uměleckou školu, dnes Základní uměleckou školu Jana Zacha v Čelákovících. ZUŠ Jana Zacha pro něho byla velkým posunem v kariéře a vyučoval zde až do své smrti roku 2021.

„Věnoval se hlavně vyučování zpěvu či klavíru. Učil hodiny sólového zpěvu. Dříve učil i sbor, ale když jsem přijela, učil jen sólový zpěv. Děti, které učil, pravidelně odcházely z hodin úplně nadšené.“¹⁴

Ředitelem této umělecké školy se Bohumír Hanžlík stal v roce 1978 a jeho ředitelské působení trvalo do roku 2009. Během této doby založil *Komorní orchestr Jana Zacha*, jenž se v dnešní době jmenuje již po samotném zakladateli *Komorní orchestr Bohumíra Hanžlíka*.

Za jeho působení se v roce 1990 změnil název školy z původní Lidové školy umění na Základní uměleckou školu Jana Zacha. Záslouhou Bohumíra Hanžlíka byl již v roce 1978 otevřen na škole kromě hudebního oboru i první ročník oboru výtvarného a o tři roky později i oboru literárně-dramatického a tanečního.¹⁵ V této škole se tedy vyučovaly a dodnes vyučují čtyři obory – hudební, taneční, výtvarný, literárně dramatický.¹⁶ Děti předškolního věku jsou vzdělávány v tzv. studiu (přípravné vzdělávání). V roce 1993 získala škola jako první zařízení v okrese Praha-východ právní subjektivitu¹⁷. Na YouTube je vložena nahrávka ZUŠ Čelákovice z roku 2000, na níž Bohumír Hanžlík provází svou uměleckou školou.¹⁸ V současné době má škola cca 850 žáků a cca 50 učitelů¹⁹, pobočky má v Jirnech a v Zelenči.

Na místo ředitele ZUŠ nastoupila v roce 2009 jeho manželka, ruská klavíristka Viktorija Kraf Hanžlíková, která na místě ředitelky působí i v současné době. Viktorija Kraf studovala v Rusku klavír a též tam po mnoho let pedagogicky působila. Do Čech se dostala díky pracovní nabídce. Přiletěla v listopadu roku 1995 z ruského Petrohradu, a hned po

¹⁴ KRAF HANŽLÍKOVÁ, Viktorija, ředitelka ZUŠ Jana Zacha [ústní sdělení]. Čelákovice, 18.4.2024.

¹⁵ *Almanach naší ALMA MATER aneb Sedm desítek let ve službách Múz a umění*. Almanach k 70. výročí založení ZUŠ Jana Zacha v Čelákovících. ZUŠ Jana Zacha, Čelákovice, 2017, str. 57.

¹⁶ Historie školy. *Základní umělecká škola Jana Zacha Čelákovice* [online]. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <https://www.zuscelakovice.cz/index.php/o-skole/o-skole>.

¹⁷ *Almanach naší ALMA MATER aneb Sedm desítek let ve službách Múz a umění*. Almanach k 70. výročí založení ZUŠ Jana Zacha v Čelákovících. ZUŠ Jana Zacha, Čelákovice, 2017, str. 60.

¹⁸ Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=xFx96hnwDXg>.

¹⁹ Tamtéž, str. 5.

příletu začala vyučovat hodiny klavíru na ZUŠ Jana Zacha v Čelákovících. Během své učitelské praxe hrála i v orchestru Jana Zacha, se kterým účinkovala a dnes stále účinkuje na mnoha koncertech nejen v komorním složení. V dnešní době stále vyučuje a je ředitelkou této základní umělecké školy. Současně s tím je velmi často zvaná i do komisí na různých zahraničních klavírních seminářích, kde sama přednáší.²⁰ Podle vlastních slov z rozhovoru „*je velmi šťastná za svoji práci, protože ji velmi naplňuje a baví*“. Je vskutku výbornou pedagožkou a klavíristkou. Dokazují to i velké úspěchy jejích žáků u nás i v zahraničí. Její práce je oceňovaná nejen v Česku, ale i v zahraničí²¹.

Jak sama Viktorija Kraf konstatuje, úroveň školy je tak vysoko hlavně díky snahám o rozvoj jejího manžela Bohumíra Hanžlíka. „*Vždy říkal, jak moc má rád Čelákovice a všude, kam přijel, tak je propagoval. Ne všichni ho zde obdivovali, vždy se najde někdo, kdo je proti, ale snil o tom, že proslaví jméno Čelákovice i někde jinde než jen tady v okolí.*“²²

Základní umělecká škola v Čelákovících má ve svém plně obsazeném pedagogickém sboru velmi vzdělané pedagogy i umělce, jejichž žáci dosahují vysokých úrovní z hlediska uměleckého i vzdělávacího. Hojně se účastní velkého množství soutěží i přehlídek. Velkým úspěchem současné doby bylo, že škola byla vybrána v rámci V4 (Národní Visegrádský fond) jako hudební škola, která reprezentovala Českou republiku v rámci kulturních výměnných pobytů v ostatních členských státech Visegrádské čtyřky (Maďarsko, Slovensko, Polsko).

„*Bylo to ale i díky Boganovi, který byl ředitel dlouho přede mnou.*“²³

Po skončení funkčního období ředitele Bohumír Hanžlík působil na škole dále jako učitel a zintenzivnil svou činnost skladatelskou, interpretační i publikační. Jeho žáci či komorní soubor se dále účastnili různých soutěží a akcí na podporu školy i kulturního rozvoje města.

²⁰ KRAF HANŽLÍKOVÁ, Viktorija, ředitelka ZUŠ Jana Zacha [ústní sdělení]. Čelákovice, 18.4.2024.

²¹ Mnohé první ceny v celostátních klavírních soutěžích i první místa žáků na mezinárodních klavírních soutěžích (např. Concorso Internazionale per giovani pianisti „Isola del sole“ v roce 2010, na klavírní soutěži v Římě v roce 2013, na soutěži XII. Concours International de Piano v Paříži apod.

²² KRAF HANŽLÍKOVÁ, Viktorija, ředitelka ZUŠ Jana Zacha [ústní sdělení]. Čelákovice, 18.4.2024.

²³ Tamtéž.

1.3 Život hudebníka

Hudba byla pro Bohumíra Hanžlíka velkou součástí po celý jeho život již od útlého věku. Věnoval se hlavně improvizacím či aranžím lidové i moderní hudby. Zároveň napsal i několik dětských muzikálů či operek. Tím, že vyučoval hudební výchovu, zakládal na školách, kde učil, i pěvecké sbory či soubory, pro které tvořil mnoho hudebních aranžů. Tak například během jeho působení na ZŠ v Brandýse nad Labem obdivovala veřejnost pěvecké trio ve složení Nina Tošnarová (později zpívala profesionálně country pod pseudonymem Nina Nová), Růžena Nová (pozdější hráčka na housle v brandýském orchestru FAR Musica) a Alena Šindelářová. S pěveckým sborem se Bohumír Hanžlík úspěšně účastnil soutěží školních pěveckých sborů a ve spolupráci s redaktorem Československého rozhlasu Vratislavem Beránkem realizoval se sborem natáčení do hudebního pořadu pro děti a mládež.

„Byl neuvěřitelně talentovaným klavíristou“. Viktorije Kraf uvedla v rozhovoru, že „měl obrovskou představivost a skvělý sluch. Nejvíce improvizoval a znal perfektně zvukové možnosti každého nástroje. Z toho vycházel při výběru tóniny při aranžování skladby...“²⁴

Bohumír Hanžlík během svého komponování i výběrem materiálu pro své aranže zapojoval do hudby téma tradice, folklóru, lidovosti či „krásných“ lidských vlastností. Podle něho byla potřeba vracet se ke kořenům a stále si připomínat již uplynulou dobu, která nese určitý nejen historický potenciál.

K tvoření dětských muzikálů přispěla spolupráce s Rudolfem Truhlaříkem od roku 1961 v již zmiňovaném *Divadle o páté*. Rudolf Truhlařík psal scénáře kabaretních her a zároveň byl režisérem všech inscenací. Bohumír Hanžlík skládal hudbu k muzikálům či jiným hrám. Hned v roce vzniku divadla se veřejnosti představili s inscenací muzikálu *Revue za ohradou*. O rok později vytvořili program *Saloon Idaho* a v následujících letech přidali ještě několik dalších dětských muzikálů. Příkladem jsou představení *Žraloci a kytara*, *Město na slunci*, *Tak nám zabili Ferdinanda*, *Pět kuliček*, *Bez Adama a Evy*. Všechny byly realizované právě v *Divadle o páté* v průběhu 60. let 20. století.

Po založení Komorního souboru Jana Zacha vytvořil Bohumír Hanžlík v průběhu let více než 600 úprav komorních i tanečních skladeb. Jeho dílo se rozšiřovalo během celého

²⁴ Tamtéž.

jeho pedagogického působení. Napsal několik dětských baletů – *Popelka* (1986), *Šípková Růženka* (1997), *Rocková mše* (1992) i komorních skladeb pro klavír. Příkladem jsou *Kontrasty pro klavír a dechovou harmonii* (2002), které věnoval své ženě Viktoriji.²⁵ Osobně si zakládal i na moderní úpravě Rybovy *České mše vánoční* (2008) i na úpravě Zachovy *Sinfonie G dur, č. 1* (rozepsání partů a doplnění basového partu).

*„Bohumír měl velmi rád Vánoce a důraz kladl hlavně na vánoční koncerty zde v Čelákovících. Říkal, že i za dob komunismu, kdy se nesmělo zpívat o Ježíškovi, ale o dědu Mrázovi, tak stejně koledy na koncertech zpíval. Jsem zde hodně let, skoro 30, a každý rok tu tak těch 5–6 koncertů kolem Vánoc je. Koncerty jsou vždy úplně plné a probíhají již 40 let.“*²⁶

Současně s jeho skladatelskou i pedagogickou činností musíme uvést i dirigentskou dráhu. Dirigoval *Komorní soubor Bohumíra Hanžlíka* (obrázek č. 5, 6²⁷) a *Orchestr Jana Zacha*. Pro tato tělesa aranžoval jak českou, tak i zahraniční hudbu. Příkladem jsou třeba aranže písní kapely Queen.

²⁵ HANŽLÍK, Bohumír. Jak se Honza učil latinsky - 3.část. *Hudební výchova*. 2017, **25**(3), 17–24. ISSN 1210-3683.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Viz obrazová příloha na konci práce.

1.4 Komorní soubor Bohumíra Hanžlíka

Bohumír Hanžlík založil během svého ředitelského působení na ZUŠ Jana Zacha v Čelákovících v roce 1983 Komorní soubor Jana Zacha. Inspirací mu byl právě hudební skladatel a vynikající varhaník Jan Zach (1713–1773), jehož jméno se proslavilo nejen v Polabí, ale i ve Francii v období pozdního baroka a raného klasicismu, kdy komponoval. Bohumír Hanžlík zařazoval do repertoáru souboru mimo jiné i úpravy skladeb Jana Zacha.

Bohumír Hanžlík sám orchestr dirigoval a díky všem jeho instrumentacím se jeho jméno přirozeně vneslo do názvu orchestru, tedy *Komorní soubor Bohumíra Hanžlíka* (od roku 2010).

Během let se v souboru vystřídalo mnoho vynikajících umělců. Hodně z nich bylo součástí pedagogického sboru na již zmíněné ZUŠ. Místo zde zaujal například klarinetista Jan Bláha, flétnista Lubomír Čech, klavíristka Viktorije Kraf Hanžlíková či fagotista Michal Hrdý.²⁸ V současné době hraje soubor ve složení: klarinet Jan Bláha a Miloslav Schovánek, fagot a kontrafagot Luboš Fait, hoboje a anglický roh Bedřich Hejsek, příčná flétna Vítězslav Klouda, klavír Viktorija Kraf Hanžlíková, dirigent Bohumír Hanžlík. Soubor po mnoho let spolupracoval s brandýským vokálním kvintetem KrisKrosKvintet.

„Komorní soubor byl ten, kde nás bylo 6 nebo 7, hlavně dechy. Byli to učitelé, co s námi učí zde na škole. To se tenkrát říkalo Komorní orchestr Jana Zacha. Teď už je to Bohumíra Hanžlíka. Hraje se bez bicích, elektriky i mikrofonů. Když přivezmeme elektriku, bicí, kytary, trubky, žestě, dalších 10 lidí, tak to je již Orchestr Jana Zacha. Základem je ale menší těleso, se kterým jsme hráli více. Málokdy nás chtěl někdo jako orchestr, spíše jsme hráli komorně. S velkým orchestrem jsme obvykle hráli 2–3 koncerty za rok. S menším jsme jezdili do Švýcarska, Německa i jinam hrát. Hrajeme i teď, i když Bogan není, protože nechal „kilometry“ not, úprav pro různé nástroje...“²⁹

Ze slov Viktorije Kraf vyplývá, že základem *Komorního orchestru Bohumíra Hanžlíka* je 6–7 členů, kteří tvoří jádro souboru. Po přidání dalšího nástrojového obsazení vzniká *Orchestr Jana Zacha*, který již čítá okolo 20 členů.

²⁸ KRÁLÍK, Jan. *Hudebníci v brandýském Polabí*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav: Město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2008, s. 17.

²⁹ KRAF HANŽLÍKOVÁ, Viktorija, ředitelka ZUŠ Jana Zacha [ústní sdělení]. Čelákovice, 18.4.2024.

Komorní orchestr účinkoval na většině Vánočních koncertů v Čelákovících, které mají svou tradici již přes 40 let. Orchestr doprovázel i mnoho známých českých hudebních umělců. Příkladem je zpěvačka Lucie Bílá či houslová virtuózka Gabriela Demeterová. *Komorní soubor Jana Zacha* koncertoval i na mnoha zahraničních koncertech ve Švýcarsku, Rakousku či Německu, a díky Hanzlíkovým úpravám se velmi proslavil.

Hanzlík pro orchestr aranžoval mimo jiné i mnoho známých klasických skladeb Mozarta, Telemanna, Bacha, Beethovena či Čajkovského. Velice si zakládal na „květnatosti“ a kráse aranží. Viktorije Kraf sama zmínila, že „*mu šlo zejména o melodičnost a využití potenciálu všech nástrojů.*“³⁰

1.5 Spolupráce s rozhlasem

V letech 1972–2014 spolupracoval Bohumír Hanzlík s *Českým rozhlasem*. Při jeho práci v dětských pěveckých i divadelních souborech se dostal díky již zmiňovanému Vratislavu Beránkovi³¹ do Českého rozhlasu, ve kterém pracoval nejen Vratislav Beránek, ale třeba i Jaroslav Herden.³²

Pro hlavní redakci hudebního vysílání ČRo v Praze působil Bohumír Hanzlík jako notograf pro soudobé hudební skladatele. Jeho práce byla velmi pozoruhodná hlavně díky jeho osobitému výtvarnému stylu. Spolupracoval např. se skladateli Jiřím Templem, Markem Kopelentem či Janem Tausingerem.³³

V rozhlasu působil jak v Ústředním notovém archivu, tak ve Fondu hudebnin, věnoval se i revizi literatury pro sbory. Český rozhlas má hned několik podstanic, a právě na stanici Vltava se Bohumír Hanzlík zapojil do práce na tzv. *Ballingově sbírce* neboli archivním fondu.³⁴ Přípravoval hudební materiály pro rozhlasová tělesa, například SOČR

³⁰ Tamtéž.

³¹ Vratislav Beránek (1926–2012) byl v letech (1950-1957) ředitelem čelákovické hudební školy, později pak redaktorem Československého rozhlasu a jedním ze zakladatelů soutěže Concertino Praga 1950.

³² Jaroslav Herden (1931–2010) byl profesorem na Katedře hudební výchovy PedF UK v Praze. Celoživotně se věnoval problematice poslechu hudby. Pro hudební vysílání Československého rozhlasu vytvořil přes 300 pořadů, napsal též publikaci *Rozhlas – učitel – žák* (Praha, Supraphon, 1979). S Bohumírem Hanzlíkem ho pojilo dlouholeté přátelství.

³³ JEŘÁBEK, Zdeněk. *Za Bohumírem Hanzlíkem* [online]. 2021 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://informace.rozhlas.cz/za-bohumirem-hanzlikem-1937-2021-8413100>.

³⁴ Tamtéž.

(*Symfonický orchestr Českého rozhlasu*), TOČR (*Taneční orchestr Českého rozhlasu*), JOČR (*Jazzový orchestr Českého rozhlasu*) i další drobná seskupení. Jeho schopnosti byly využity na maximum. Netýkalo se to jen aranžérské práce, ale i korektur, instrumentací či revizí sborové literatury.

1.6 Život výtvarníka

Divadlo o páté bylo jedním z míst, kde se mohl Bohumír Hanžlík projevit jako malíř, scénograf, grafik či ilustrátor. Tvorba rekvizit a práce na vzhledu scény byla součástí práce spolku.

Jeho tvorba nebyla ale čistě jen pro účely divadla. Zaměřoval se i na přípravu, realizaci výstav, novinové či časopisové ilustrace, grafické návrhy. Těm se věnoval nejvíce, protože byly součástí jeho hudební tvorby. Nemaloval ale tolik, jak by se na první pohled zdálo. Mnohem více se věnoval hudbě, improvizaci či aranžím.

„Kreslil strašně málo. Když jsem mu dala něco kreslit třeba na chatě, jen tak něco málo nakreslil a už nechtěl více. Vždy jsme mu vzali nějaké sady na kreslení, ale nechtěl. Bavily ho plakáty. Byl schopný rozložit na chodbě naší školy obrovskou plachtu a bez předkreslení jít s nůžkami. Za půl hodiny z toho byla velká písmenka v nějakém určitém stylu. Byla jsem úplně překvapená, jakou neskutečnou představivost má. To ho strašně bavilo.“³⁵

Bohumír Hanžlík měl velmi osobitý styl výtvarného projevu. Mnohem radši tvořil plakáty, vystříhoval písmena a další motivy. Důkazem jsou Hanžlíkovy grafické návrhy jednotlivých stránek v jeho publikacích. Příkladem je *Staročeský kalendář (2014)*, *Dějiny hudby v obrazech a obrázcích (2009)* či ručně psaná kniha, vydaná na jeho osobní náklady, *Viva la musica: z dějin české renesanční a barokní hudby (2018)*. V těchto knihách sice povětšinou kresby tvořily na jeho návrhy učitelky výtvarného oboru ZUŠ Jana Zacha Lucie Třešňáková a Jolana Fenclová Tůmová, ale typické pro Hanžlíka bylo právě propojení notových ukázek hudby, textu a grafiky v rukopisech jeho děl.

³⁵ KRAF HANŽLÍKOVÁ, Viktorija, ředitelka ZUŠ Jana Zacha [ústní sdělení]. Čelákovice, 18.4.2024.

Na ukázkách jeho tvorby (obrázek č. 7, 8, 9, 10³⁶) lze dokumentovat spojení písma a kreseb. Jistě si povšimneme černobílého vzhledu, který byl pro jeho tvorbu typický, co se grafiky či obecně stylu týče.

Mezi jeho poslední výtvarná díla patřila olejomalba, kterou věnoval paní Haně Váňové, u níž často pobýval v létě se svou ženou Viktorií na chalupě v jihočeském Klikově. Malba zachycuje tamní krajinu, kde se rád procházel, s výhledem na Novohradské hory (obrázek č. 11³⁷).

³⁶ Viz obrazová příloha na konci práce.

³⁷ Viz obrazová příloha na konci práce.

2 Publikační činnost

2.1 Knižní tituly a sbírky písní

Jak už jsme uvedli, Bohumír Hanžlík skládal, aranžoval a přepisoval hudbu i písně během celého svého pedagogického působení.

Jeho hudba se zakládala i formovala na tradici a lidovosti, což je evidentní nejen ve vydaných publikacích či sbornících, písní, ale i ve většině jeho dětských operek, v muzikálech i komorních skladbách pro klavír, dechové a další nástroje. Sbírkové, které je potřeba zmínit, jsou *Komorní hudba I. a II. díl (1996-1997)*, *Kontrasty pro klavír a dechovou harmonii (2002)*, *Lidové písně a říkadla z Polabí (2008)*, *Znám já jeden krásný zámek (2014)*. Z pozůstalosti jmenujme ještě nevydanou sbírku lidových písní s doprovodem dvou melodických nástrojů *Zpíváme po celý rok lidové písně* a klavírní ztvárnění výběru říkadel *Říkadla I a Říkadla II (Říkadla pro zpěv a klavír)*.

Hudebně-historickým, naučným či vzdělávacím publikacím se začal Bohumír Hanžlík věnovat až později. Některé publikace jsou známé již před rokem 2000, příkladem je učební materiál *12 kapitol o hudbě (1996)*, který obsahuje mnoho myšlenek k melodii, tóninám a jejich vztahu k emocím a prostředkům výrazu řeči.

Hlavní období pro jeho tvorbu bylo od roku 2008, kdy vydal nejvíce zásadních titulů. První historicko-naučná publikace *Dějiny hudby v obrazech a obrázcích (2009)* se věnuje nejdůležitějším etapám dějin naší i světové hudby od prvních hudebních počínů, často bez známého autora, po hudbu 20. století. Text je dokumentován notovými ukázkami a obrázky. Dalším podobným titulem je *Viva la musica: z dějin české renesanční a barokní hudby (2018)* či *Staročeský kalendář (2014)*. K němu byla vydána i notová příloha, která obsahuje Hanžlíkovy rukopisy úprav lidových písní. Bohužel jeho smrt ovlivnila i nedokončení několika titulů. Jedním z nich je dosud nevydaná hudebně-historická naučná publikace *Hudba na hradech a královském dvoře*.

2.1.1 Dějiny hudby v obrazech a obrázcích (2009)

„Snažíme se stručnou a poutavou formou orientovat čtenáře v nejdůležitějších etapách ve vývoji hudby. Ucelené obrazy těchto etap, v nichž kloubíme podstatné se zajímavým, jsou dokumentovány slovem, notovými příklady a originálními kreslenými obrázky.“³⁸

Díky publikaci (obrázek č. 12, 13, 14³⁹) se čtenář dostane nejen k historické hudbě, ale nahlédne částečně i do filozofie, života společnosti, tradice i atmosféry uplynulé doby. Kniha je psaná velmi poutavě, protože neobsahuje celkový ucelený dlouhý a často nezáživný text, ale spíše myšlenky, teorii i zajímavosti v jednotlivých bodech, větách.

Text je členěný na historické kapitoly, které jsou obdobími vývoje lidstva i hudby. Tyto velké kapitoly obsahují mnoho podkapitol, ve kterých se historie člení na důležité kroky a posuny v jednotlivých etapách. U každé podkapitoly je čtenář seznámen se změnami ve vývoji hudby, s tehdejšími hudebními nástroji apod. Text je doplněn notovými ukázkami písní a skladeb. Nejen pro děti jsou zajímavé i obrázky, které namalovala Jolana Fenclová Tůmová⁴⁰. Její výtvarný styl je zajímavý a blízký dětskému věku. Postavy mají pozitivní výraz, jsou líbivé, ale přesto historicky věrné v detailech zpracování. Dokreslují tedy pro děti přijatelnou formou atmosféru doby i popisované hudební dění.

Publikace byla původně zamýšlená jako učebnice dějin hudby pro účely výuky hudební nauky na ZUŠ, stala se ale záhy populární i při výuce dějin hudby na pedagogických fakultách⁴¹, a to zejména v rámci všeobecné hudební výchovy studentů 1. stupně ZŠ, kteří si dále nevolí prohloubené zaměření na hudební výchovu.

³⁸ HANŽLÍK, Bohumír a Jolana FENCLOVÁ. *Dějiny hudby v obrazech a obrázcích*. Čelákovice: Klub přátel ZUŠ Jana Zacha, 2009. ISBN 978-80-254-4824-3, úvod.

³⁹ Viz obrazová příloha na konci práce.

⁴⁰ Ilustrátorka mnoho let zajišťovala též kresby pro časopis *Hudební výchova*, vydávaný Katedrou hudební výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy.

⁴¹ Zejména v Praze, v Plzni a v Brně.

2.1.2 12 kapitol o hudbě (1996)

„V hudbě existuje mnoho možností a tajemství, tak jako v životě. A v tom je její síla.“⁴²

Publikace (obrázek č 15, 16⁴³) je psaná jako studijní text pro žáky ZUŠ. Obsahuje 12 kapitol, které se věnují jednomu hudebnímu pojmu, který v sobě ukrývá několik dalších souvisejících informací. Hlavní kapitoly nesou názvy: *Melodie, Rytmus, Tempo, Dynamika, Barva, Harmonie, Polyfonie, Podoby hudební skladby – Malá písňová forma, Variace, Rondo, Velká písňová forma, Hudba na koncertním pódiu.*

Každá z kapitol v sobě skrývá základní informace o tématu, které se nadále rozvíjí. Řešené téma je dokumentováno na konkrétních hudebních ukázkách, což jsou lidové písně či skladby. Postupně čtenář studuje informace více do hloubky, až do chvíle, kdy pracuje přímo prakticky. Hudební dílny, které se vyskytují ve většině kapitol, slouží k praktické zkušenosti žáka. Vždy v sobě obsahují úkoly, v nichž čtenář něco dohledává, pracuje s konkrétními písněmi, vyznačuje hudební značky, noty či jiné důležité údaje, jež souvisí s danou kapitolou. Současně se v publikaci vyskytuje i mnoho informací o historii hudby, která výborně propojuje témata a ukazuje dřívější přístupy v porovnání s těmi dnešními.

Studijní text neslouží jen jako možnost učit se teorii hudby, ale zároveň slouží i jako inspirace pro učitele hudby, pomocí které mohou lépe vysvětlit, názorně ukázat či pojmenovat danou problematiku.

2.1.3 Lidové písně a říkadla z Polabí (2008)

„Sborník přináší lidové písně z Polabí. Labe je, ale spíše to bývala krásná řeka, dávající charakteristický ráz krajině, která ovlivnila i tvorbu lidových zpěváků a hudebníků. Písňová stručnost ve vyjádření je poznamenána každodenní zkušeností, tradicí a dovedností tvůrců. Člověk ji po celý život zpíval, hrál, upravoval, vyjadřoval se o ní a všechno, co se kolem ní dělo, proměňovalo ji v dobré umělecké dílo.“⁴⁴

⁴²HANŽLÍK, Bohumír. *12 kapitol o hudbě*. ZUŠ Jana Zacha Čelákovice, 1996.

⁴³ Viz obrazová příloha na konci práce.

⁴⁴ HANŽLÍK, Bohumír. *Lidové písně a říkadla z Polabí*. Klub přátel Jana Zacha, 2008, 52 s.

Lidové písně, které sborník (obrázek č. 17, 18⁴⁵) obsahuje, jsou často neznámé, alespoň pro člověka, který v oblasti nežije. Písně jsou velmi melodické, nesou charakter tradice a folklóru. Většina má připsaný klavírní doprovod, lehce hratelny pro průměrného klavíristu. Některé písně se vyskytují v běžně používaných zpěvnících. Příkladem je píseň *Teče voda proti vodě*. Přímou tato píseň má krásné rozepsání klavírního, sólového i sborového partu a dokumentuje nevěštní kreativitu autora. Ilustrace dokreslují dřívější tradiční život na vesnici a upoutají čtenářovu pozornost.

2.1.4 Staročeský kalendář (2014)

*„Lidové písně, zvyky a obyčej patří ke kulturním tradicím a k bohatství našeho národa... Tvoří jakousi osnovu roku, spojenou s životními zkušenostmi přenášenými z generace na generaci“.*⁴⁶

Po prvním nahlédnutí do tohoto díla (obrázek č. 19, 20⁴⁷) čtenář vnímá kouzlo celého kalendářního roku. Ať se podívá na jakoukoli stranu, vklouzává do starých časů. Na první pohled kniha, zároveň zpěvník, sborník básní, říkadel či svátků a tradičních období českého lidového roku.

Každé období z českého kalendářního roku je něčím zajímavé, ať už se jedná o přírodní krásy, svátky, tradice, nebo jen klasické připomenutí života. *Staročeský kalendář* nabízí obrovskou škálu materiálů jak pro nejmenší děti, mateřskou školu, školu, tak pro dospělého člověka. Hanžlík v tomto díle používá spoustu známých i méně známých lidových písní i pořekadel, které zařazuje k jednotlivým částem roku a dává jim tam velký význam. Jak je u něho ale známo v jiných již zmiňovaných publikacích, rád se vrací do starší doby, kdy lidovost a tradice byly obyčejné zvyklosti. Dává velký důraz i na smysl a spojitost v průběhu celého roku. Písně, básně i říkadla jsou voleny velmi rozvázně, smysluplně, ale zároveň hravě a zábavně.

⁴⁵ Viz obrazová příloha na konci práce.

⁴⁶ HANŽLÍK, Bohumír. *Staročeský kalendář: Tradice českého roku v lidové písni, pořekadlech a říkadlech pro zpěv, klavír a instrumentální sbor*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-729-2, s. 6.

⁴⁷ Viz obrazová příloha na konci práce.

Obsahem textu je průběh celého roku od Nového roku až po vánoční čas. V dnešní době se v mateřských školách i školách upozorňuje a otevírá téma spíše velkých svátků s přihlédnutím k jiným státům, což může vypadat jako běžná věc, či již ustálená situace našeho národa, ale právě díky *Staročeskému kalendáři* je moc hezky vidět, že vracet se k tradici dětem ukáže úplně jiný rozměr českého národa. Nemusí se to dít jen přes lidové písně a básně, u každé kapitoly se nachází i krátký text, co se v daném období dělalo, jak se žilo a proč to bylo důležité.

Součástí díla je i druhá část jako samostatná kniha, jež obsahuje notovou přílohu, ve které jsou ke každé písni autorem vytvořené doprovody. Doprovody obsahují instrumentální linky nejen klavírní, ale u některých písni i pro dechové hudební nástroje (flétny, klarinet, fagot) či smyčcové nástroje (viola, housle, violoncello, kontrabas). Je možné tedy hrát skladby i v komorních hudebních tělesech.

Text slouží i jako krásné propojení mezipředmětových vztahů, vazeb mezi tradicí a dnešním světem, a je moc důležité si vše připomínat nejen prostřednictvím hudby.

2.1.5 Viva la musica: z dějin české renesanční a barokní hudby (2018)

*„S pomocí hudebních ukázek, starých vyobrazení, fotografií i ilustrací můžeme sledovat nadějný rozmach hudebního života v Čechách od 16. století po 17. století dosvědčený nejen početnými literátskými bratrstvy a jejich zpěvníky, krásnými tisky kancionálů, ale i hudebními zájmy nejbohatších českých velmožů zvláště Rožmberků. Z vrcholného údobí barokního slohu přinášíme písně z barokních kancionálů a hudbu, která odpovídá světskému hudebnímu životu“.*⁴⁸

Během čtení této publikace (obrázek č. 21, 22⁴⁹) je naším hlavním průvodcem jednotlivými obdobími hudební ukázka, která se k období konkrétně vztahuje. Ukazuje nám vlastnosti, formu, myšlenky i smysl dobové hudby. Čtenář poznává hudbu úplně odlišným způsobem než v jiném klasickém textu o dějinách hudby. Hanžlík dokonale vystihl propojení teorie hudby, historického kontextu i krásu hudby při poznávání renesance a baroka. Publikace není určena jen k učení se dějinám hudby, ale i k objevování zajímavostí

⁴⁸ HANŽLÍK, Bohumír. *Viva la musica: z dějin české renesanční a barokní hudby*. Čelákovice: autor vlastním vydáním, 2018. ISBN 978-80-270-4745-1, úvod.

⁴⁹ Viz obrazová příloha na konci práce.

prostřednictvím umělců, textů či písní a skladeb. Zároveň slouží text i jako sbírka nejzásadnější tvorby dobových hudebních skladatelů.

Autentičnost i hodnota textu jsou pozvednuty i díky vlastnímu grafickému rukopisu autora, kterým jsou texty i notové ukázky psány. Tato ručně psaná publikace je v podstatě raritou v knižní produkci současné doby. Kniha byla vydána na vlastní náklady autora.

2.1.6 Intonace (rok neznámý)

Text (obrázek č. 23, 24⁵⁰) slouží jako učební materiál pro žáky Základní umělecké školy v Čelákovících a zároveň pro učitele zpěvu jako opěrný materiál do výuky.⁵¹ Obsahuje 5 principů pro správnou a čistou pěveckou intonaci. V dalším textu je pak řešen rozvoj intonačních dovedností ve smyslu zpěvu podle not. Soustavný rozvoj intonačních dovedností je opřen o solmizaci a pohybuje se ve vymezených tónových prostorech postupně až po intonaci v rámci 1.- 8. stupně v C dur včetně skoků z 5. na 8. stupeň a opačně. Učebnice poskytuje dostatečný počet praktických příkladů k procvičování jednotlivých intonačních jevů, podněty k taktování i osvojování základů hudební teorie, zejména pak znalosti intervalů a rytmických zákonitostí. Vybízí žáka též k prvním pokusům o melodickou tvořivost.

2.1.7 Znáám já jeden krásný zámek (2014)

*„V naší zemi je spousta krásných zámků a téměř nepřeborné množství nádherných lidových písní. Pro tento zpěvník jsme vybrali ty, které nás seznamují s životem na zámku a v podzámčí“.*⁵²

Text (obrázek č. 25, 26⁵³) obsahuje 30 lidových písní v Hanžlíkových úpravách pro klavír a zobcovou flétnu. Písně se netýkají jen konkrétních zámků v naší zemi. Týkají se hlavně dané společnosti na zámku a v podzámčí, způsoby životů, pracovitosti, nářečí, oslav,

⁵⁰ Viz obrazová příloha na konci práce.

⁵¹ HANŽLÍK, Bohumír. *Intonace*. Čelákovice: ZUŠ Jana Zacha.

⁵² HANŽLÍK, Bohumír. *Znáám já jeden krásný zámek: 30 lidových písní pro zpěv s doprovodem klavíru a volitelným partem pro zobcovou flétnu*. Petřvald: Blesk Market, 2014.

⁵³ Viz obrazová příloha na konci práce.

radosti i nesouhlasu. Jak krásně Hanžlík shrnuje na konci úvodní promluvy, je třeba se vracet do minulé doby nejen skrze písně.

„Dnes nám lidové písně připomínají uplynulé časy. Někdy se z nich poučíme, jindy v nás mohou vyvolat smutek. Ale v každém případě s každou písničkou najdeme také kus naší vlastní historie tak, jak ji zachytil prostý lidový skladatel.“⁵⁴

2.1.8 Hudba na hradech a královském dvoře (nevydáno)

„Jaký vůbec byl život rytířů, jejich způsoby boje, jejich osudy a cesty výprav...jak skutečně vypadala v proměnách času a okolností rytířská poezie a píseň? Oslava přírody, ženy i cnosti rytířských bývají často námětem písní veršujících a zpívajících rytířů...“⁵⁵

Titul z pozůstalosti (obrázek č. 27, 28, 29⁵⁶) obsahuje popis společenské situace (vznik šlechty a rytířského stavu, charakteristiku jeho výsad a zvyklostí, křížové výpravy do Svaté země, ovlivňování evropské hudby východními kulturami apod.) a popis vývoje hudby, která zněla na královském dvoře. Předkládá historii pěvců lásky, navštěvujících slavné hrady a královské dvory, osvětluje dobové tance, sleduje vývoj liturgické i světské hudby. Ke každé kapitole a k většině hudebníků je přiložena notová ukázka skladby či písně, která je historicky zasazena do konkrétní doby středověku. Práce je zakončena přehledem a vyobrazením dobových nástrojů bicích, dechových, strunných drnkacích i smyčcových i přehledem tehdejších hudebních forem.

2.1.9 Zpíváme lidové písně po celý rok (nevydáno)

Publikace (obrázek č. 30, 31, 32, 33⁵⁷) je dalším nevydaným titulem z pozůstalosti. Jedná se o sbírku 30 lidových písní s prokomponovaným doprovodem dvou melodických nástrojů, uspořádanou podle průběhu kalendářního roku. Z této sbírky budou publikovány písně oslavující příchod nového roku a posléze masopustní veselí ve 4. čísle časopisu Hudební výchova 2024.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Z úvodu nevydané knihy HANŽLÍK, Bohumír. *Hudba na hradech a královském dvoře*. Pozůstalost.

⁵⁶ Viz obrazová příloha na konci práce.

⁵⁷ Viz obrazová příloha na konci práce.

2.2 Články, notové přílohy

Jak jsme již zmínili výše, Bohumír Hanžlík se zabýval nejen publikací titulů s tematikou hudební historie a teorie a písňových sborníků, ale i psaním článků či publikováním notových úprav. Součástí jeho tvorby bylo i mnoho vydaných článků a notových příloh, například pro časopis *Hudební výchova*. Zde se otisklo během let 2008–2019 několik jeho notových úprav lidových písní, minioperek i částí jeho publikací. Všechny jeho články jsou velkým přínosem i inspirací pro mnoho učitelů nejen hudební, ale i mravní, občanské, či výtvarné výchovy.

Jak jsme již uvedli v životopisné části práce, jeho oblíbeným obdobím byly Vánoce, a díky tomu můžeme dohledat mnoho písní či úprav s vánoční tematikou. Jedním z takových inspirativních článků je recenze Bohumíra Hanžlíka na největší sborník našich koled a písní Pavla Svobody *Naše nejkrásnější koledy a písně z Čech, Moravy a Slezska*.⁵⁸ Zde je vidět krásný příklad lidovosti, tradice a krásy v dřívější době, kdy se chodilo koledovat. Do notové přílohy časopisu vybral Bohumír Hanžlík několik písní z této sbírky – *Ej, pastýřové; Ej, všecko stvoření; Gloria, gloria, in excelsis deo; Kyrie, kyrie, eleison; U Betléma na salašu; Pojd'me, bratři, do Betléma; Proč, Maria; Vy, hoši, hudbu štemujte; Na hore aj na doline*. Písně jsou rytmicky i melodicky dobře zvládnutelné od 1. stupně základní školy. Jejich melodie je velmi příjemná na poslech. Občas se zde objevují i nářeční slova, která se v Čechách vůbec nepoužívají. Písně mohou sloužit nejen jako zpříjemnění vánočních chvil, ale i jako velmi dobrý, inspirativní i vzdělávací námět do hudební výchovy i českého jazyka.

Nedílnou součástí publikovaných Hanžlíkových úprav jsou i lidové písně, tedy úpravy lidových písní i samotná sbírka, kterou Hanžlík vydal jako vzhled do tradice, jež by se neměla přestat dodržovat. V ročníku 22 časopisu *Hudební výchova* z roku 2014 jsou ve 4 číslech obsaženy písně z publikace *Staročeský kalendář (Tradice českého roku v lidových písních a pořekadlech)*. Lidové písně jsou psány s doprovodem klavíru, který není pro klavíristu nijak obtížný. Jsou v něm krásně slyšet zvláštnosti Hanžlíkovy harmonie, o kterých jsme se již dříve zmínili. Současně s těmito notovými přílohami jsou vloženy ukázky textů právě z publikace *Staročeský kalendář*, které poukazují na tradici, lidovost, sváteční

⁵⁸ HANŽLÍK, Bohumír. Největší sborník našich koled a písní. *Hudební výchova*. 2012, 20(4), 62. ISSN 1210-3683.

čas a nabízí mnoho možností jako inspiraci nejen pro učitele základní školy, jelikož obsahují i jednoduchá pořekadla, či zvyky, které se na jednotlivé svátky dodržovaly.⁵⁹

Notová ukázka č. 1. Úprava písně: Šel jsem na koledu.⁶⁰

Šel jsem na koledu
z Čech

upravil
Bohumír Hanzlík

Vesele

1. Šel jsem na ko le du a to z rá - nak to - mu, hna - la mě ku - chař - ka s va - řeč - kou z do mu.

The musical score is written for voice and piano. The voice part is in a treble clef with a 3/8 time signature. The piano accompaniment is in a bass clef with a 3/8 time signature. The key signature has one flat (B-flat). The tempo is marked 'Vesele'. The lyrics are written below the voice line.

V návaznosti na Staročeský kalendář nesmíme opomenout ani sbírku *Písně ze středního Polabí*, která má také své ukázky v časopise *Hudební výchova*. V této sbírce se spojují písně, které Hanzlík posbíral v oblasti Středních Čech okolo Polabí, jak je již z názvu vidět. Všechny jsou upravené a s klavírním doprovodem. V časopise *Hudební výchova* (ročník 16/2008, č.3) se objevily v notové příloze party písní *Kolíne, Kolíne; Okolo Lysý, Zelená se louka*.

Notová ukázka č. 2. Úprava písně: Kolíne, Kolíne.⁶¹

Kolíne, Kolíne

Úprava: B. Hanzlík

Quasi rubato Andante

1. Ko - lí - ne, Ko - lí - ne, na pěk - né ro - ví - né ne - je - den sy

The musical score is written for voice and piano. The voice part is in a treble clef with a 2/4 time signature. The piano accompaniment is in a bass clef with a 2/4 time signature. The key signature has one flat (B-flat). The tempo is marked 'Quasi rubato' and 'Andante'. The lyrics are written below the voice line.

⁵⁹ HANŽLÍK, Bohumír. Staročeský kalendář v lidových písních a pořekadlech - 1. část. *Hudební výchova*. 2014, **22**(1), 13. ISSN 1210-3683.

⁶⁰ HANŽLÍK, Bohumír. Notová příloha: Šel jsem na koledu. *Hudební výchova*. 2014, **22**(1). ISSN 1210-3683.

⁶¹ HANŽLÍK, Bohumír. Notová příloha: Kolíne, Kolíne. *Hudební výchova*. 2008, **16**(3). ISSN 1210-3683.

Další notovou přílohou jsou dětské písně s doprovodem klavíru na text F. Šťastného a M. Černíka – *Podzim, Čarování*⁶². Obě písně se nachází v 18. ročníku časopisu *Hudební výchova* (2010, č.3). Sled a znění akordů odpovídá stylu Bohumíra Hanžlíka. Pro méně zdatné klavíristy obsahuje partitura i akordické značky, které se hrají podstatně snadněji. V textu písně *Čarování* je cítit kouzlo, tajemno a nádech přemýšlení. *Podzim* má téma klasických podzimních časů, které si kolem nás příroda nachystá. Obě úpravy jsou vhodné na 1. stupeň základní školy.

V časopise *Hudební výchova* je otisknutých i několik notových zápisů z Hanžlíkových dětských minioperk, které zkomponoval – *Jak se Honza učil latinsky* či *Zvířátka a loupežníci*. *Zvířátka a loupežníci* jsou dohledatelné v notové příloze čísla 1, ročníku 21 z roku 2013⁶³. Jejich melodie je velmi chytlavá a příběh nese mnoho mravních myšlenek, které jsou pro děti důležité z hlediska vzdělávání i výchovy. Motiv zvířat se často propojuje s lidskými charakteristikami. Toto přenesení lidských vlastností na zvíře se používá velice běžně jak v pohádkách, tak básních i přirovnáních a přináší dětem morální význam a ponaučení.

Stejně tak je vložena i operka *Jak se Honza učil latinsky*.⁶⁴ Ta je narozdíl od té předchozí rozdělena na 3 části do 3 čísel ročníku 25 z roku 2017. Partitura je psaná nejen pro klavír jako předchozí ukázka, ale v této se objevuje zápis pro více hudebních nástrojů, což je výhodné pro zapojení malých komorních souborů přímo ke sboru.

Z předchozích ukázek jsme viděli, že Hanžlík zapisoval hlavně klavírní doprovod či jen melodii a akordické značky, které následně publikoval, ale není tomu tak. Hodně z jeho partitur má právě rozepsání pro různá nástrojová obsazení hlavně v aranžích pro komorní orchestr. Díky tomu může být nácvik zajímavější.

V časopise *Hudební výchova* se objevily i další notové úpravy či zkomponované skladby. Příkladem je i notová příloha minioperky *Zlatý král*, která má od již zmiňovaných

⁶² HANŽLÍK, Bohumír. Notová příloha: *Podzim, Čarování* – dětské písně s doprovodem klavíru na text F. Šťastného a M. Černíka. *Hudební výchova*. 2010, **18**(3). ISSN 1210-3683.

⁶³ HANŽLÍK, Bohumír. Notová příloha: *Zvířátka a loupežníci*. Dětská minioperka pro sbor a sólisty s doprovodem klavíru. *Hudební výchova*. 2013, **21**(1). ISSN 1210-3683.

⁶⁴ HANŽLÍK, Bohumír. *Jak se Honza učil latinsky* - 1.část. *Hudební výchova*. 2017, **25**(1). ISSN 1210-3683.

operek velký rozdíl v tématu, na kterém se příběh zakládá.⁶⁵ Všechny z nich v sobě nesou Hanžlíkovo téma tradice, folklóru, lidovosti, krásných vlastností či ctností. Vzhledem k jeho tvorbě je důležité, že díla byla publikována právě v tomto zásadním časopise, který obsahuje spousty inspirací, motivací, novinek, pedagogických i skladatelských námětů a notových úprav. Zároveň se ale věnuje i společenskému dění v hudební výchově, aktuálním otázkám ohledně hudebního školství či aktualitám ze zahraničních stáží či studijních pobytů.⁶⁶

2.3 Dětské muzikály a operky

Během spolupráce s Rudolfem Truhlaříkem okolo roku 1963 se Bohumír Hanžlík věnoval komponování hudby k dětským muzikálům či divadelním hrám do *Divadla o páté* (viz kapitola 1.3 *Život hudebníka*). O několik desítek let později pracoval na svých operkách, jejichž notové přílohy se objevily i v časopise *Hudební výchova*. Tyto operky byly zkomponovány na náměty známých pohádek téhož názvu. Jedná se o v předchozí kapitole již zmiňované operky *Zvířátka a loupežníci* a *Jak se Honza učil latinsky*. Další operka *Zlatý král* byla komponována na motivy Ovidia, a tím se hlavně tématem lišila od dvou předchozích zmiňovaných.⁶⁷

Uvedené dětské operky byly původně psané pro žáky základních uměleckých škol, případně pro žáky hlubšího hudebního vzdělání (např. žáky s rozšířenou výukou hudební výchovy). V čelákovické ZUŠ Jana Zacha měly svou premiéru a byly nastudovány v hodinách hudební nauky, později pak dětského sboru, a veřejně provedeny v rámci školních koncertů či adventních vystoupení na náměstí v Čelákovících. K veřejnému provedení byla školou vždy zhotovena karaoke nahrávka nástrojových partů. Jejich nácvik byl pro děti jistě velmi zábavný a motivační vzhledem k příběhům i k hudebnímu zpracování (melodickým, rytmickým i harmonickým zvláštnostem a principu leitmotivů, které charakterizují jednotlivé postavy a jejich myšlenky).

⁶⁵ HANŽLÍK, Bohumír. Notová příloha: Zlatý král. *Hudební výchova*. 2019, 27(2), 24. ISSN 1210-3683.

⁶⁶ Dostupné na: <https://pages.pdf.cuni.cz/hudebnivychova/>.

⁶⁷ HANŽLÍK, Bohumír. Notová příloha: Zlatý král. *Hudební výchova*. 2019, 27(2), 24. ISSN 1210-3683.

3 Hudební a didaktický potenciál operek Bohumíra Hanžlíka

Jako učitelka na 1. stupni ZŠ jsem po seznámení s uvedenými operkami došla k závěru, že všechny tři obohatí dětského interpreta nejenom po stránce hudební, ale mají velký potenciál i v mezipředmětových vazbách, ať už se jedná o český jazyk či etickou výchovu, a je tedy důležité je vnímat v této celistvosti jejich významu pro rozvoj osobnosti dítěte.

3.1 Zvířátka a loupežníci

Dětská operka, psaná na motivy básní Františka Hrubína a Vladimíra Šefla, je příběhem zvířat žijících na statku u hospodáře, který nedává zvířatům pořádně najíst. Zvířata tak hladoví, ale zároveň přihlížejí, jak sám spokojený hospodář má vše, co k životu potřebuje. Zvířata se tedy rozhodnou, že půjdou do světa, kde je čeká lepší život. Jdou po cestě lesem, až dojdou k dřevěné chatrči, kde oknem pozorují loupežníky, kteří hrají karty, velmi u toho dupou a křičí. Zvířátka se dívají oknem, až se najednou loupežníci leknou, že skrz okno vidí trojhlavou příšeru. Vyběhnou ven z chalupy a běží lesem, co jim nohy stačí. Zvířata se diví, co se to děje. Pokračují lesem dál, až si všimnou, že svítá, a díky tomu najdou cestu zpět k hospodáři.

Bohumír Hanžlík použil stejný příběh, jen s upraveným koncem, kdy se zvířata vrací k hospodáři s pytlím zlata.

Operka je vystavěna ze 40 částí, mezi kterými se většinou mění tónina, předznamenání, tempo, rytmus, melodie i kdo promlouvá – sbor, role, vypravěč. Mezi některými částmi dochází k mezihrám a modulacím, někde na sebe části navazují rovnou a mění se jen některé z uvedených hudebně výrazových prostředků.

Operka je komponována jak v mollových, tak i durových tóninách, a díky tomu velmi dobře vynikne výraz i myšlenka příběhu. Stejně tak jsou zde části, které mají stejnou melodii a vytváří tak leitmotiv neboli myšlenku pro určité téma či roli.

Při osvojování operky v běžné školní praxi je třeba se zamyslet nad postupem nácvičku, z které části operky ho začneme. Způsobů je hned několik. Jeden z nich je jistě od sborových partů k rolím, druhý by mohl být od rytmicky, případně melodicky jednodušších částí k obtížnějším. V neposlední řadě je možné učit operku od začátku do konce. Každý z těchto výše zmiňovaných postupů má svá pozitiva i negativa a je třeba zvážit, v jaké skupině žáků (z hlediska věku, hudebních dovedností, počtu žáků apod.) operku učíme.

Jak jsme se již zmínili, operka obsahuje sborové části i jednotlivé role zvířat, které jsou pro příběh velmi specifické z hlediska rytmu i melodie. Sborové části se prolínají výstavbou operky a významově jsou tři – Sbor (uvádění do děje), Zvířátka (promlouvají všechna zvířata najednou) a Loupežníci. Rolí Bohumír Hanzlík vytvořil pět – Pes, Chrochta, Kozel, Kohout, Kocour. Před závěrem celého příběhu vstupuje do děje vypravěč a jeho úkolem je přiblížit situaci, která nastává (*V tom zamečel kozel...*). Taktéž loupežníci promluví následně do hudby a smysl jejich výkřiku (*Utíkejme, utíkejme, než nás všechny roztrhá!!!*) spočívá ve vystupňování dramatickosti situace, podepřené samozřejmě i gradující hudbou (stupňujícím se tempem, dynamikou, stoupající melodií).

V následujícím textu s ohledem na experimentální prověřování reálnosti nácvičku částí operek s dětmi v běžné třídě základní školy věnujeme pozornost pouze vybraným úsekům těchto operek.

Co se týká sborových částí, musíme vnímat důležitosti v rytmické i melodické výstavbě. První částí, kterou zde zmíníme, je sbor zvířátek *Sytý hladovému nevěří...*

Tónina této části je F dur a nejsou v ní žádné změny předznamenání. Část se v podobné úpravě zpívá ještě jednou v průběhu příběhu, a proto vytváří jakýsi leitmotiv s významem přísloví, porovnávajícím hladová zvířátka a najezeného hospodáře, který jim nevěří, že mají hlad. Melodie partu je velmi zpěvná a dobře zapamatovatelná. Zpívá se v rychlejším tempu ve 2/4 taktu. Obsahuje i noty s tečkou, které ale odpovídají délce slabik, které žák čte stejně i bez zpěvu.

Problém může nastat při přechodu na další part, který, jak si všimneme, je ve 3/4 taktu, a proto může být pro žáky rytmicky obtížnější bez mezihry přejít na jiný rytmus.

Notová ukázka č. 3. Zvířátka a loupežníci – část „Sytý hladovému nevěří“.⁶⁸

5 1. ZVÍŘÁTKA
2. SBOR

67

Sy - tý hla - do - vě - mu ne - vě - ři, když sám má dob - rou ve - če - ři. Sy - tý hla - do - vě - mu

F C Dm7 Hdím Bb A7 Dm7 G7 C7 F C

6 Valse
ZVÍŘÁTKA

78

ne - vě - ři, co zby - lo vše - ra k ve - če - ři. Naš pán se pos - tí,

F Hdím Bb A7 F6 C7 F F Bb F

Další sborová část, která je velmi zajímavá z hlediska melodie, je část *Byl jednou jeden chalupník*. Part je první sborovou a zároveň úvodní částí operky. Je na něm velmi zvláštní, že se zde objevují jen dva tóny mollové tóniny d moll, které se stále opakují a tím vytváří pomyslný klid. Melodie je zapsaná v 3/8 taktu.

Notová ukázka č. 4. Zvířátka a loupežníci – část „Byl jednou jeden chalupník“.

1 SBOR

15 zpěv

Byl jed - nou je - den cha - lup - ník, tak už to ve svě - tě bý - vá,
je - den má o - či pro hvěz - dy, a dru - hý pro tmu, co

Dm Bbmaj7 Dm Bbmaj7 Dm

Následně se takt mění na 3/4 takt pro další část, což pro děti nemusí být již tak matoucí jako v předchozí ukázce. Takových částí, kde zůstává melodie delší dobu na malém počtu tónů, které se opakují, je v operce více, a nejen ve sborových částech. Bohumír

⁶⁸Všechny ukázky z dětské minioperky *Zvířátka a loupežníci* jsou vybrány z partitury vložené v příloze: *Seznam notové přílohy* na konci této práce.

Hanžlík tímto opakovaným sledem tónů vytváří pomyslné drama či upozorňuje na změnu situace.

Notová ukázka č. 5. Zvířátka a loupežníci – část „Mně se ježí všechny chlupy!“.

32 Recitativo
KOCOUR

Mně se je - ží všech - ny chlu - py!

KOHOUT

To je ok - no do cha - lu - py!

Další zajímavostí na miniooperce je, že autor používá v některých částech i stejné verše či celé rýmy, které se vyskytují v básni Františka Hrubína. Jeden z rýmů, které autor používá ve stejné podobě, jako je psán v básni, je: „*Levá, pravá, přední, zadní, pozor, kozle, neupadni!*“ Jeho melodizace po stoupajícím diatonickém postupu vystihuje gradaci a zpozornění, které má nastat, a dodává jakýsi vtip do příběhu. Tato část je další z leitmotivů, který se během muzikálu objeví hned několikrát při přesunu zvířátek dál svou cestou. Můžeme si všimnout i dynamiky, kdy sbor zvyšuje hlasitost zpěvu, což dodává do situace pomyslnou starostlivost.

Notová ukázka č. 6. Zvířátka a loupežníci – část „Levá, pravá, přední, zadní“.

30 Marcia
SBOR

A tak jdou, a tak jdou le - sem tmou, le - sem tmou,
B♭ E♭ B♭ Gm E♭ B♭ A♭

le - vá, pra - vá, před - ní, zad - ní, po - zor koz - le, ne - u - pad - ní! le - vá, pra - vá,
Gm Cm Gm7 E♭ F7 Gm Cm

Jednotlivé role mají svůj typický charakter, který provází každé zvíře v průběhu celého děje a je vyjádřen specifickými hudebními prostředky. Pes je neklidný a nespokojený. Jeho rozmrzelost je vyjádřena melodií v rozsahu půltónu s mnohočetnou primou a malými sekundami, *Haf, haf, jen se neudav*.

Notová ukázka č. 7. Zvířátka a loupežníci – část „Haf, haf, jen se neudav!“.

88 7 *f* PES

o - li - zu - je kos - ti do sy - tos - ti. do sy - tos - ti. Haf, haf, jen se ne - u - dav, haf, haf,

Bb A7 Dm F C7 Bb/C C7 F C Db C

97 **Valse** 8 1. ZVÍŘÁTKA
2. SBOR

jen se ne - u - dav! 1. Na - šem dvo - ře zav - lád - lo ho - ře, v dvo - ře, ho - ře, v dvo - ře.
2. Na je - jich dvo - ře zav - lád - lo ho - ře, v dvo - ře, ho - ře, v dvo - ře.

Db C F Bb C7 F G7 C7 Db7 C7

Chrochta působí velmi nervózně, netrpělivě a protivně, což zdůrazňuje melodie pěvecké linky se zvětšenými kvintami a triolou.

Notová ukázka č. 8. Zvířátka a loupežníci – část „Marně chrochtám“.

107 9 **Moderato** 10 CHROCHTA 3

ře. Mar - ně chroch - tám, kvi - čím hla - dy,
F Db F Db

117 **11** KOHOUT

už jsem ce - lé bez ná - la - dy. Ky - ky - ry - ky, Ky - ky - ry - ky, je mi straš - ně li - to, ne - ni a - ni ži - to! Ky - ky - ry - ky,
F Db C7 F F C7 F Fmaj7 C7 F F

Kohout je naopak rychlý a zběsilý článek skupiny zvířat. Jeho část navazuje na Chrochtu a o to více přidává na zmatenosti. Část je zajímavá z hlediska rytmické i melodické výstavby. Bohumír Hanžlík používá k vyjádření mluvy zvířat též jejich konkrétní citoslovce, které zapojuje do promluv i do zpěvu. Kohout je právě příklad melodického zapojení citoslovce kokrhání. Tónový skok viditelný u Kohouta se na první pohled zdá jako obtížný či nepřírozený. Je to způsobeno použitou zvětšenou kvartou, která je pro děti obtížně zpívatelná (mohou si však pomoci představou začátku koledy *Narodil se Kristus Pán*). V rytmu se pouze u Kohouta objevují šestnáctinové noty. Stejně tak jako předchozí leitmotiv se i toto kokrhání opakuje hned v několika situacích a dodává ději dramaticčnost, zmatenost či zběsilost.

Kozel má charakter spíše klidného, polemizujícího zvířete, jak by ne, když *na louce trávy je dosti, žrádla do sytosti*. Jeho poklid vyjadřuje i rytmus, založený převážně na pulsaci, a poklidná melodie s opakujícími se tóny v malém tónovém rozsahu.

Notová ukázka č. 9. Zvířátka a loupežníci – část „Na louce trávy je dosti“.

128 **12 Valse**
KOZEL

Ky-ky-ry-ký, ne-ni a-ni ži-to! Na lou-ce trá-vy je dos-ti, (mé, mé,)

f *rit.....*

Fmaj7 C7 F F Bb F C7

139 **13 KOCOUR**

žrád - la do sy - tos - ti. (mé,) Můj ná - zor se li - ší! (mňau) Nej-sou tu, (mňau) nej-sou tu, (mňau)

C F F C7 F C7 C Db

150 **14 Marcia** **15 SBOR**

nej-sou tu a - ni my - ši! Sy - tý hla-do-vé-mu ne - vě - ři, _

C7 Db C7 F F C Dm7 Hdím

Posledním promlouvajícím zvířetem je Kocour, jenž je rozumný a utvrzuje sebe i ostatní zvířata v názoru, že je lepší odejít. V melodii tuto vlastnost vyzdvihuje i trojí opakování a transpozice motivu *nejsou tu*.

3.2 Jak se Honza učil latinsky

Když se posluchač zamyslí nad postavou Honzy, vyvolá to v něm klasický příběh chlapce, který je hloupý, líný, či se potřebuje vydat do světa. To je přesně případ postavy Honzy od Bohumíra Hanžlíka. V operce se zpívá, že je lenivý a měl by začít něco dělat. V pohádce od Boženy Němcové je Honza člověk, který sám od sebe povídá otci, že chce být jako urození pánové. Otec mu odvětlí, že je nutné umět latinsky. Honza chce jít do světa, protože by se rád učil latinsky. Přesvědčuje svoji matku i otce, že se toho dokáže naučit hodně. Hned vidíme jednu z odlišností, která ale dodává operce autentičnost a je nutné na ni nahlížet jako na tvorbu na motivy této pohádky.

Honza se vydá do světa, kde slyší různé lidi říkat různá slova, která znějí jako latinská. Následně je hned povídá svým rodičům, kteří překvapením koulí oči. Rodiče jsou udiveni, co se to ve světě naučil, nenaučil. Role, které si žáci mohou zazpívat, jsou tedy: Honza, Máma, Táta, Bednář, Hajný, Pán.

Oproti předchozí operce je partitura tohoto dílka psaná pro malý komorní orchestr, který může být jedním z motivujících prvků pro děti (seznámení se zvukem flétny, klarinetu, fagotu). Samozřejmostí je i prokomponovaný klavírní doprovod, založený na bohaté harmonii (vedlejší harmonické funkce, mimotonální dominanty, modulace mezi tóninami).

V operce vystupuje Vypravěč, který má úlohu průvodce dějem, formuje situace, dodává vysvětlení a strukturuje příběh. V tomto případě velice dobře vystihuje a provádí jednotlivými částmi. Slovo má též na konci operky, kdy zdůrazňuje pointu celého příběhu: *„Tím se končí, velectění, naše opera o tom, jak se Honza, kluk vesnický, nenaučil latinsky, ale jak se, jářku, naučil sekat latinu!“*

Ve sborových partech jsou povětšinou zhudebněny situace, ve kterých se Honza ocitá (*Za lesíkem, za horama, v Lhotě Zlámaný, žili byli táta s mámou, s Honzou lenivým...*) nebo je ve světě sleduje (práce bednáře (*Cink, bum, cink, bum...*), volání myslivce (*Honza leze na kopec, od lesa vyběhne pes...*) apod., případně sbor komentuje Honzovo počínání a je zde využit princip opakujícího se verše (*sud kulatý* – viz ukázka).

Notová ukázka č. 10. Jak se Honza učil latinsky – část „Sud kulatý, ten to ryje“.⁶⁹

350

Vce
rys tu pi-je, tu je ká-ra, ten to ry-je. Sud ku-la-tý, Honza: rys - tu pi-je, Sbor: sud ku-la-tý, Sbor: rys-tu pi-je.

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

Také se v této operce objevují opakující se melodie, které se prolínají partiturou. Jedna z nich prezentuje myšlenku o tom, jak by měl Honza pomáhat doma. Melodie spolu s ostatními hudebně výrazovými prostředky působí rychle, živě, ale zároveň díky staccatu a pomlčkám uprostřed i na konci taktů zní vážně a přísně. Na první pohled může vypadat složitě, právě z důvodu pomlky a změny v délce not, a tím může být pro žáky z hlediska nácviku složitější.

⁶⁹ Všechny ukázky z dětské minioperky *Jak se Honza učil latinsky* jsou vybrány z partitury vložené v příloze: *Seznam notové přílohy* na konci této práce.

Notová ukázka č. 11. Jak se Honza učil latinsky – část „Kdopak bude vstávat“.

The image shows two systems of a musical score for the opera 'Jak se Honza učil latinsky'. The first system, starting at measure 50, features a vocal line with lyrics in Czech and Latin, and piano accompaniment. The lyrics are: 'Máma: 1. Kdo - pak bu-de vstá - vat? Vo-du no-sit, dři - ví ští - pat, Táta: 2. Kdo - pak bu-de vstá - vat? Trá-vu ko-sit, po - le o - rat,'. The second system, starting at measure 56, continues the vocal line with lyrics: 'kdo - pak bu-de vstá - vat, dvo-řek za - me - tat. kra - vám vo-du dá - val, kou-kej Hon - zo vstát!'. The score includes staves for Voice (Vce), Flute (Fl.), Clarinet (Cl.), Bassoon (Bsn.), and Piano (Pno.). Chord symbols like Eb, B7, Fm, and C7 are visible in the piano part.

Během zpěvu operky žáci narazí také na „latinská slova“, která se Honza naučil, a jejich zpěv či zvolání má mnohdy charakter jazykolamu. Co se týče potřebného hlasového rozsahu dětí, celá operka se pohybuje v tónovém prostoru od malého a do e^2 . Tento nejvyšší tón se zpívá po kvintovém skoku z a^1 na e^2 . Takto vysoký tón nalezneme v partituře jen jeden a s ním pár tónů d^2 , jinak se v celé partituře drží autor v rozsahu od malého a po c^2 . Pro některé děti bude obtížné zazpívat i malé a . K těmto hranicím hlasového rozsahu je třeba žáky důkladně rozezpívat.

Notová ukázka č. 12. Jak se Honza učil latinsky – část „Sud kulatý“.

The image shows a musical score for a vocal piece. It consists of five staves: Voice (Vce), Flute (Fl.), Clarinet (Cl.), Bassoon (Bsn.), and Piano (Pno.). The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The score is numbered 350 at the beginning. The lyrics are: "rys tu pi - je, tu je ká - ra, ten to ry - je. Sud ku - la - tý, Honza: rys - tu pi - je, Sbor: sud ku - la - tý, Sbor: rys - tu pi - je." The piano part has a 4-measure rest in the first system.

3.3 Zlatý král

Příběh psaný na motivy báje z řecké mytologie je ukázkou úplně odlišného tématu, který se dá taktéž velmi hravě a poučně zapojit do hudební výchovy, českého jazyka i etické výchovy.

Bohumír Hanžlík napsal slova i zhudebnil pověst o králi Midasovi, jenž byl velmi bohatým a hamižným králem. Potřeboval být nejbohatším člověkem, který neustále sbírá a získává zlato. Myslel si o sobě, že je zároveň i nejchytřejší a přelstí kdekoho. Jeho neustálý zájem o bohatství se mu ale vymstil, když vyslovil přání, které mu chtěl splnit bůh Bakchus, mít co nejvíce zlata. Bakchus se velice divil takovému přání, ale splnil mu ho. Čeho se král Midas dotkl, proměnilo se ve zlato. Postupně nastal čas, kdy byl král Midas velice žíznivý a hladový, což ho přivedlo k prosbě o zrušení přání. Za trest mu bůh Dionýsos⁷⁰ vykouznil oslí uši, které byly trestem za chamtivost a hloupost.⁷¹

Hanžlíkovo hudební zpracování je velice naučným i motivačním podkladem nejen na 1. stupeň základní školy či do hudební třídy. Do operky je zapsáno i nástrojové obsazení pro komorní orchestr (sopránová flétna, altová flétna (případně tenorová flétna), violoncello, kytara i bicí nástroje (claves – ozvučná dřívka, templ bloky, bonga, triangel), jejichž zvuk dobře vystihuje antickou dobu.

⁷⁰ Dionýsos (řecký bůh vína a veselí), syn nejvýše postaveného antického boha Dia. Dionýsos se na svých cestách setkával s různými lidmi, kteří ho pojmenovávali jmény z jiných jazyků, včetně jména Bakchus (z latiny – bůh vína).

⁷¹ HANŽLÍK, Bohumír. Notová příloha: Zlatý král. *Hudební výchova*. 2019, 27(2), 24. ISSN 1210-3683.

Forma operky umožňuje zpívat sborové i individuální části, či se stát průvodcem děje, tedy vypravěčem. Právě vypravěč je v této minioperce jednou z hlavních postav. Sbor má za úlohu doplnit a více upřesnit charakteristiku postav i vývoj příběhu, ale konkrétně v tomto příběhu velice často opakuje text i zpěvnou linku jednotlivých rolí. Díky tomu velmi dobře podtrhuje celkový dojem z operky. Role vystupující v operce jsou po přečtení pověsti čtenáři jasné. Král Midas, Bakchus jsou hlavní role, které vedou dialog. Další postavou jsou dva služebníci, kteří doplňují linku příběhu i přesto, že se nezapojují tak často.⁷²

Do linky zpěvu přidává autor častá zvolání, která vytváří dramatický dojem a poutají větší pozornost. Jednou z nich je i tato část, kdy se Midas dozvídá o krajině blíž ke Slunci. Použití slova „Slyš!“ je jednou z častých situací, kdy sólo či sbor zvolávají do zpěvu. Na této ukázce je velmi důležitý i výskyt opakujících se frází či slov těsně za sebou. To můžeme považovat za další z Hanžlíkových prvků, které v operce zaznamenáváme hned několikrát. Opakování slov je účelové, v postavě Midase má znázornit jeho hloupost (4x *klid můj...*, 4x *jen ať...*) a posedlost (*zlato, zlato, zlato...*)

Notová ukázka č. 13. Zlatý král – část „Slyš“.⁷³

90 znit. **III. Allegro** SBOR

f

1. Kou - sek od-tud ješ-tě
2. Zla - to krá-li ne-dá

f *Dm*

102

výš, slyš! je kra - ji-na slun-ci blíž. Slyš! Slyš! Slyš! U-vi-diš. Slyš! Hle
spát, slyš! tak se co-si mů-že stát! Slyš!

bonga
claves

⁷² HANŽLÍK, Bohumír. Notová příloha: Zlatý král. *Hudební výchova*. 2019, 27(2), 24. ISSN 1210-3683.

⁷³ Tamtéž.

Během celé operky je melodie hodně často zapisována ve stupnicových chodech či rozložených akordech. Toho je důkazem i následující ukázka.

Notová ukázka č. 14. Zlatý král – část „Zlato“.⁷⁴

poco meno

MIDAS

(Bs)

Zla - to, zla - to, zla - to! Chtěl bych mít, má ko - ru - na

bu - de sa - mý tšpy! Když se ru - kou dotk - nu jen, zla - tem chci být ob - da - řen, ach...

Melodické úseky se často opakují, i když jsou opatřeny jiným textem. I v této operce se využívá jakýsi leitmotiv neboli motiv (myšlenka) týkající se osoby, situace, děje či jen opakující se melodie. Díky tomu je pro žáka jednodušší se melodii naučit zpívat, jelikož je jím slyšena při různých frázích, jak ve sborovém zpěvu, tak i v individuálních rolích.

Oproti dvěma předchozím operkám, obsahuje tato operka v některých částech i dvojhlas (sbor + Midas, služebníci 1 + 2, sbor a capella) či trojhlas.

Notová ukázka č. 15. Zlatý král – část „Po zlatu tak toužím a chci ho mít“.⁷⁵

MIDAS, SBOR

A

pak bu - de jmé - no mé krá - lov - sky

Po zla - tu tak tou - žím a chci ho mít, A

Notová ukázka č. 16. Zlatý král – část „Bakchu“.⁷⁶

SLUŽEBNÍCI 1,2

173

ré - vy, jak jsem si ces - tu splet, to nik - do ne - ví. Bak - chu, tvůj o - sel byl spla - še - ný.

182

Jen po - hled', kde jsi, kde jsi teď, vá - že - ný!

⁷⁴ HANŽLÍK, Bohumír. Notová příloha: Zlatý král. *Hudební výchova*. 2019, 27(2), 24. ISSN 1210-3683.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

Pěvecky je operka z tohoto důvodu náročnější, jelikož je nutné vnímat melodii, rytmus a při nácviu zohlednit nácvik dvojhlasů či trojhlasů. Pro žáky je důležité ovládat dobrou úroveň melodického cítění a udržet linku svého hlasu, což je velice obtížné i ve sboru, natož pokud žák zpívá individuální roli.

4 Výzkum

4.1 Předmět, cíle a hypotézy výzkumu

Praktická část diplomové práce se zaměřuje na průběh a výsledky experimentálního vyučování. Věnuje se možnostem využití některých částí dvou operek⁷⁷ Bohumíra Hanžlíka *Zvířátka a loupežníci* a *Jak se Honza učil latinsky* v hudební výchově na běžné základní škole, která nemá specificky orientovanou třídu na hudební výchovu.

Předmětem výzkumu bylo zjištění, zda jsou části minioperk *Zvířátka a loupežníci*, *Jak se Honza učil latinsky*, psaných pro hudební třídu či sbor, osvojitelné, naučitelné, obtížnostně zvládnutelné a motivační pro žáky klasické nehudební třídy běžné základní školy. Celý výzkum vycházel z teoretické části a s ním spojeného rozboru částí minioperk.

Hlavní cíl výzkumu: ověřit, zdali jsou části obou dětských operk osvojitelné pro běžnou třídu na 1. stupni základní školy. Tento cíl vycházel z toho, že dětské operky Bohumíra Hanžlíka byly dosud nacvičovány vybranými hudebně disponovanými dětmi v základním uměleckém školství, ale zjišťování jejich osvojitelnosti i v běžné třídě základní školy dosud realizováno nebylo. Pro učitele hudební výchovy na prvním stupni základní školy mohou být tedy výsledky výzkumu přínosné a inspirující.

Dílčí cíle výzkumu:

- zvýšit žákům prostřednictvím příběhů motivaci k nácvičku a podpořit zájem o muzikál či operu nejen dětského tématu;
- propojit hudební výchovu s mezipředmětovými vazbami do českého jazyka a etické výchovy, jelikož obě minioperky mají velký přesah do morálních vlastností, myšlenek a obě jsou na motivy pohádek;
- podpořit u žáků vývoj hudebních dovedností, které se týkají hlavně rytmického cítění, práce s dechem i tonálního cítění;
- poodkrýt tajemství Hanžlíkových minioperk a ukázat možnosti aktivit a činností s dětmi nejen v hudební výchově;

⁷⁷ V průběhu textu nazýváme obě dětské operky pojmem „operka“, „minioperka“ či „dětská operka“. V tomto případě slova používáme jako synonyma.

- zvýšit zájem o Hanzlíkovy operky a inspirovat učitele i budoucí učitele k jejich nacvičení s žáky běžné základní školy.

Hypotézy byly vytvořeny na základě stanovených cílů. Hypotéz bylo formulováno osm od obecných ke konkrétním.

Hypotéza č. 1: Dětské operky *Jak se Honza učil latinsky* i *Zvířátka a loupežníci* jsou osvojitelné i v běžné nehudební třídě základní školy.

Hypotéza č. 2: Obě operky poskytují dostatečný prostor pro využití mezipředmětových vztahů a etickou výchovu.

Hypotéza č. 3: Hudební ztvárnění příběhu a pohádkových postav je pro děti motivující.

Hypotéza č. 4: S větším počtem zkoušek se zvyšuje dětský zájem o nacvičení operek.

Hypotéza č. 5: Rytmická a melodická problematika operek a jejich tónový rozsah jsou zvládnutelné žáky v nehudební třídě s přihlédnutím k jejich hudebním dovednostem.

Hypotéza č. 6: Minioperka *Zvířátka a loupežníci* je pro děti více zábavná, než minioperka *Jak se Honza učil latinsky*.

Hypotéza č. 7: Nácvik i zpěv sborových částí je pro žáky méně obtížný než sóla.

Hypotéza č. 8: Získání role je pro žáka prestižní záležitostí.

4.2 Metodika a organizace výzkumu

Hlavní výzkumnou metodou se stal experiment, realizovaný autorkou práce jako experimentální vyučování s využitím techniky práce s jednou skupinou. Z dalších výzkumných metod bylo využito přímé pozorování a dotazník. Experimentální vyučování bylo rozdělené na jednotlivé na sebe navazující lekce, ve kterých si žáci osvojovali jednotlivé části obou minioperek. Lekce byly organizovány tak, aby se postupně zvyšovala obtížnost zpívaných částí, aby pro žáky příběh plynul a postupně se naučili jak některé sborové části, tak i role. Všechny lekce jsou propojené hudebními i nehudebními aktivitami, které obsahovaly mezipředmětové vazby i do jiných vyučovaných předmětů než jen hudební výchova.

Časové rozmezí experimentálního vyučování: květen, červen, září, říjen, listopad roku 2024

Vyučovací celek: 4 x 90 minut (návěk jedné miniopery), celkově 8 x 90 minut

Vyhodnocování dat: V průběhu experimentálního vyučování proběhlo vytvoření nahrávek při návěku částí minioerek, ze kterých byl znatelný vývoj osvojování si nacvičovaného. Závěr posledního (osmého) vyučovacího bloku byl věnován dotazníkovému šetření ve výzkumném vzorku, pomocí kterého získáme další data pro vyhodnocení experimentu, a díky kterému dojde k verifikaci či vyvrácení předem stanovených hypotéz (viz předchozí kapitola).

Výzkumný vzorek:

Jako výzkumný vzorek byla vybrána jedna třída Fakultní základní školy profesora Otokara Chlupa. Třídní učitelkou výzkumného vzorku je autorka diplomové práce, která se stala zároveň i realizátorkou vlastního výzkumu.

Ročník: 3. (od září 4.)

Počet žáků: 24 (13 chlapců, 11 dívek)

Specifikace výzkumného vzorku: Třída vybraná pro experimentální vyučování je velmi aktivním a sportovně založeným kolektivem, který velice rád tvoří a objevuje. Ve třídě jsou 4 žáci s odlišným mateřským jazykem, 3 děti s podpůrným opatřením (PO 2. stupně, PO 2. stupně, PO 3. stupně). Žáci jsou velmi snaživí a mají radost z nových činností, které do třídy přinášíme. Ve třídě je asistentka pedagoga. Třída je zvyklá spolupracovat, vzájemně komunikovat, pomáhat si a má zájem o učení. Vyučování probíhá z velké části metodami aktivní výuky s pohybem ve třídě, prací na koberci i v lavicích. Žáci jsou velice často zvyklí reflektovat, bádát, tvořit, pracovat ve skupinách, kriticky myslet. Autorka diplomové práce ve třídě učí všechny předměty kromě anglického jazyka a hudební výchovy. Experimentální výuka probíhala v rámci hodin českého jazyka a výtvarné výchovy. Vyučování probíhá v souladu s novými úpravami RVP ZV.

Cíle stanovené pro žáka:

- **Hudební výchova**

Žák převypráví vlastními slovy pohádky *Zvířátka a loupežníci, Jak se Honza učil latinsky*.

Žák na základě textu vybírá, jaké vlastnosti zvířat se v pohádce *Zvířátka a loupežníci* vyskytují.

Žák na základě příběhu v miniopere *Jak se Honza učil latinsky* vyhodnocuje, jaké charakterové vlastnosti má postava Honzy.

Žák rytmicky správně čte všechny části obou minioper určených k nácvičku.

Žák na základě svých dispozic s pomocí melodie pravé ruky klavíru zpívá vybranou sborovou část.

Žák na základě svých dispozic s akordickým doprovodem klavíru zpívá melodicky správně vybranou část obou operek.

Žák si poslechne podklad z nahrávky pro obě minioperky a porovnává rozdíly mezi nimi.

Žák s podkladem nahrávky zpívá melodicky i rytmicky správně dle svých dovedností vybranou část z minioperky.

Žák s pomocí karet ctností vybírá 2 ctnosti/vlastnosti, kterými zhodnotí průběh nácvičku ze svého pohledu.

- **Český jazyk s propojením do etické výchovy**

Žák vyjmenuje emoce/vlastnosti, které jsou negativní z textu minioperky.

Žák pojmenuje pozitivní emoce/vlastnosti, které vycházejí z textu minioperky.

Žák vysvětlí pojem tradice, lidovost.

Žák najde v příběhu dvě protikladné situace, které popíše, proč jsou protikladné.

Žák najde přísloví z nabídky, které se hodí k příběhu a vysvětlí proč.

Žák se aktivně zapojuje do diskuse.

Očekávané výstupy podle RVP ZV:

HV-3-1-02 rytmizuje a melodizuje jednoduché texty

HV-3-1-06 rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální

DV-3-1-01 zvládá základy správného tvoření dechu, hlasu, artikulace a správného držení těla; dokáže hlasem a pohybem vyjadřovat základní emoce a rozpoznávat je v chování druhých

EV-3-1-05 vyjadřuje city v jednoduchých situacích

EV-3-1-06 využívá prvky tvořivosti při společném plnění úkolů

Klíčové kompetence:

- Kompetence komunikativní:

Žák v textu, promluvě či jiném záznamu najde ty myšlenky a místa, které jsou vzhledem k zadanému úkolu klíčové, a stručně je shrne.

Žák pro jednotlivce i pro celou třídu srozumitelně vysloví svou myšlenku, shrne nejdůležitější informace, které se dočetl nebo které vybral z ústního projevu druhého, a stručně a srozumitelně je sdělí ostatním; souvisle a zřetelně vypráví krátký příběh nebo popisuje jednoduchou situaci, uvědomuje si přítomnost posluchačů.

Žák odpoví na položenou otázku, řekne svůj názor na věc.

Žák v diskusi mluví tak, aby mu ostatní rozuměli.

Žák různými způsoby vyjádří své názory, pocity a myšlenky.

- Kompetence pracovní:

Žák naplánuje s pomocí učitele dílčí činnosti nutné ke splnění úkolu a s pomocí učitele stanoví čas na jejich realizaci.

Žák si uvědomuje, jaké pracovní činnosti ho těší, jaké mu jdou dobře, lépe než jiné.⁷⁸

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova

Mezipředmětové vztahy: Český jazyk, Etická výchova, Dramatická výchova

Metody práce ve výuce: vysvětlování, diskuse, práce ve dvojicích, skupinová práce, aktivní poslech, nácvik písňe imitací, elementární tvořivá činnost

4.2.1 Plán aktivit

Podkapitola rozděluje jednotlivé aktivity při nácviku obou minioperek a popisuje základní průběh aktivit i jejich časovou dotaci. Činnosti jsou spojeny v tomto plánu do jednoho celku, který se v experimentálním vyučování dělil do 4 výukových bloků u každé minioperky. V seznamu příloh na konci této diplomové práce jsou vloženy notové přílohy obou dětských operek, ke kterým se vztahují následující aktivity.

4.2.1.1 Zvířátka a loupežníci

V plánu aktivit se nachází činnosti k motivaci, k hlavní části i závěrečné reflexi u všech výukových bloků. Aktivity přináší mnoho možností pro aktivizaci žáků jak při první, tak i poslední nácvikové hodině. Je možné je upravit dle nacvičených částí, zvýšit či snížit obtížnost pro různé ročníky. Jdou přizpůsobit i k nácviku kompletní operky, pokud chce učitel pracovat s operou jako celkem. Plán aktivit je popsán a seřazen tak, jak činnosti postupně probíhají v rámci všech 4 výukových celků.

Části operky zvolené k nácviku:

Pro nácvik byl vybrán celek částí od části 1 „*Byl jednou jeden chalupník*“ po část 15 „*Sytý hladovému nevěří*“. Části nejsou nacvičovány od začátku dokonce, ale systém nácviku je zvolen od jednodušších po obtížnější části.

- 1) Otázka do komunitního kruhu: „*Znáte nějakou českou pohádku, ve které hrají hlavní roli zvířátka?*“

Časová dotace: 10–20 minut

⁷⁸ Klíčové kompetence dostupné z: <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/klicove-kompetence>.

2) Povídání si o příběhu pohádek s motivem zvířat

Časová dotace: 10–20 minut

Metodická poznámka: Učitel může vybrat konkrétní pohádky, nebo může navázat na předchozí aktivitu a s dětmi nejprve pohádky vymyslet, poté sdílet jejich příběhy.

3) Pohádka *Zvířátka a loupežníci* (F. Hrubín)⁷⁹

Časová dotace: 5–10 minut

Metodická poznámka: Přečteme si pohádku *Zvířátka a loupežníci*, kterou můžeme číst několika způsoby. Učitel předčítá, žáci čtou postupně nahlas před třídou, žáci čtou samostatně. Ve všech případech by mělo proběhnout sdílení si příběhu vlastními slovy a povídání o rolích, místech, kde se příběh odehrává, i jednotlivých situacích, které následně navazují na operku.

4) Otázka: „*Co bylo v příběhu zajímavé či důležité pro zmínku?*“

Časová dotace: 5–10 minut

Metodická poznámka: Otázku můžeme položit do komunitního kruhu, do skupin i k samostatné práci. Je důležité uzavřít diskusi tak, aby z ní vyloučily části, které budeme následně zpívat.

5) Přísloví

Časová dotace: 5–10 minut

Metodická poznámka: Učitel opět může zvolit více variant pro práci s příslovími. Žáci mohou hledat ta, která se vážou k příběhu, nebo učitel přímo vybere ta, která mají spojitost s příběhem a žáci si je navzájem vysvětlí.

Vhodná přísloví: Bez práce nejsou koláče. Hlad je nejlepší kuchař. Jak zaseješ, tak sklídíš. Každý svého štěstí strůjcem. Sytý hladovému nevěří.

6) Čtení + nácvik rytmu v části 5: „*Sytý hladovému nevěří*“

Časová dotace: 10–20 minut

⁷⁹ Dostupné z: <https://www.promaminky.cz/pohadky/ke-cteni-30/zviratka-a-loupeznici-147>.

Metodická poznámka: Pro začátek nácvičku je důležité rozmyslet si, jak bude učitel postupovat, neboli jaký zvolí systém nácvičku. Pro toto vyučování byl vybrán systém od jednoduššího a zábavného po obtížnější. Zároveň se všechny jednotlivé části osvojují pomocí nácvičku písňě imitací. (Tato aktivita je již součástí nácvičku imitací.)

7) Nácvičku písňě imitací: „*Sytý hladovému nevěří.*“

Časová dotace: 10–15 minut

Metodická poznámka: Učitel učí od rytmu po melodii pomocí předzpívání (předříkání) jednotlivých částí. Postupně zvyšuje počet taktů, které žáci opakují. Je nutné opakovat část operky několikrát pro lepší osvojení.

8) Reflexe 1. lekce – pomocí diskuse a karet ctností (viz obrazová příloha)

Časová dotace: 5–10 minut

Metodická poznámka: Je důležité připomenout si s dětmi, co se za první lekci dozvěděly, jaké činnosti dělaly. Následně učitel vybere 5 karet ctností a ptá se žáků, kdo jakou emoci či situaci zažil. Karty mohou pomoci žákům jako podpůrný prvek pro lepší představivost.

9) Společná evokace pomocí zvířat na koberci – začátek druhé lekce

Časová dotace: 5–7 minut

Metodická poznámka: Učitel vybere přibližně 10 zvířat, jejichž obrázky vyskládá na koberec. Žáci vzpomínají, která zvířata vystupují v příběhu *Zvířátka a loupežníci* a která ne. Cíl je dojít k připomenutí si pohádky.

10) „*Sytý hladovému nevěří.*“

Časová dotace: 5 minut

Metodická poznámka: Podle potřeb žáků připomeneme rytmus i melodii nacvičené částí operky.

11) Role v miniopeře – nácvičku imitací

Časová dotace: 20–30 minut

Metodická poznámka: Učitel dá možnost žákům nacvičit všechny role, jelikož to zvyšuje jejich motivaci k nácvičování.⁸⁰ Současně s motivací se zlepšuje i jejich melodické a rytmické cítění. Nácvičování by měl probíhat od jednoduššího ke složitějšímu, stejně jako po celou dobu vyučovacích bloků.

Možné pořadí nacvičovaných částí: Kozel, Kocour, Pes, Chrochta, Kohout (part – 7, 10, 11, 12, 13 – viz notová příloha)

12) Spojení role psa a ostatních zvířat – nácvičování části „*Na našem dvoře, zavládlo hoře.*“

Časová náročnost: 10 minut

Metodická poznámka: Osvojením této části můžeme propojit zatím nejdelší nacvičenou část operky k sobě, kde si žáci vyzkouší přechod v tempu, tónině i z role na sbor a zpět k rolím.

13) Nácvičování: část 15 „*Sytý hladovému nevěří.*“ + 6 „*Náš pán se postí.*“

Časová dotace: 10 minut

Metodická poznámka: Žáci již znají melodii části 5 „*Sytý hladovému nevěří*“ z předchozího nácvičování, proto je vhodné touto částí začít, jen spojit s novou úpravou, která na konci této části v partituře přichází. Následně pokračujeme nácvičování části druhé.

14) Spojení všech částí dohromady s akordickým doprovodem

Časová dotace: 5–10 minut

15) Reflexe nácvičování + předvídání následujícího

Časová dotace: 5–10 minut

Metodická poznámka: Učitel rozloží karty ctností s emocemi – přátelskost, zodpovědnost, zvědavost, důvěra, pospolitost. Žáci odpovídají na otázku: Jakou ctnost si cítil během dnešní lekce? Jakou ctnost vnímáš v příběhu jako důležitou mezi zvířátky a proč? Pamatuješ si, co se v příběhu stane v dalších lekcích?

16) Evokace pomocí otevřené věty z partitury – začátek třetí lekce

Časová dotace: 10 minut

⁸⁰ VÁŇOVÁ, Hana. Mami, já zpívám ve škole operu!. *Hudební výchova*. 2013, 21(1), 8.

Metodická poznámka: Učitel si připraví části textu, který se žáky již zkoušel. Přečte kus věty a žáci mají doplnit zbytek úryvku z naučené části. Zde chceme docílit již známého, připomenout si text, který by žáci měly alespoň z části znát. Aktivita slouží i jako porovnávací měřítko, kdo ze žáků má jakou paměť, kdo si lépe text pamatuje, kdo vnímá, co zpívá.

17) Zpívání všech částí číslo 5–15

Časová dotace: 30–45 minut

Metodická poznámka: Při této činnosti žáci s učitelem i bez něho zpívají již známé části operky. Opět můžeme využít více možností. Důležité je, aby žáci stále zpívali z partitury a postupně osvojovali části textu. Některé části zpívají již 3. lekci, ale většinu zpívali poprvé na minulém vyučovacím bloku, tím pádem je pro žáky velice složité zapamatovat si, jak jdou role i sborové části za sebou a do toho vnímat text, melodii i rytmus. Cílem není, aby žáci uměli vše z paměti, ale aby si osvojili rytmus, melodii a části textu, který postupně „naskakuje“ v paměti sám od sebe.

18) Emoce na základě partitury

Časová dotace: 10–20 minut

Metodická poznámka: Na koberci učitel rozloží karty s různými emocemi, které by mohl žák najít v příběhu z partitury (příklad: lítost, vztek, radost, smutek, nadšení, láska). Počet emocí je přizpůsobený věku žáků a volíme emoce, které žák dobře zná a nejsou pro něj abstraktní.

Díky tomu, že již texty zpívá a několikrát si je připomněl, může být dobré vrátit se k významu připomenout si, v jakých částech zpíváme jakou emoci a proč by bylo dobré zpívat výrazově správně.

19) Vlastní tvořivost s emocemi

Časová dotace: 10 minut

Metodická poznámka: Žáci se rozdělí do skupiny a nad všechny části, které znají v partituře, si zaznamenají emoci, kterou myslí, že text vyjadřuje. Následně zazpívá skupina konkrétní část v emoci, kterou si zapsala nad text. Ostatní skupiny zazpívají emoci, kterou jim učitel zadá. Aktivita může sloužit jako reflexe na konci lekce.

20) Zapojení emocí do zpěvu – úvod čtvrté lekce

Časová dotace: 20–30 minut

Metodická poznámka: Z předchozí aktivity mají žáci napsané emoce nad textem v partituru. Opět můžeme volit různé způsoby, například od nejvíce po nejméně osvojené části, od sborových částí po role či naopak. Způsobů je několik a stále platí pravidlo, že učitel zná nejlépe své žáky a je třeba dbát na to, jak jsou žáci zralí.

21) Nácvič úvodní sborové části „*Byl jednou jeden chalupník*“ + „*Jeden je bohatý*“

Časová dotace: 20–25 minut

Metodická poznámka: Nácvič písně imitací

22) Poslech nahrávky – poslech částí, které se žáci učili.

Časová dotace: 10 minut

Metodická poznámka: Před poslechem můžeme žákům položit otázky, které se nahrávky týkají. Otázky se mohou týkat – zvuků v podkladu, tempa, emocí, poznání částí (začátku některé konkrétní části). Učitel stopuje nahrávku v místě, kde končí i nácvič. Následně dojde k reflexi nahrávky na základě předem položených otázek.

23) Zpěv s nahrávkou

Časová dotace: 10 minut

Metodická poznámka: Je důležité, aby učitel nahrávku znal a věděl, kde mají žáci nastoupit, jak dlouhé jsou mezery a jak se mění tempo i rytmus v nahrávce. Pro žáky mohou být některé nástupy špatně čitelné a mohou si být nejistí.

24) Celková reflexe nácvič operky – *Zvířátka a loupežníci*

Časová dotace: 10 min

Metodická poznámka: Reflexe probíhá pomocí otázek, karet ctností i diskuse. Žáci sdílí své dojmy, které z celkového nácvič měli.

Vhodné otázky: Líbil se ti nácvič? Co pro tebe bylo těžké? Jaká aktivita tě nejvíce bavila? Kde cítíš, že bys potřeboval na nácvič více času? Která aktivita byla z tvého pohledu nejméně důležitá? Za co bys pochválil sebe i třídu?

Karty etností mohou sloužit jako podklad pro lepší diskusi a zpětné uvědomění činností. Učitel vybere 4–8 karet, které vnímá jako důležité zmiňovat a mluvit o nich v diskusi.

4.2.1.2 Jak se Honza učil latinsky

Nácvik částí této dětské operky probíhá jako druhý v pořadí a opět obsahuje nácvik jak rolí, tak sborových částí. Celá výuka postupuje velmi podobně jako při první skupině lekcí, a to z důvodu, že se žáci postupně dostávají do pozice, kdy již ví, co následuje v průběhu nácviku a postupně se zrychluje osvojování. Opět byl zvolen nácvik písně imitací, jelikož je pro žáky formující od čtení přes rytmus až po melodii. Plán činností je zapsán tak, jak byl použit při experimentálním vyučování. U některých aktivit obsahuje možnosti pro změnu či přizpůsobení práce dle skupiny žáků.

Části zvolené k nácviku:

K nácviku byly vybrány části, které jsou pro žáky obtížnostně zvládnutelné, jelikož některé části v operce jsou složitější než v té předchozí a je třeba jim věnovat více času, který by již neodpovídal předem stanovenému časovému rozmezí. Opět byl vybrán úvod neboli část A, B „*Za lesíkem*“. Následoval nácvik rolí matky a otce, část C „*Kdopak bude vstávat*“. Poslední nacvičovanou částí byla část U „*Sud kulatý*“.

1) Myšlenková mapa

Časová dotace: 15 minut

Metodická poznámka: Učitel položí otázku mezi žáky a doprostřed tabule napíše „Honza“. Žáci tvoří nápady pomocí klíčových slov, která je napadají. V této aktivitě je cílem dojít k vlastnostem a pohádkám, kde postava Honzy vystupuje a jaké charakteristiky může tato postava v různých pohádkách mít.

Otázka: Představ si pohádku o Honzovi. Co tě jako první napadne, když se řekne jméno Honza?

2) Čtení pohádky: *Jak se Honzík učil latinsky* od Boženy Němcové

Časová dotace: 15 minut

Metodická poznámka: Zde je možné číst různými způsoby stejně jako při čtení pohádky *Zvířátka a loupežníci*.

- 3) Diskuse o příběhu, postavách, zajímavostech, ponaučení

Časová dotace: 10–20 minut

- 4) První čtení partitury – část A + B

Časová dotace: 30 minut

Metodická poznámka: Úvodní část je zde osvojována hned na začátku z důvodu velmi znělé melodie v ideálním rozsahu na dobře zapamatovatelný text, který plyne až do konce části B. Je tedy možné tyto dvě části spojit dohromady hned v úvodu.

- 5) Podtrhni v části A nebo B vlastnosti, které odpovídají těm, co jsi o Honzovi sdílel v myšlenkové mapě na úvod.

Časová dotace: 10 minut

Metodická poznámka: Charakteristika postav z textu napomáhá žákům tvořit jejich motivaci k nácvičku a tím si lépe zapamatovat text. V tomto případě je důležité diskutovat o podtržených informacích v rámci myšlenkové mapy, kterou můžeme nechat na tabuli až do této chvíle. Činnost lze použít i jako reflektivní na závěr prvního bloku. Pomocí aktivity dochází ke shrnutí informací o Honzovi, na které můžeme navázat i otázkami ke zpětné vazbě o nové operce a jejím příběhu.

- 6) Převyprávění příběhu vlastními slovy – úvod druhé lekce

Časová dotace: 5–7 minut

Metodická poznámka: Učitel nechá na úvod lekce žáky mluvit, o čem příběh vypráví a co si z minulé lekce pamatují. Následně upřesní či doplní zbylé informace.

- 7) Zpěv s akordickým doprovodem klavíru

Časová dotace: 20 minut

Metodická poznámka: Před touto aktivitou je nutné připomenout slova části A, B pomocí čtení v rytmu či hry na tělo a následně i připomenout melodii s hrou na klavír (pouze pravá ruka).

- 8) Nácviček prvních rolí – Matka, Otec (navazující část C)

Časová dotace: 20 minut

9) Spojení nacvičeného dohromady

Časová dotace: 20 minut

Metodická poznámka: Učitel hraje na klavír nejprve melodii pravé ruky, následně může přidat akordický doprovod či rozklad akordů.

10) Zpěv chlapců a dívek v rolích Matky a Otce

Časová dotace: 15 minut

Metodická poznámka: Aktivita s dětmi není nutná ani potřebná, ale je oživujícím prvkem k nácviku, kdy dívky zpívají roli matky a chlapci roli otce. Vyvážení genderu je pro žáky, kteří se již dostávají do věku dospívajícího žáka, důležité z hlediska rovnováhy. Díky tomu může tato činnost opět zvýšit motivaci a snahu zpívat co nejlépe.

11) Práce s emocemi – karty ctností

Časová dotace: 5–10 minut

Metodická poznámka: Učitel položí doprostřed koberce 8–12 karet. Na tabuli napíše + a -. Úkolem žáků je vybrat si 1 pozitivní emoci, vlastnost či ctnost, kterou cítili nebo se za ni chtějí pochválit a jednu, kterou by chtěli zlepšit či zkusit lépe dodržet. Obě emoce připsou na tabuli pod danou značku. Aktivita není povinná pro všechny žáky, ale pokud dochází ve třídě k časté práci s kartami, děti jsou zvyklé se velice dobře sebehodnotit.

12) Čtení partitury – části A, B, C – úvod třetí lekce

Časová dotace: 15 minut

13) Zpěv všech částí postupně dle zvládnutí

Časová dotace: 20 minut

14) Spojení všech nacvičených částí dohromady

Časová dotace: 15 minut

Metodická poznámka: Učitel zde může, pokud cítí, že žáci mají osvojeno, zvolit hru klavírního doprovodu dle zapsání pro klavír v partituře.

15) Jazykolamy

Časová dotace: 20 minut

Metodická poznámka: Učitel vybere (dle zralosti dětí) několik jazykolamů, které rozdělí žákům do skupin. Žáci se ve skupině svůj jazykolam zkusí naučit a následně ho říkají před spolužáky. Učitel může vzít hudební nástroj k určení tempa – bongo, dřívka, maracas. Postupným zvyšováním tempa dostává učitel žáky pod větší tlak a zvyšuje obtížnost při říkání jazykolamu.

Aktivita slouží jako motivace a uvolnění se před následujícím nácvikem.

16) Čtení části U + nácvik rytmu

Časová dotace: 5 minut

Metodická poznámka: Jazykolamy slouží jako předstupeň k nácviku nové části, kterou zakončíme třetí lekcí a díky které se žáci mohou naladit na poslední výukový blok.

17) Jazykolamy a nácvik části U – úvod čtvrté lekce

Časová dotace: 20 minut

Metodická poznámka: Žáci si v této aktivitě mohou ve skupinách prohodit jazykolamy a rozcvičit si jazyk na nový nácvik. Aktivita uvádí učitele i žáky do společné práce nad další částí operky a otevírá celou poslední lekcí.

18) Zpěv částí A, B, C dohromady + poslech nahrávky

Časová dotace: 30 minut

Metodická poznámka: Učitel zvolí, zda je potřeba připomínat čtení textu a následně melodie, nebo zdali je možné přejít rovnou ke zpěvu celé části dohromady. Po připomenutí a zazpívání si těchto částí dojde ke spuštění nahrávky.

19) Otázky k nahrávce

Časová dotace: 15 minut

Metodická poznámka: Mělo by dojít k diskusi nad nahrávkou. Rozdíl v klavírním doprovodu a v nahrávce – tempo, melodie, znění, nálada, co je v nahrávce slyšet za zvuky, rozpoznání nástupu úvodní části A.

20) Samotný zpěv s nahrávkou – části A, B, C, případně U

Časová dotace: 10 minut

21) Závěrečná reflexe nácvičku obou dětských operek

Časová dotace: 5–10 minut

Metodická poznámka: Učitel napíše na kartičky jednotlivé postavy či názvy sborových částí. Žák se rozhlédne a vybere části, které se mu dobře zpívali, cítí se v nich příjemně, má pocit, že mu šly. Zároveň vybere i části, u kterých cítí nějakou negativní či neutrální emoci. Díky závěrečné diskusi nad jednotlivými částmi obou operek si učitel udělá přehled o celkovém dojmu a průběhu z pohledu žáků. Je důležité, aby se do diskuse zapojil i učitel a sdílel i on sám své pocity a myšlenky k průběhu. Cílem je ocenit sám sebe i ostatní za podané výkony.

4.2.2 Dotazníkové šetření

Na konci osmé lekce, tedy poslední lekce nacvičování, bylo u výzkumného vzorku provedeno dotazníkové šetření s cílem ověřit či vyvrátit některé z hypotéz, které nelze ověřit pouze pozorováním či nahrávkami z experimentálního vyučování. Bylo nutné se zeptat, jak každý žák vnímal svoji motivovanost, pocity v průběhu nácvičku i po něm. Dotazník byl žákům předložen bezprostředně po ukončení nácvičku. Můžeme ho tedy brát jako součást reflektivní části poslední etapy nácvičku.

4.2.2.1 Znění dotazníku

V dotazníku byly zvoleny jak otázky s otevřenou odpovědí, tak i výběr z možností, kde si respondent mohl vybrat jednu či více možností. U některých otázek byla přiložena i podotázka k odůvodnění tvrzení respondenta. Dotazník obsahoval s ohledem na věk respondentů pouze 12 otázek, jejichž zodpovězení si vyžádalo přibližně 15 minut.

Otázky byly kladeny hlavně na oblast motivace, zážitku či emoce z nácvičku. Tyto kategorie lze z pozorování či nahrávek jen domýšlet dle subjektivního pocitu učitele, ale díky ověření přímo od výzkumného vzorku dojdeme ke konkrétně podloženým závěrům.

- 1) Líbilo se ti zpívat části minioper?
- 2) Která z nacvičovaných operek se ti líbila nejvíce?
 - a) Zvířátka a loupežníci
 - b) Jak se Honza učil latinsky
- 3) Která konkrétní část tě nejvíce bavila?
 - a) Sytý hladovému nevěří
 - b) Role zvířátek
 - c) Byl jednou jeden chalupník
 - d) Za lesíkem
 - e) Kdopak bude vstávat
- 4) Melodie jaké role ti šla nejlépe zpívat?
 - a) Kocour
 - b) Kozel
 - c) Kohout
 - d) Chrochta
 - e) Pes
 - f) Matka Honzy
 - g) Otec Honzy
- 5) Která role tě nejvíce bavila?
 - a) Kocour
 - b) Kozel
 - c) Kohout
 - d) Chrochta
 - e) Pes
 - f) Matka Honzy
 - g) Otec Honzy
- 6) Jaké vlastnosti měl chalupník, který se nestaral o zvířátka?
- 7) Z čeho se máš díky pohádce poučit?
- 8) Jak bys popsal Honzu?
- 9) Jaké emoce/ctnosti jsi při nácvičce cítil? Zakroužkuj více odpovědí.
 - a) Radost
 - b) Nadšení
 - c) Vztek

- d) Dobrá spolupráce
 - e) Samostatnost
 - f) Přátelskost
 - g) Smutek
 - h) Dobrá komunikace mezi spolužáky
 - i) Poctivost
 - j) Snaha
 - k) Tvořivost
 - l) Zvídavost
 - m) Zlost
 - n) Starostlivost
- 10) Vyber dvě ctnosti, které jsi zakroužkoval, a popiš, jaký jsi k tomu měl důvod?
- 11) Byl pro tebe nácvik těžký? V čem?
- 12) Chtěl bys nácvik někdy zopakovat?

4.3 Interpretace získaných dat

4.3.1 Interpretace výsledků experimentálního vyučování a pozorování

Experimentální vyučování bylo seřazeno do 8 bloků po 90 minutách, což se ukázalo jako velice efektivní. Výzkumný vzorek je zvyklý pracovat v takto strukturovaných časových intervalech, a díky tomu se do jednotlivých lekcí mohlo vložit více aktivit, které měly na realizaci dostatek času. Všechny lekce byly strukturované do formy evokace, hlavní část nácviku, závěrečná reflexe. Je důležité, aby se učitel vracel k již nacvičenému, a zároveň po nácviku shrnul práci, kterou žáci během jedné lekce zvládli.

Průběh byl po celou dobu výuky podobný. Žáci se na jednotlivé lekce těšili, sdíleli dojmy i mimo blokovou výuku, zpívali si některé části operek a po uplynutí všech lekcí se chodili ptát, zdali bude nácvik pokračovat, což je z hlediska výuky pro učitele velice dobrá zpětná vazba.

Samotný nácvik probíhal v určitých fázích, které byly proložené nehudebními činnostmi. Tyto aktivity byly voleny hlavně z důvodu, že žáci nejsou v hudební třídě a nejsou zvyklí na 90minutové zpívání. Ke konci nácviku bylo na žácích vidět, že jsou již unavení a k některým částem se potřebují častěji vracet.

Co se týká samotného nácvičku, výzkumný vzorek byl motivovaný po celou dobu nácvičku. Hlavně v aktivitách s diskusí se zapojovala celá třída, všichni žáci měli potřebu sdílet své myšlenky a názory, což vnímáme jako velmi pozitivní přístup, který se odrazil na výkonu žáků. Při některých lekcích docházelo k nedodržení přesného časového rámce, jelikož hlavně během diskusí žáci přinesli velké množství nápadů, které potřebovali sdílet. Z našeho pohledu je právě diskuse velmi podnětná a důležitá aktivita mezi kolektivem. Žáci si díky ní lépe formují své názory, rozšiřují si slovní zásobu a zlepšují se v tvoření vět, které souvisí s porozuměním textu. Na základě diskusí se osvojuje příběh, postavy, časoprostor i ponaučení z příběhu.

Po těchto společných aktivitách vždy následovalo procvičení, opakování, či přečtení si nového textu z části v tu chvíli nacvičované operky. Nejprve došlo ke čtení, následně k nácvičku rytmu, a poté k nácvičku melodie, kterou jsme opakovali několikrát jen s melodií pravé ruky klavíru. V některých případech byla potřeba opakovat zpěv melodie několikrát po sobě, jelikož byl rytmus i melodie obtížnější než jiné části. Problém nastal při nácvičku operky *Zvířátka a loupežníci* v roli *Kohouta, Chrochty*. V obou případech šlo o nepřírozenou melodii, která je postavena na tónových skocích. Při častějším opakování se melodie podařila osvojit. V operce *Jak se Honza učil latinsky* šlo hlavně o rozsah. V části U „*Sud kulatý*“ stoupá melodie až do tónů d^2 , e^2 . Je potřeba žáky velmi dobře rozezpívat pomocí akordických skoků či stupnicových chodů. Žáci i přesto potřebovali velký časový prostor na nácviček této velice obtížné části. Ostatní nacvičované části byly pro žáky velmi dobře osvojitelné z hlediska rytmu i melodie.

Složitým úkolem byl pro žáky zpěv s nahrávkou, který by potřeboval mnohem více času pro nácviček, jelikož je v některých částech obtížněji slyšitelná melodická linka a žáci tedy nejsou schopni ani po několikátém poslechu rozeznat dobu začátku zpívané části. V tomto momentu je třeba prodloužit nácviček o další lekci, která se věnuje pouze nácvičku s nahrávkou.

Díky pozorování experimentální výuky a pořízeným nahrávkám došlo k ověření několika předem stanovených hypotéz, které jsou rozepsány v kapitole č. 4.4 *Vyhodnocení hypotéz a závěry z výzkumu*. Nahrávky nebudou zveřejněny jako příloha z důvodu nesouhlasu rodičů výzkumného vzorku, ale jsou k dispozici u autorky diplomové práce jako průkazný materiál k dokumentaci výsledků.

4.3.2 Výsledky dotazníkového šetření

Vyplňování dotazníku probíhalo v tichosti a anonymně přibližně 15 minut. Jak jsme výše uvedli, dotazníkové šetření obsahovalo 12 otázek. Objevily se zde i otázky, kterými jsme žákům jen připomínali myšlenky v návaznosti na následující otázky. Po ukončení šetření probíhala diskuse spuštěná samotnými žáky na konkrétní témata v dotazníku. Myšlenky, které zazněly od žáků jen potvrzovaly, co se objevilo i v dotazníku při zpracování výsledků.

V této kapitole dochází k vyzdvižení některých výsledků, které se týkají hypotéz a jejich ověření.

Respondenti se ve většině případů shodovali ve svých odpovědích s názory autorky výzkumu. Myšlenky a názory autorky taktéž korespondují s hypotézami.

4.3.2.1 Samotné vyhodnocení dotazníku

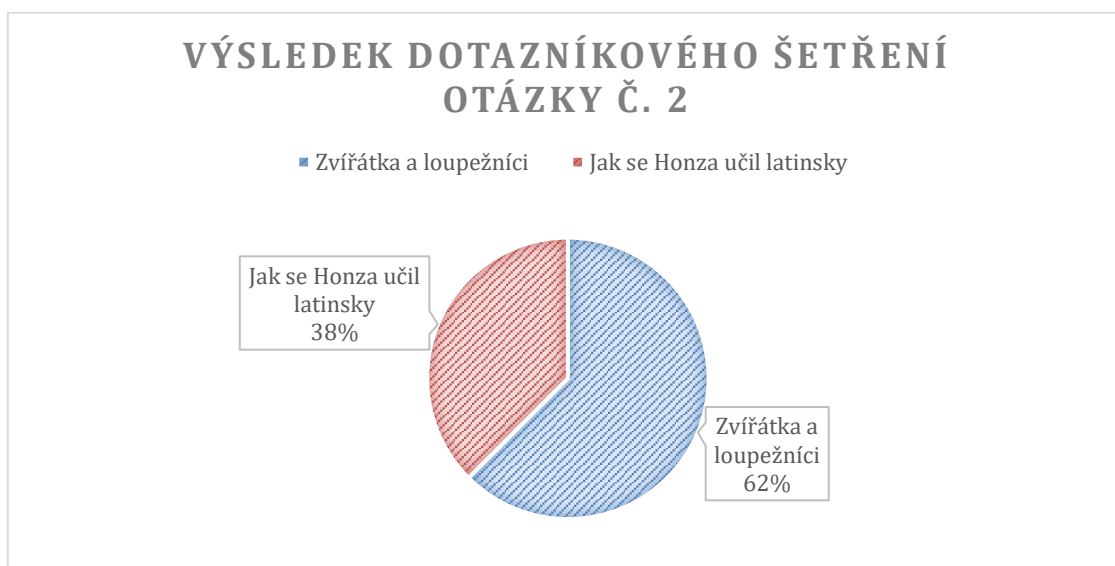
Otázka č. 1 – *Líbilo se ti zpívat části minioperek?*

Ano – 19 Spíše ano – 3 Ne – 2

Otázka č. 2 – *Která z nacvičovaných operek se ti líbila více?*

Jak se Honza učil latinsky – 9 Zvířátka a loupežníci – 15

Graf č. 1: Výsledek dotazníkového šetření otázky č. 2.

Otázka č. 3 – Která konkrétní část tě nejvíce bavila?

Výzkumný vzor mohl vybrat více z možností. Ve výsledcích je zaznamenaná četnost výskytu.

Sytý hladovému nevěří: 12/24

Za lesíkem: 3/24

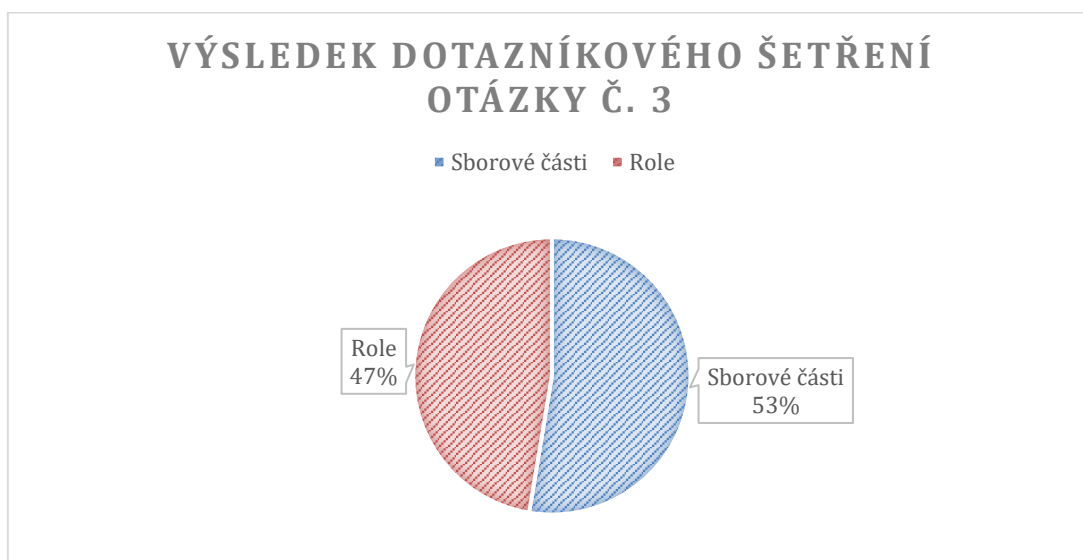
Role zvířátek: 6/24

Kdopak bude vstávat: 8/24

Byl jednou jeden chalupník: 0/24

V grafu č. 2 porovnáváme četnost výskytu sólových částí v porovnání se sborovými částmi.

Graf č. 2: Výsledek dotazníkového šetření otázky č. 3.

Otázka č. 4 – Melodie jaké role ti šla zpívat nejlépe?

Kocour: 1/24

Chrochta 3/24

Pes: 8/24

Matka Honzy: 5/24

Kohout: 4/24

Otec Honzy 1/24

Kozel 2/24

Otázka č. 5 – Která role tě nejvíce bavila?

Kocour: 1/24

Kozel: 1/24

Otec Honzy: 1/24

Pes: 8/24

Chrochta: 4/24

Kohout: 6/24

Matka Honzy: 3/24

Otázka č. 9 – Jaké emoce/ctnosti si při nácviku cítil/a?

Žáci měli možnost vybrat více odpovědí, tím pádem je výsledkem této otázky kolikrát z 24 možných odpovědí ve výskytu jedna konkrétní ctnost.

Radost: 16/24

Nadšení: 12/24

Vztek: 3/24

Dobrá spolupráce: 9/24

Samostatnost: 5/24

Přátelskost: 7/24

Smutek: 2/24

Dobrá komunikace mezi spolužáky: 5/24

Poctivost: 8/24

Snaha: 18/24

Tvořivost: 6/24

Zvídavost: 10/24

Zlost: 0/24

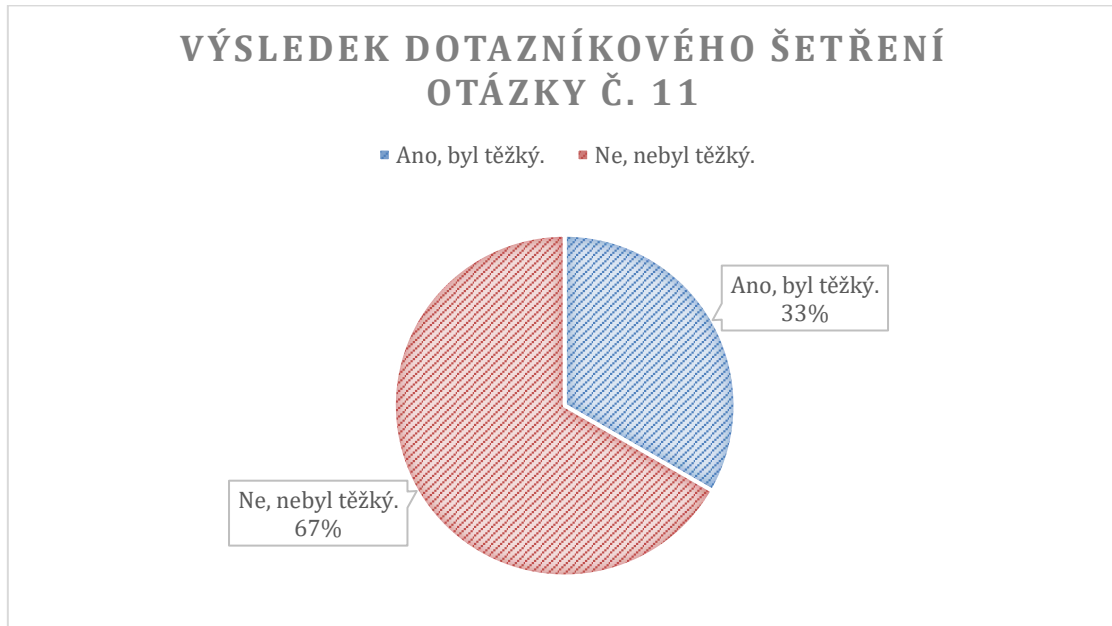
Starostlivost: 0/24

Otázka č. 11 – Byl pro tebe nácvik těžký?

Ano: 8/24

Ne: 16/24

Graf č. 3: Výsledek dotazníkového šetření otázky č. 11.

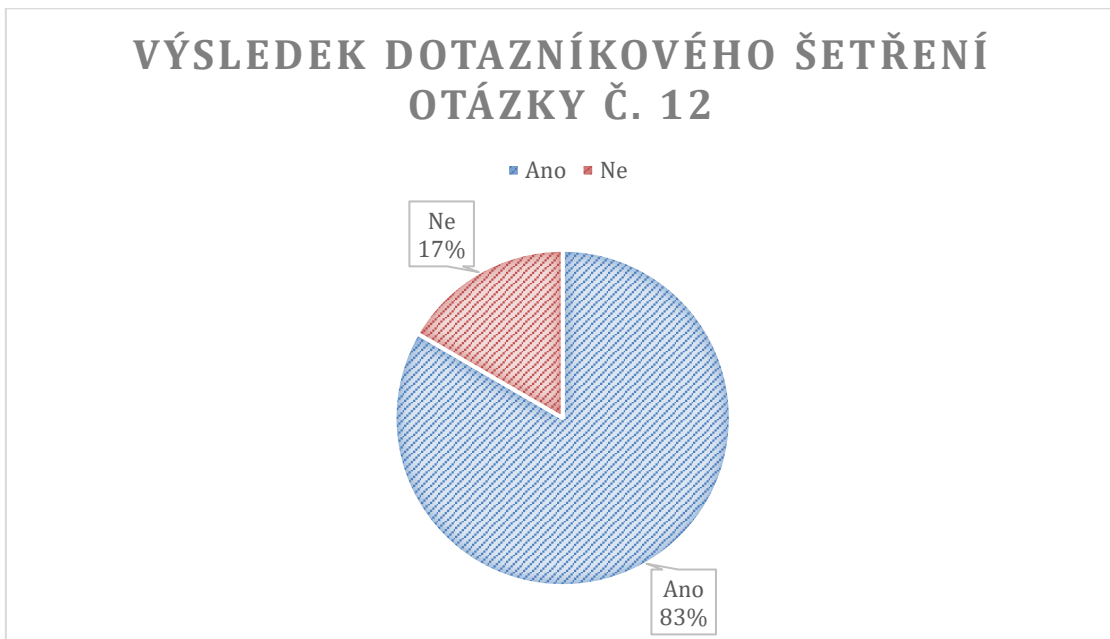

Otázka č. 12 – *Chtěl bys někdy nácvik zopakovat?*

Ne: 4/24

Ano: 20/24

Graf č. 4: Výsledek dotazníkového šetření otázky č. 12.

4.4 Vyhodnocení hypotéz, závěry z výzkumu

Experimentální vyučování proběhlo přesně dle zadaného plánu včetně všech aktivit, které jsou sepsány v kapitole 4.2.1 *Plán aktivit*.

Při výuce bylo do procesu učení vloženo mnoho aktivit, které nebyly přímo hudebními činnostmi, ale souvisely s evokací, motivací, příběhem či se zakládaly na procvičení si některých částí, které se následně objevily v samotném nácviku. Stejně tak se mnoho takových aktivit soustředilo i do reflektivní části na konci jednotlivých lekcí. Jejich zapojením se cílilo hlavně na mezipředmětové vazby jako je český jazyk, etická výchova či dramatická výchova. Vzhledem k tomu, že takových aktivit bylo v průběhu lekcí mnoho a všechny z nich souvisely či navazovaly k tématu jedné či druhé operky, je důležité vnímat jejich potenciál, který utváří v žácích důležité ctnosti a morální rámeček, díky kterému podporují své vyjadřovací schopnosti, porozumění textu i přínos v ponaučení se či kritické myšlení. Práce s takovými aktivitami zároveň podporuje i nácvik textu k následnému zpívání, emoce v dané části či práci s dechem, což následně žáci používají při pěveckých činnostech. Z průběhu těchto aktivit a jejich výsledků pozorování je tedy možné potvrdit **hypotézu č. 2**: *Obě operky poskytují dostatečný prostor pro využití mezipředmětových vztahů a etickou výchovu.*

Hypotéza č. 3: *Hudební ztvárnění příběhu a pohádkových postav je pro děti motivující* se velmi úzce váže s předchozím ověřením **hypotézy č. 2**. Z pozorování bylo při nácviku velmi výrazně viditelné, že po přečtení obou pohádek se děti více zapojovaly do zkoušení a diskusí. Žáci 3. ročníku jsou ještě v kategorii dětí, která má o pohádky zájem, a pokud je jim předložen text na téma, které je baví a motivuje, zvyšuje se jejich pracovitost. Zvířata i obecně pohádkové postavy se ve školství jako takovém používají v různých podobách jak v českém jazyce, tak v matematice, výtvarné, hudební i tělesné výchově. Příkladem je nácvik čtení, psaní, rozpoznání prvního písmena obrázku, počet nohou, které zvířata mají, zvířátka Dědy Lesoně v matematice prof. Hejného, přísloví dle charakteru zvířat i pohádkových postav, ekosystémy a zvířata v nich, vyprávění dle obrázku z pohádek. Žákům jsou zvířata velmi blízkým prvkem, a díky tomu je pro ně více motivující pracovat s něčím, s čím se velmi často setkávají a je pro ně známé. Právě i v tomto příběhu má každé zvíře svůj charakter, který odpovídá z velké části i realitě, což také podporuje dětskou tvořivost a zájem. Z pozorování jsme ověřili tuto **hypotézu č. 3**, kterou následně potvrdili i sami žáci v dotazníkovém šetření.

Výsledky, které jsme prozatím popsali úzce souvisí s další *hypotézou č. 4: S větším počtem zkoušek se zvyšuje dětský zájem o nacvičení*. V průběhu experimentálního vyučování došlo k několika situacím v průběhu jednotlivých lekcí, kdy žáci reagovali velmi radostně na další lekci, která je čekala, i na jednotlivé nově nacvičované části. Nejvíce je dle pozorování bavily role zvířátek, které si následně žáci zpívali i následující dny po nácvičení. Stejně tak se velmi často ozývalo ve třídě zpívání části z operky *Zvířátka a loupežníci* „*Sytý hladovému nevěří*“. Co se týká operky *Jak se Honza učil latinsky*, nejvíce třídou rezonovala část U „*Sud kulatý*“. Tím se dá potvrdit tato předem stanovená hypotéza, jelikož reakce dětí umí být velmi spontánní. Děti velice často spontánně reagují na pozitivní i negativní situace a umí dát svůj názor viditelně najevo. Pokud by se vyskytla situace, kdy by žáci projevíli nechuť k nácvičení, jistě by to v kolektivu otevřelo některé reakce.

Hypotéza č. 5: Rytmická a melodická problematika operek a jejich tónový rozsah jsou zvládnutelné žáky v nehudební třídě s přihlédnutím k jejich hudebním dovednostem se odráží v návaznosti na Hypotézu č. 7: Nácvičení i zpěv sborových částí je pro žáky méně obtížný než sóla. Při snaze ověřit *hypotézu č. 7* nastal zásadní problém v tom, že se žáci učili vše, nehledě na to, zdali to byla sborová část či individuální role. Co se týká rytmu a melodie je z nacvičovaných částí patrné, že většina sólových částí má obtížnější melodii, rozsah i rytmus. Na druhou stranu musíme podotknout, že role jsou z reakcí žáků velmi oblíbenou částí v nácvičení. V běžných hodinách hudební výchovy nemají ve většině případů s nimi žádné zkušenosti. Spíše se setkávají s dvojhlasem či kánonem, kde mohou cítit něco podobného, ale ne zdaleka tak konkrétního a individuálního. Domnívám se, že právě tento zájem o zpěv rolí u žáků zvyšuje snahu a vůli role zpívat co nejlépe. Tím pádem nebyla *hypotéza č. 7* potvrzena ani vyvrácena, jelikož nácvičení probíhal srovnatelně s nácvičením sborových částí. Žáci se snažili u obou variant a v každé z těchto částí se našla nějaká část, která se musela zkoušet zpívat vícekrát než jiná. Souvislost s *hypotézou č. 5* vnímáme hlavně v tom, že všechny části, které byly žákům předloženy k nácvičení, žáci dokázali nacvičit rytmicky i melodicky správně s přihlédnutím k jejich hudebním dovednostem. S rozsahem byl problém v části U „*Sud kulatý*“ v operce *Jak se Honza učil latinsky*, jelikož je pro žáky, hlavně žákyně, nehudební třídy obtížné zpívat tón e^2 , bylo potřebné se na něho opravdu pečlivě rozezpívat, a i tak dělal některým velký problém. Z těchto slov ale vyplývá, že k verifikaci *hypotézy č. 5* došlo na základě průběhu experimentální výuky.

Z dotazníkového šetření vyplývá verifikace **hypotézy č. 6:** *Minioperka Zvířátka a loupežníci je pro děti více zábavná, než minioperka Jak se Honza čil latinsky.* Dle výzkumného vzorku odpovědělo 15 respondentů z 24, že se jim více líbil nácvik minioperky *Zvířátka a loupežníci.*

Poslední hypotézou, kterou jsme stanovili na začátku výzkumu, je **hypotéza č. 8:** *Získání role je pro žáka prestižní záležitost.* Z grafu č. 2 můžeme vidět, že role pro žáky nejsou tak zajímavou částí, jako jsme na začátku předpokládali. Z mého pohledu po zkušenostech z experimentálního výzkumu a pozorování je pro ně motivující, nové a do jisté míry objevující roli získat, ale více je baví a motivují části, které se jim dobře zpívají, jsou lehce zapamatovatelné a žáka zaujme jejich melodie či hravost, jako je právě například část „*Sytý hladovému nevěří*“.

Vzhledem k ověření či vyvrácení předchozích hypotéz můžeme potvrdit i hlavní nejvíce obecnou **hypotézu č. 1:** *Dětské operky Jak se Honza učil latinsky i Zvířátka a loupežníci jsou osvojitelné i v běžné nehudební třídě základní školy.* Tato hypotéza je z předchozího výzkumu ověřena hlavně na základě experimentálního vyučování. Pokud by nácvik operek trval déle, je možné se žáky nacvičit celou operku včetně dramaturgie. Je potřeba si ale uvědomit, že nácvik trvá o dost déle než v hudební třídě, jelikož si někteří žáci osvojují úplně nové oblasti z hlediska hudebních či dramatických dovedností.

Závěr

Diplomová práce se zabývá životopisem hudebníka Bohumíra Hanžlíka, jeho pedagogickou, skladatelskou a publikační činností. Do teoretické části práce je dále zařazena analýza Hanžlíkových děl, která se týká obsahové stránky i přínosu a inspirace při výuce. Výzkum se věnoval nácviku částí dvou Hanžlíkových operek v rámci experimentálního vyučování, kde jsme došli pomocí metody pozorování a dotazníkového šetření k závěru, že obě operky mají velký potenciál pro rozvoj hudebních dovedností, mezipředmětové vazby, zvyšují motivaci a zlepšují žákům jejich zájem o nácvik a zpěv.

Během výzkumu jsme si kladli otázky, jak by se ve výuce mohlo postupovat dál, nejen s vidinou nácviku celých dětských operek a jejich dramatizaci. V závislosti na zkušenostech z experimentálního vyučování jsme došli k závěru, že nácvik podobných děl je pro žáky i učitele prospěšný z důvodu nejen zvyšování úrovně hudebních dovedností, ale hlavně z důvodu posunu kolektivní práce, stmelování, komunikace, spolupráce, motivace, zlepšení sebevědomí i vzájemných přátelských vazeb. V kolektivu výzkumného vzorku vnímáme pozitivní odraz ve většině výše zmiňovaných čtostí.

V rámci výuky je přínosné využít i některé historicko vzdělávací publikace Bohumíra Hanžlíka, které jdou velice dobře zařadit do vzdělávání na prvním stupni základní školy v hodinách běžné hudební výchovy. Díky ukázkám v textech má učitel velkou škálu možností, jak zapojit tyto texty, které se týkají tradice, poslechu, zpěvu, dějin hudby. Jednotlivé činnosti se dají velice dobře propojit do předmětů – vlastivěda, přírodověda, český jazyk i výtvarná či dramatická výchova, a díky tomu je možné publikace aplikovat do běžné výuky.

Závěrem lze konstatovat, že hudebně pedagogická tvorba pro děti Bohumíra Hanžlíka má velký umělecko-edukativní potenciál. Operky a nepřeberné množství úprav lidových písní mohou dítě vtáhnout do hudby jako takové a rozvíjet nejenom jeho hudebnost, ale v návaznosti na pochopení hudebního sdělení a kolektivní hudební činnosti formovat též jeho osobnost po stránce estetické, kognitivní i etické. Hanžlíkovy publikace z dějin hudby a z hudební teorie pak dítěti objasňují srozumitelným jazykem, hudební a obrazovou dokumentací taje hudby, její zákonitosti, genezi v různých etapách společenského vývoje a sepětí s tradicí. Touto prací jsme chtěli přispět k tomu, aby Hanžlíkovo dílo vstoupilo do širšího povědomí učitelů základních škol a mohlo pomáhat učitelům i žákům na jejich cestě výchovou i vzděláváním.

Seznam notových ukázek

Notová ukázka č. 1. Úprava písně: Šel jsem na koledu.

Notová ukázka č. 2. Úprava písně: Kolíne, Kolíne.

Notová ukázka č. 3. Zvířátka a loupežníci – část „Sytý hladovému nevěří“.

Notová ukázka č. 4. Zvířátka a loupežníci – část „Byl jednou jeden chalupník“.

Notová ukázka č. 5. Zvířátka a loupežníci – část „Mně se ježí všechny chlupy!“.

Notová ukázka č. 6. Zvířátka a loupežníci – část „Levá, pravá, přední, zadní“.

Notová ukázka č. 7. Zvířátka a loupežníci – část „Haf, haf, jen se neudav!“.

Notová ukázka č. 8. Zvířátka a loupežníci – část „Marně chrochtám“.

Notová ukázka č. 9. Zvířátka a loupežníci – část „Na louce trávy je dosti“.

Notová ukázka č. 10. Jak se Honza učil latinsky – část „Sud kulatý, ten to ryje“.

Notová ukázka č. 11. Jak se Honza učil latinsky – část „Kdopak bude vstávat“.

Notová ukázka č. 12. Jak se Honza učil latinsky – část „Sud kulatý“.

Notová ukázka č. 13. Zlatý král – část „Slyš“.

Notová ukázka č. 14. Zlatý král – část „Zlato“.

Notová ukázka č. 15. Zlatý král – část „Po zlatu tak toužím a chci ho mít“.

Notová ukázka č. 16. Zlatý král – část „Bakchu“.

Seznam grafů

Graf č. 1: Výsledek dotazníkového šetření otázky č. 2.

Graf č. 2: Výsledek dotazníkového šetření otázky č. 3.

Graf č. 3: Výsledek dotazníkového šetření otázky č. 11.

Graf č. 4: Výsledek dotazníkového šetření otázky č. 12.

Seznam použité literatury

Almanach naší ALMA MATER aneb Sedm desítek let ve službách Múz a umění. Almanach k 70. výročí založení ZUŠ Jana Zacha v Čelákovících. ZUŠ Jana Zacha, Čelákovice, 2017.

GABRIELOVÁ, Šárka. *Město Čelákovice a osobnosti čelákovického hudebního života.* Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy.

HANŽLÍK, Bohumír. *12 kapitol o hudbě.* ZUŠ Jana Zacha Čelákovice, 1996.

HANŽLÍK, Bohumír a Jolana FENCLOVÁ. *Dějiny hudby v obrazech a obrázcích.* Čelákovice: Klub přátel ZUŠ Jana Zacha, 2009. ISBN 978-80-254-4824-3.

HANŽLÍK, Bohumír. *Hudba na hradech a královském dvoře.* Pozůstalost.

HANŽLÍK, Bohumír. *Intonace.* Čelákovice: ZUŠ Jana Zacha.

HANŽLÍK, Bohumír. Jak se Honza učil latinsky - 1.část. *Hudební výchova.* 2017, **25**(1). ISSN 1210-3683.

HANŽLÍK, Bohumír. Jak se Honza učil latinsky - 2.část. *Hudební výchova.* 2017, **25**(2). ISSN 1210-3683.

HANŽLÍK, Bohumír. Jak se Honza učil latinsky - 3.část. *Hudební výchova.* 2017, **25**(3). ISSN 1210-3683.

HANŽLÍK, Bohumír. Největší sborník našich koled a písní. *Hudební výchova.* 2012, **20**(4), 62. ISSN 1210-3683.

HANŽLÍK, Bohumír. Notová příloha: Kolíne, Kolíne. *Hudební výchova.* 2008, **16**(3). ISSN 1210-3683.

HANŽLÍK, Bohumír. Notová příloha: Šel jsem na koledu. *Hudební výchova.* 2014, **22**(1). ISSN 1210-3683.

HANŽLÍK, Bohumír. Notová příloha: Zvířátka a loupežníci. Dětská minioperka pro sbor a sólisty s doprovodem klavíru. *Hudební výchova.* 2013, **21**(1). ISSN 1210-3683.

HANŽLÍK, Bohumír. Notová příloha: Zlatý král. *Hudební výchova.* 2019, **27**(2), 24. ISSN 1210-3683.

- HANŽLÍK, Bohumír. Notová příloha: Podzim, Čarování – dětské písně s doprovodem klavíru na text F. Šťastného a M. Černíka. *Hudební výchova*. 2010, **18**(3). ISSN 1210-3683.
- HANŽLÍK, Bohumír. *Lidové písně a říkadla z Polabí*. Klub přátel Jana Zacha, 2008, 52 s.
- HANŽLÍK, Bohumír. *Staročeský kalendář: Tradice českého roku v lidové písni, pořekadlech a říkadlech pro zpěv, klavír a instrumentální sbor*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-729-2.
- HANŽLÍK, Bohumír. Staročeský kalendář v lidových písních a pořekadlech - 1. část. *Hudební výchova*. 2014, **22**(1), 13. ISSN 1210-3683.
- HANŽLÍK, Bohumír. *Viva la musica: z dějin české renesanční a barokní hudby*. Čelákovice: autor vlastním vydáním, 2018. ISBN 978-80-270-4745-1.
- HANŽLÍK, Bohumír. *Znám já jeden krásný zámek: 30 lidových písní pro zpěv s doprovodem klavíru a volitelným partem pro zobcovou flétnu*. Petřvald: Blesk Market, 2014.
- HONS, Miloš. *Hudební analýza*. Praha: Togga, 2010. ISBN: 9788087258286.
- KRÁLÍK, Jan. *Hudebníci v brandýském Polabí*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav: Město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2008.
- KROUPOVÁ, Libuše, FILIPEC, Josef, ed. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 4. Praha: Academia, 2005. ISBN 978-80-200-1347-7.
- SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).
- SEDLÁK, František a VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební psychologie pro učitele*. Vyd. 2., přeprac. a rozš., V nakl. Karolinum 1. Praha: Karolinum, 2013. 406 s. ISBN 978-80-246-2060-2.
- TICHÁ, Alena. *Vokální činnosti jako prostředek rozvoje hudebnosti a zpěvnosti žáků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. 110 s. ISBN 978-80-7290-318-4.
- VÁŇOVÁ, Hana. *Didaktika hudební výchovy ve studiu učitelství pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2023. ISBN 978-80-7603-411-2.

VÁŇOVÁ, Hana a SKOPAL, Jiří. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 3., aktualizované vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3621-4.

VÁŇOVÁ, Hana. Mami, já zpívám ve škole operu!. *Hudební výchova*. 2013, **21**(1), 8.

Seznam informačních zdrojů

Archiv čísel časopisu Hudební výchova. *Časopis Hudební výchova* [online]. [cit. 2024-10-23]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/hudebnivychova/>.

Historie školy. *Základní umělecká škola Jana Zacha Čelákovice* [online]. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <https://www.zuscelakovice.cz/index.php/o-skole/o-skole>.

JEŘÁBEK, Zdeněk. *Za Bohumírem Hanžlíkem* [online]. 2021 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://informace.rozhlas.cz/za-bohumirem-hanzlikem-1937-2021-8413100>.

Klíčové kompetence. *MŠMT ČR* [online]. [cit. 2024-11-20]. Dostupné z: <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/klicove-kompetence>

Záznam vánočního koncertu. *YouTube* [online]. [cit. 2024-11-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=c8KUw-j0AzE&t=1018s>.

ZUŠ Čelákovice. *YouTube* [online]. 2012, 27.12.2012 [cit. 2024-11-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=xFx96hnwDXg>

Zvířátka a loupežníci. *Pro maminky* [online]. [cit. 2024-09-16]. Dostupné z: <https://www.promaminky.cz/pohadky/ke-cteni-30/zviratka-a-loupeznici-147>

Seznam obrazové přílohy

Obrázek č. 1. Bohumír Hanžlík se svým otcem Josefem. (ze soukromého archivu rodiny)

Obrázek č. 2, 3. Bohumír Hanžlík při představení Sněhurka a sedm trpaslíků, 1947. (ze soukromého archivu rodiny)

Obrázek č. 4. Bohumír Hanžlík s cenou města Čelákovice (2012).

Obrázek 5, 6. Komorní soubor Bohumíra Hanžlíka.

Obrázek č. 7. Bohumír Hanžlík – grafika hudebníků. (ze soukromého archivu)

Obrázek č. 8. Bohumír Hanžlík – úvodní strana Čertovského kalendáře (2014).

Obrázek č. 9, 10. Bohumír Hanžlík – strany z Čertovského kalendáře z roku 2014.

Obrázek č. 11. Malba – Pohled na Novohradské hory. (ze soukromého archivu)

Obrázek č. 12. Titulní strana publikace *Dějiny hudby v obrazech a obrázcích* (2009).

Obrázek č. 13, 14. Strany 32, 63 z publikace *Dějiny hudby v obrazech a obrázcích* (2009).

Obrázek č. 15. Titulní strana publikace *12 kapitol o hudbě* (1996).

Obrázek č. 16. Strany 16, 17 z publikace *12 kapitol o hudbě* (1996).

Obrázek č. 17. Titulní strana publikace *Lidové písně a říkadla z Polabí* (2008).

Obrázek č. 18. Strany 20, 21 z publikace *Lidové písně a říkadla z Polabí* (2008).

Obrázek č. 19. Titulní strana publikace *Staročeský kalendář* (2014).

Obrázek č. 20. Strana z publikace *Staročeský kalendář* (2014).

Obrázek č. 21. Titulní strana publikace *Viva la musica: z dějin české renesanční a barokní hudby* (2018).

Obrázek č. 22. Strana 49 z publikace *Viva la musica: z dějin české renesanční a barokní hudby* (2018).

Obrázek č. 23. Titulní strana publikace *Intonace* (nevydáno).

Obrázek č. 24. Ukázka stran 15, 16 z publikace *Intonace* (nevydáno).

Obrázek č. 25. Titulní strana publikace *Znám já jeden krásný zámek* (2014).

Obrázek č. 26. Strana 18 z publikace *Znám já jeden krásný zámek (2014)*.

Obrázek č. 27. Titulní strana publikace *Hudba na hradech a na královském dvoře (nevydáno)*.

Obrázek č. 28, 29. Strany 16, 20 z nevydané knihy *Hudba na hradech a královském dvoře (nevydáno)*.

Obrázek č. 30. Titulní strana z nevydaného zpěvníku písní *Zpíváme lidové písně celý rok (nevydáno)*.

Obrázek č. 31. Předmluva ke zpěvníku *Zpíváme lidové písně po celý rok (nevydáno)*.

Obrázek č. 32. Obsah zpěvníku *Zpíváme lidové písně po celý rok (nevydáno)*.

Obrázek č. 33. Píseň *Vrby se nám zelenají* z nevydaného zpěvníku *Zpíváme lidové písně po celý rok (nevydáno)*.

Obrázek č. 1. Bohumír Hanžlík se svým otcem Josefem. (ze soukromého archivu rodiny)

Obrázek č. 2,3. Bohumír Hanzlík při představení Sněhurka a sedm trpaslíků, 1947. (ze soukromého archivu rodiny)

Obrázek č. 4. Bohumír Hanžlík s cenou města Čelákovice (2012). (pořízeno městem Čelákovice – poskytnuto)

Obrázek 5, 6. Komorní soubor Bohumíra Hanzlíka.

(viz: <https://www.zuscelakovice.cz/index.php/o-skole/komorni-soubor-bh>)

Obrázek č. 7. Bohumír Hanžlík – grafika hudebníků. (ze soukromého archivu)

Obrázek č. 8. Bohumír Hanžlík – úvodní strana Čertovského kalendáře (2014).
(ze soukromého archivu)

Obrázek č. 9, 10. Bohumír Hanžlík – strany z Čertovského kalendáře z roku 2014. (ze soukromého archivu)

KOHO MÁ
ČERT VZÍTÍ,
NETŘEBA
HO KLÍTI

Leden					
P	6	13	20	27	
Ú	7	14	21	28	
S	1	8	15	22	29
Č	2	9	16	23	30
P	3	10	17	24	31
S	4	11	18	25	
N	5	12	19	26	

ANDĚLSKÝ HLÁSEK,
a ČERTOVA PÍSNIČKA.

Říjen					
P	6	13	20	27	
Ú	7	14	21	28	
S	1	8	15	22	29
Č	2	9	16	23	30
P	3	10	17	24	31
S	4	11	18	25	
N	5	12	19	26	

Obrázek č. 11. Malba – Pohled na Novohradské hory. (ze soukromého archivu)

Obrázek č. 12. Titulní strana publikace *Dějiny hudby v obrazech a obrázcích* (2009).

Dlouho se mělo za to, že jeho zakladatelem a autorem melodií byl právě papež Řehoř (540 - 604 n. l.), patřil však jen k jeho reformátorům.

Domněnku, že papež Řehoř je tvůrcem chorálu, najdeme na této miniatuře, vytvořené v 10. století. Je zde zpodobněn papež, jak opísovači diktuje to, co mu šeptá do ucha Bohem seslaná holubice.

Zpěv chorálu vyžadoval dlouhé školení. V Římě byl založen pěvecký sbor z mužských a dětských hlasů, nazývaný schola cantorum (škola zpěváků).

Brzy nato začaly kláštery po celé Evropě zakládat podobné školy zpěvu.

Gregoriánský chorál tvoří bohatý soubor jednohlasých křesťanských chrámových zpěvů na latinské texty z bible.

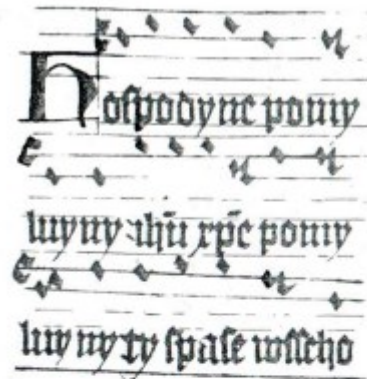
Chorál se zpíval sólově, nebo se střídala sóla se sborem, ve volném tempu, bez doprovodu, bez nástrojů, bez přesného určení taktu, bez délek not.

Později zpěváci gregoriánské melodie přizdobovali, vkládali do nich nové nápěvy i nové texty - **tropy a sekvence**.

Celý západokřesťanský svět ovládl gregoriánský chorál a latinská liturgie.

*Rotunda sv. Martina v Praze
na Vyšehradě kolem roku 1100.*

*Hospodine, pomiluj ny- začátek notového
zápisu pochází až z konce 14. století.*

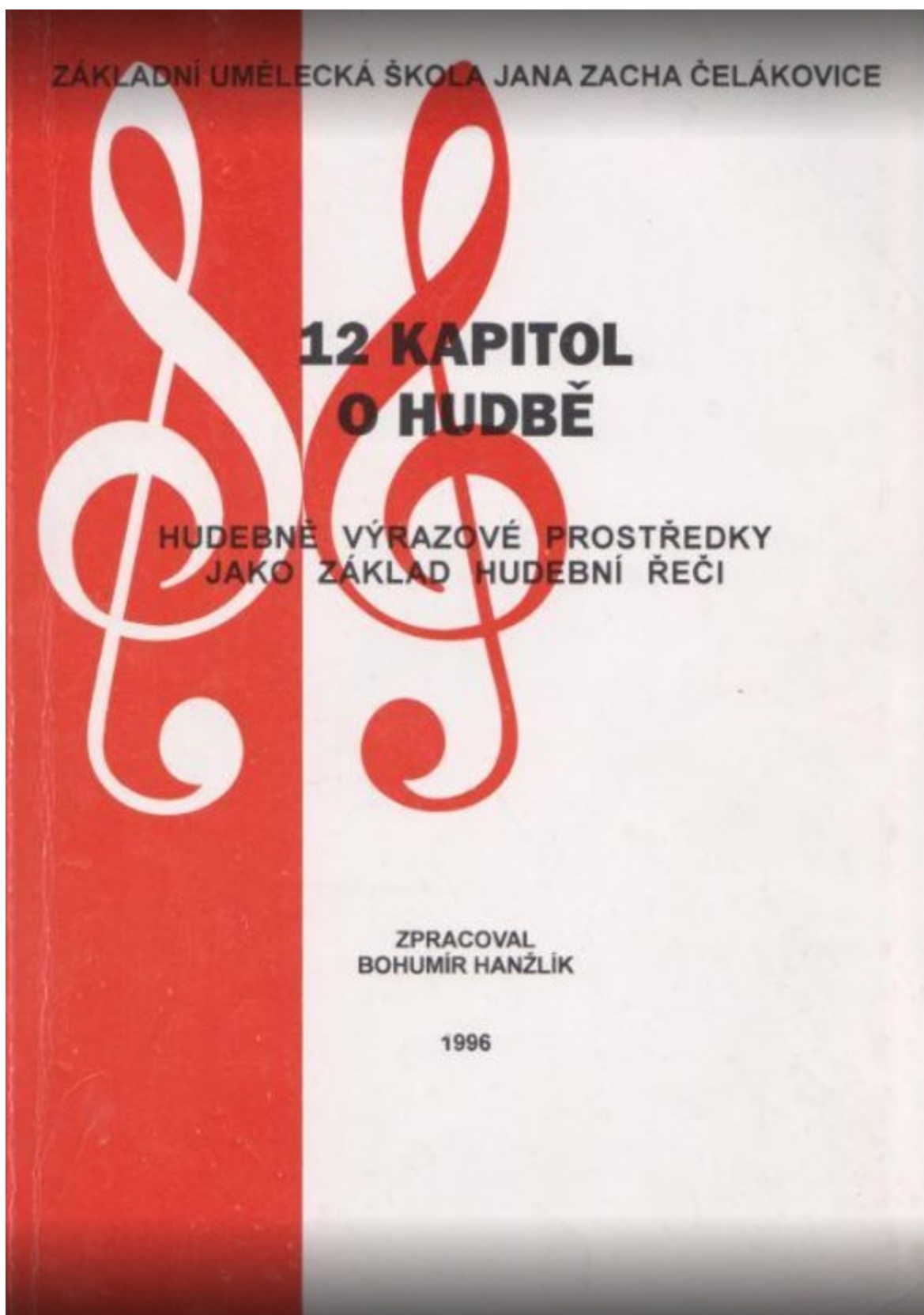
Románský sloh i chorál vynikají
vážnou monumentalitou.

Chorál **Svatý Václave** je druhou docho-
vanou památkou, patrně z 12. století.
Vznikl k počtě knížete Václava, zhudebňu-
je opět český text.

Sva - tý Vác - la - ve, vě - vo - do čes - ké ze -
mě, knie - že náš, pros za ny Bo - hu, sva -
té - ho Du - cha, Kris - te e - lei - son.

Obrázek č. 15. Titulní strana publikace *12 kapitol o hudbě* (1996).

Obrázek č. 16. Strany 16, 17 z publikace *12 kapitol o hudbě (1996)*.

Hudební dílna

Napsat skladbu je také umění. Tato činnost vyžaduje řadu dovedností a inspirace, nápadů a nadšení. Potřebujete odborné znalosti, abyste mohli vložit své nápady do hudby. Nadšení vám pomůže vnést do díla život a cit. V této a dalších kapitolách "Hudební dílna" budete mít možnost vytvářet i první skladatelské pokusy - "Hudební miniatury".
Hrajte si s tóny tak, abyste z toho měli potěšení. Protože vás asi hned nenapadne celá melodie najednou, pracujte podle pravidel!

- Melodie má mít jen jeden vrchol. Nejvyšší tón smí zaznít jen jednou.
- Melodie má mít tvar klenby.

Vycházíme ze základního tónu - tóniky a prolétáme se kolem různých jiných tónů a pak se vracíme zpět k tónice.

- Správná melodie má být vždy soudržná a měla by se plynule rozvíjet, abychom ji mohli vnímat jako celek.

miniatura (tři tóny)

Vymyslete jednoduché melodie, skládající se ze samých stoupajících či klesajících třítónových motivků. Motivek může mít různé tempo a rytmus. Mohou se v něm střídát noty dlouhé i krátké.

- Vycházíme z durového motivku (kuku)
- k třítónovému modelu a rozšiřujeme jej přirozeným melodickým postupem, zejména v závěru.
- Často užívaný třítónový model melodie krouží kolem hlavního tónu.

Další třítónové modely:

miniatura

- První pokusy budou vycházet z melodické představy:
- Dodržujte vzestupný a sestupný směr celkového pohybu
- Miniatury budou mít sudý počet taktů (2 + 2 - dvojtakti)
- Skladba: pochod, polka $\frac{2}{4}$

- Napište miniatury i v jiné tónině (vztah mezi tóny se nemění - transponujte)

miniatura (2/4)

Tvořte vlastní instrumentální příklady (polka, pochod). Dodržujte vzestupný a sestupný směr celkového melodického pohybu (melodický oblouk).

miniatura (tvoření melodií rozkladem durového trojzvuku)

Naučte se nejprve zpívat šest obměn trojzvuku, jeho melodického rozkladu. Nabízí se nám obohacení improvizované melodie.

Trojzvuk procvičuj na známých písních: Ovocáci, Běží líčka, Cib, cibulěnka, ap. Vyhledej další písně.

16
17

Obrázek č. 17. Titulní strana publikace *Lidové písně a říkadla z Polabí* (2008).

Obrázek č. 18. Strany 20, 21 z publikace *Lidové písně a říkadla z Polabí (2008)*.

20

Poděbradská brána

Malovanou bránu v Poděbradech neuvídlíte. Padla při zboření opevnění města.

Marcia

f

malý bubna

1 Po - dí - ty
2 Cty - ty

f **unis.**

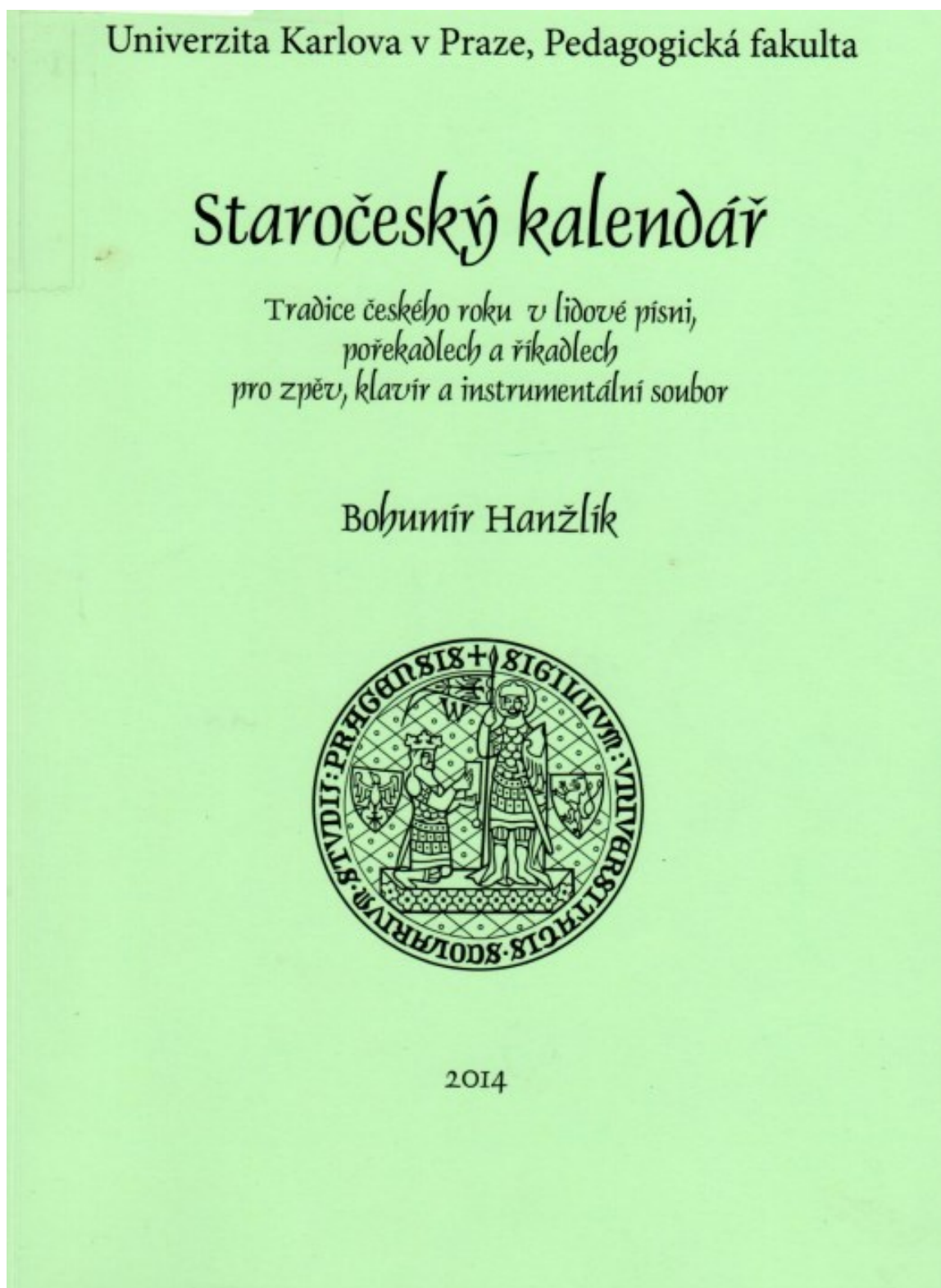
8
 brad - ská ma - na, pěk - ně - ma - lo - va - ná. Kdo tu be - na
 ko - ně vra - ný, pěk - ně kli - ro - va - ný. Kdo ko - ně - ky
 Až vy k tm cí

14
 ma - lo - val, ten bu - vy ne - la - no - val, vy - ma - lo - val na tři - ry -
 klí - ro - val, ten pa - nen - ky mi - lo - val, ten už ta - dy ne - sí, ten je -
 půj - de - te, tak si na mě vzpo - meň - te, že jsem s vá - mi by - val, s vá - mi

20
f
 ko - ně vra - ný,
 od - va - de - ný
 se tě - li - val

21

Obrázek č. 19. Titulní strana publikace *Staročeský kalendář* (2014).

Filipojakubská noc

Na Jakuba a Filipa zelená se každá lípa.

Noc z 30. 4. na 1. 5., zvaná **filipojakubská**, patří k dalším významným svátkům na rozmezí jara a léta. Podle starých pověr se věřilo, že v tento čas provádějí svá kouzla ke škodě lidí i dobytka staré a ošklivé čarodějnice. Slétají se na košťatech ke svým půlnočním sněmům na křižovatky cest nebo na strachem opředená místa – popraviště, šibeniční vrchy, tajemné hrady. Navíc jsou ještě spolčeny s čerty a peklem.

Když jsem šel do nebe

Sousedská

F D⁷ Gm

1. Když jsem šel do ne - be, sta - vil jsem se v pek - le,

C F

nej - star - ší Lu - ci - per pek' - si tam er - tep - le.

2. A já sem ho pěkně
vo řádkou požádal,
ale von, že nedá,
že jsem nepřikládal.

Čert se nevyskytoval jen v pohádkách a v písních, ale hrál nevděčnou úlohu i v pořekadlech:

Obrázek č. 21. Titulní strana publikace *Viva la musica: z dějin české renesanční a barokní hudby* (2018).

Obrázek č. 22. Strana 49 z publikace *Viva la musica: z dějin české renesanční a barokní hudby* (2018).

■ Řadu českých duchovních a světských lidových písní 17. století zapsal do svého sborníku z doby kolem roku 1690 Strahovský premonstrát Jiří Evermond Košetický (1639 - 1700). Písně z jeho sborníku představují část z obsáhlého repertoáru, který žil prostřednictvím ústní tradice. Vedle přepisů duchovních písní a zpěvů četných her zaznamenal Košetický řadu písní zámkových a loveckých. Hodnotu zápisů zvyšují pečlivě notové nápěvy u většiny písní.

Chodila, chodila Košetický sborník
česká lidová barokní píseň, 1690

Moderato

1. Chodila, chodila, voko- lo vo - se-ní, hleda- la, hleda- la

svého po- těše- ní.

2. | Chodila: | voko- lo ha- ječku,
| volá- ta: | "Můj milý ho- leček!"

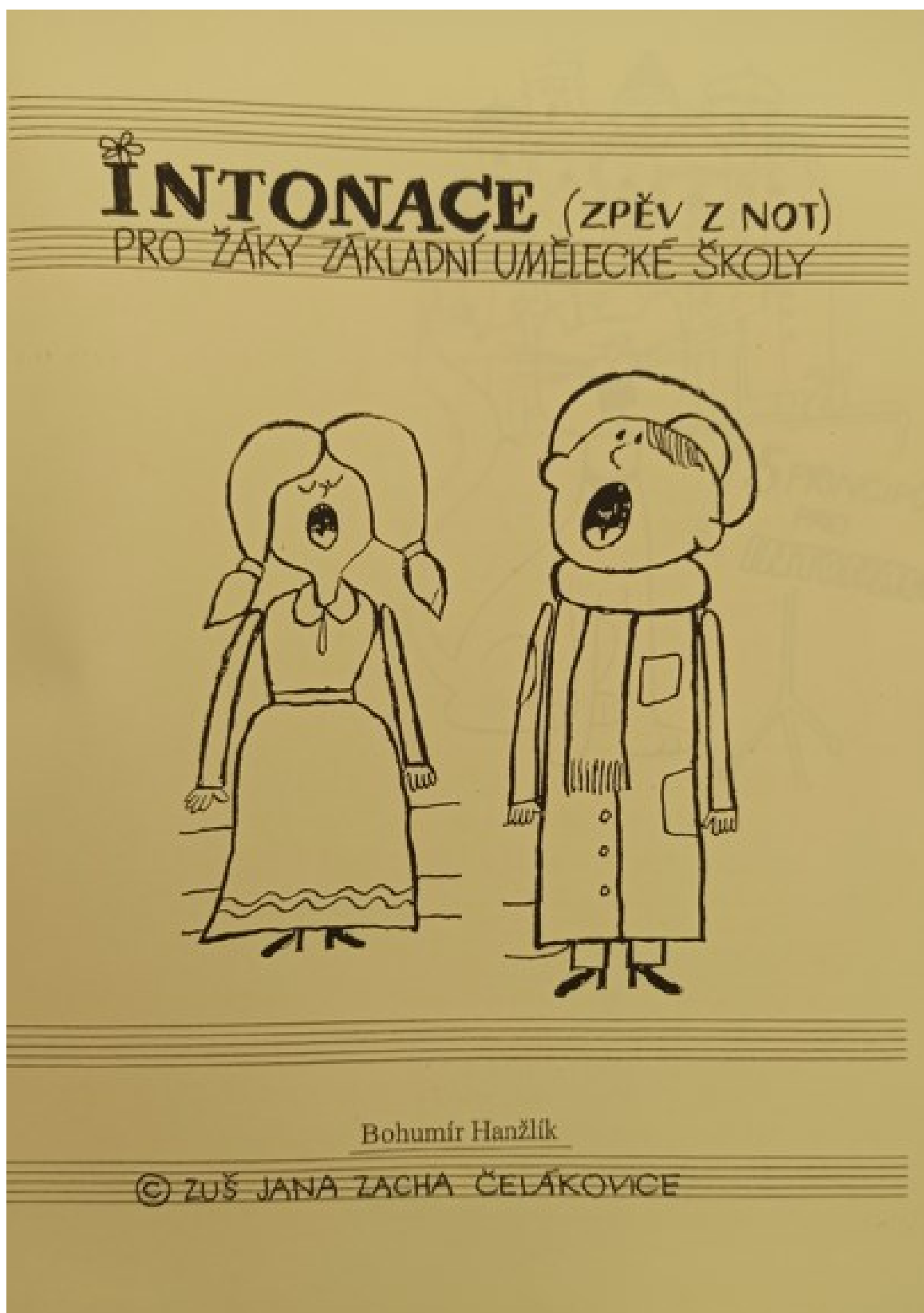
3. | Ho- leček: | sedl pod- le lí- več,
| zezavý: | jako zla- tohlá- več.

4. | Vozej- val: | se hu- hňavým hla- sem:
| Ma' mi- tá, | u po- toka já- sem.

5. | Vohlí- dal, | se sí- havým o- kem,
| vy- tral: | boty za po- tokem.

49

Obrázek č. 23. Titulní strana publikace *Intonace* (nevydáno).

Obrázek č. 24. Ukázka stran 15, 16 z publikace *Intonace (nevydáno)*.

ZPÍVÁME Z NOT (I. - VI. stupeň)

má-lo nás

ZPÍVÁME Z NOT (V. - VIII. - V. stupeň)

1. volta 2. volta

Co značí znaménko :|| , jak zpíváme 1. prima 1. volta 2. secunda 2. volta

15 16

Obrázek č. 25. Titulní strana publikace *Znám já jeden krásný zámek* (2014).

Obrázek č. 26. Strana 18 z publikace *Znám já jeden krásný zámek (2014)*.

Musical score for the song 'MÁ PANENKA SLOUŽÍ V ZÁMKU'. It features a vocal line with lyrics, a piano accompaniment, and a guitar part. The score is in 3/4 time and B-flat major. The lyrics are in Czech. The guitar part is indicated by 'rozsaň sklábíky'.

MÁ PANENKA SLOUŽÍ V ZÁMKU

rozsaň sklábíky

zpívá

1. Má pa-nen-ka slou-ží v zám-ku, má ze-le-nou ka-mi-zol-ku.

zobcování
flétna
(volitelně)

Má na ní čer-ve-ný, ze-le-ný ka-ný-rek, že za ní—

cho-dí, že tam za ní cho-dí z kní-že-cí-ho dvo-ra pa-cho-lek.

2. Já jsem letos voves nesel, a přeci jsem pořád vesel.
Skřivánek nevorá, nevláčí, neseje
[: a přeci si zpívá, a přeci si zpívá,
zatřepá peroutkou vesele. :]

Obrázek č. 27. Titulní strana publikace *Hudba na hradech a na královském dvoře* (nevydáno).

Obrázek č. 28, 29. Strany 16, 20 z nevydané knihy *Hudba na hradech a královském dvoře* (nevydáno).

■ Adam de la Halle (1220 - 1287), zvaný „hrbdě strastý“, vytváří verše o půvabných dámskách či krásných pastýřkách. Pokud víme, k vícehlasu sáhl v několika drobných kompozicích až tento „poslední trubár“. Je mimo jiné tvůrcem pastorální milostné zpěvohry „O Robinovi a Marion“ (Le Jeu de Robin et de Marion) z roku 1275. Napsal ji pro neopolský dvůr s melodikou blízkou lidovým písním. Tato venkovská idylka veselého rázu má jednoduchý děj: Robin miluje Marion a rytíř Aubrecht mu ji chce unést. Veselé dialogy se střídají s veselými písničkami. Hra „O Robinovi a Marion“ byla na západě velmi oblíbená a dávala se ve Francii každým rokem ještě po sto letech od svého vzniku.

O Robinovi a Marion

Adam de la Halle
(1220 - 1287)

Andantino
z roku 1275

Marion

Ro - bin... chce mne, rád má mne. Ro - bin o - mne

Piano

pro - si... a mne do - stá - ne. Kou - pil on mně

■ Guillaume de Machaut - kdysi osobní sekretář českého krále Jana Lucemburského, později u francouzského dvora, dnes vřtaný host v Karlově paláci. Narodil se asi roku 1300 v Remeši ve Francii, žil až do roku 1377.

První uznávaný skladatel, jemuž jsou zjevně prokazovány počty vznešelé společnosti.

Neupadl v zapomnění díky tomu, že své skladby sestavil do knih, které přečkaly dodnes. Je i autorem nejstarší dochované mše pro čtyři hlasy.

Ačkoli je Machaut připomínán v hlavně v souvislosti se mší, napsal i řadu jiných skladeb. Skládal latinská a francouzská moteta, balady, rondeaux, chansons, virelai apod.

Guillaume de Machaut: „Hudba je věda, která vybírá k smích, zpěvu a tanci. Všude, kde zní, rozsevá radost.“

Nástrojová kombinace:

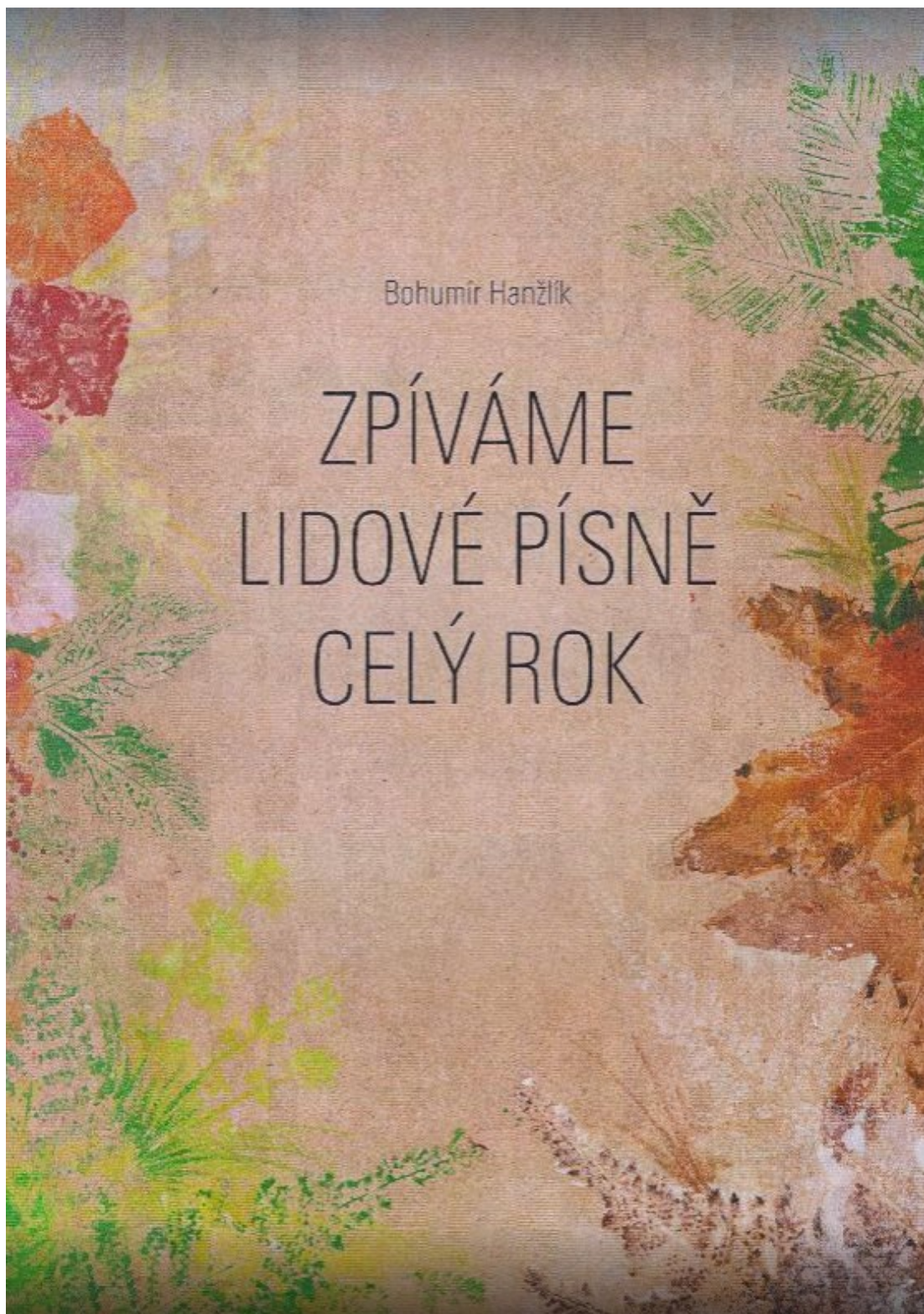
alt. fl., 2 fagoty
trp., 2 trombony
3 fagoty
3 corni
3 trbni

Rondeau

Guillaume de Machaut
(1300 - 1377)

$\text{♩} = 52$

Obrázek č. 30. Titulní strana z nevydaného zpěvníku písní *Zpíváme lidové písně celý rok* (nevydáno).

Obrázek č. 31. Předmluva ke zpěvníku *Zpíváme lidové písně po celý rok* (nevydáno).

ZPĚVNÍK obsahuje lidové písně z Čech a Moravy, které spolu se zvyky a obyčeji patří ke kulturním tradicím našeho národa.

Přinášíme výběr 35 lidových písní o ročním cyklu podle lidového kalendáře v úpravě pro zpěv a dva melodické nástroje - např. zobcové flétny, klavír, housle i nástroje v jiných kombinacích.

Hlas určený pro zpěv se dá využít pro předehru či mezihru, pokud není komponována. Melodickým nástrojům je zde dána velká volnost. Doprovod nesmí nikde překývat zpěv. Máme-li k dispozici altovou zobcovou flétnu pro druhý hlas, pak musí hrát oššem o oktávu výše.

Při výběru písní a instrumentaci bylo přihlédnuto především školské praxi základních škol a škol uměleckých. Postihují technické možnosti nástroje i rozsah dětského hlasu.

Bohumír Hanžl

Obrázek č. 32. Obsah zpěvníku *Zpíváme lidové písně po celý rok* (nevydáno).

Obsah:

- 1 Den přestavný
- 2 My tři králové jdeme k vám
- 3 Masopust držíme
- 4 Skákej, skákej medvěde
- 5 V dobrém jsme se sešli - Masopust přestane
- 6 Siť jsem na stráni oves
- 7 V slavickém dvoře
- 8 Neseme Mařenu
- 9 Velkonočko, velkonočko
- 10 Smrtná neděle
- 11 Vrby se nám zelenají
- 12 My poledne klepeme
- 13 Velikonoční legenda
- 14 Došli jsme k vám na koladu - Moje zlatá panimámo
- 15 Ten náš slouha
- 16 Pěkná Káča trávu žala
- 17 Dej, bože, Barboče - Žaly jsou travíčku
- 18 Ta zlučovská nůves
- 19 Ten suchdolský rybník
- 20 Jsou mlynářci chlapíci
- 21 Kolem Volfířova
- 22 Hrajte mi, muziky veselé
- 23 Stará bába jede
- 24 Co je ti, že se na mně hněváš?
- 25 Jinců není posuvení
- 26 Mrakotínskej šelma šenkýř
- 27 Manžestr
- 28 Šel sedlák na jarmark do Lysý
- 29 Střežek Nimra
- 20 Naš pěn nemůže
- 31 Když jsem já byl mládež zajíc
- 32 Já do lesa nepojedu
- 33 Šly panenky silnicí
- 34 Hejdunda
- 35 Bude zima, bude mráz

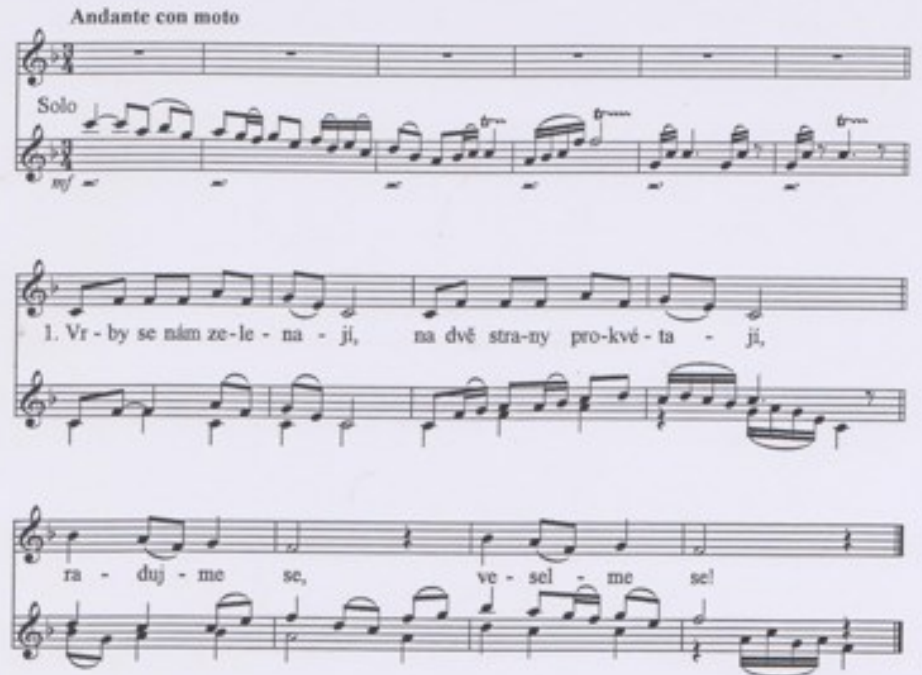

Obrázek č. 33. Píseň *Vrby se nám zelenají* z nevydaného zpěvníku *Zpíváme lidové písně po celý rok (nevydáno)*.

Vrby se nám zelenají

Andante con moto

Solo

1. Vr - by se nám ze - le - na - jí, na dvě stra - ny pro - kvé - ta - jí,
ra - duj - me se, ve - sel - me se!

2. Žezulička v háji zpívá,
sedmihlásek se ozývá,
radujme se, veselme se!

3. Byla zima mezi náma,
ale už je za horama,
radujme se, veselme se!

Seznam notové přílohy

Notová příloha č. 1. Bohumír Hanžlík – dětské minioperka *Zvířátka a loupežníci*.

Notová příloha č. 2. Bohumír Hanžlík – dětská minioperka *Zvířátka a loupežníci* (ukázka rukopisu).

Notová příloha č. 3. Bohumír Hanžlík – dětská minioperka *Jak se Honza učil latinsky*.

Zvířátka a loupežníci
dětská miniooperka pro sbor a sólisty
2012

B. Hanžlík
na motivy veršů
V. Šefla a F. Hrubína

Andante

Piano

15 **1 SBOR**

Zpěv

Byl jed-nou je-den cha-lup-ník, tak už to ve svě-tě bý-vá,
je-den má o-či pro hvěz-dy, a dru-hý pro tmu, co

Dm Bbmaj7 Dm Bbmaj7 Dm

25 **2 Valse**

skry-vá. Je-den je bo-ha-tý bez pe-něz, a dru-hý chu-dý s ni-mi. Proč je- nom

D Bb7 D A D G6 A D A7 D

36

ten, kdo sám je zlý, má strach před vše-mi zlý-mi, má strach před vše - mi zlý - mi,
G6 Dmaj7 A7 D G6 Eb D Bb7 G6 Gm7+ C7 D Bb7

47 **3 Andante**

má strach před vše - mi zlý - mi.

G6 Bb7 C7 D

poco rit.....

Dm

57 *Gm* *Dm*

4 Marcia

C *C7*

67 **5** 1. ZVÍRÁTKA
2. SBOR

Sy - ty hla - do - vě - mu ne - vě - ři, když sam má dob - rou ve - ře - ři. Sy - ty hla - do - vě - mu

F *C* *Dm7* *Hdim* *Bb* *A7* *Dm7* *G7* *C7* *F* *C*

78 **6** Valse
ZVÍRÁTKA

ne - vě - ři, co zby - lo vše - ra k ve - ře - ři. Naš pán se pos - ti,

F *Hdim* *Bb* *A7* *F6* *C7* *F* *F* *Bb* *F*

88 **7** *f* PES

o - li - zu - je kos - ti do sy - tos - ti. do sy - tos - ti. Haf, haf, jen se ne - u - dav, haf, haf,

Bb *A7* *Dm* *F* *C7* *Bb/C* *C7* *F* *C* *Db* *C*

97 **8** Valse
1. ZVÍRÁTKA
2. SBOR

jen se ne - u - dav! 1. Na - na - šem dvo - ře zav - lád - lo ho - ře, v dvo - ře, ho - ře, v dvo - ře.
2. Na - je - jich dvo - ře zav - lád - lo ho - ře, v dvo - ře, ho - ře, v dvo - ře.

Db *C* *F* *Bb* *C7* *F* *G7* *C7* *Db7* *C7*

107 **9** **Moderato 10** CHROCHTA

le. Mar - ně chroch - tům, kvi - ěm hla - dy,
F F D \flat F D \flat

117 **11** KOHOUT

už jsem ce - lé bez ná - la - dy. Ky - ky - ry - ký, Ky - ky - ry - ký, je mi straš - ně lí - to, ne - ní a - ni ži - to! Ky - ky - ry - ký,
F D \flat C 7 F F C 7 F Fmaj 7 C 7 F F

128 **12** Valse KOZEL

Ky - ky - ry - ký, ne - ní a - ni ži - to! Na lou - ce trá - vy je dos - tí, (mé, mé.)
Fmaj 7 C 7 F rit..... F B \flat F C 7

139 **13** KOCOUR

žrád - la do sy - tos - tí. (mé.) Můj ná - zor se li - ší! (mňau) Nej - sou tu, (mňau) nej - sou tu, (mňau)
C F F C 7 F C 7 C D \flat

150 **14** Marcia **15** SBOR

nej - sou tu a - ni my - ší! Sy - tý hla - do - vě - mu ne - vě - ři,
C 7 D \flat C 7 F F C Dm 7 Hdim

161 CHROCHTA (recit.) **16 Allegretto**

co zby - lo vše - ra k ve - če - fi. Nie! Nie! Nie! Jen špej - le od ji - tr - nie!

Bb A7 F C7

f *mf*

171 **17** 1. KOCOUR
2. ZVÍRÁTKA

1. Mo - ji mi - li, mo - ji mi - li, ne - bu - du tu
2. Mo - ji mi - li, mo - ji mi - li, ne - bu - dem tu

Gm6 F6 Gm6 F6 Gm6

177 **18** KOHOUT

a - ni chvi - li! Ky - ky - ry - ký, Ky - ky - ry - ký, svět je pfe - ce ve - li - ký!

a - ni chvi - li! G7

f *f* *f* *f*

poco rit.....

182 **19** Moderato
ZVÍRÁTKA

Žad - né tr - ni, su - mé zr - ní.

Db C Db C Db C Db C

mf

20 1. KOCOUR
2. KOZEL ZVÍRÁTKA

1. A co my - ší? Těch je dost! Všu - de bu - deš
2. A co trá - va? Ja - ko zdej - ší, je - nom tro - chu

Db C Db C Db C Db C

191 **21** CHROCHTA ZVÍRÁTKA

vzác - ný host! A co slich - ta? Štou - dev slich - ty, to je nic, nej - vic ma - jí, nej - vic

ze - le - něj - ší! Eb C7 F Db C Db C Db C Eb Db C

201 **22** Marcia

ma - jí ji - tr - nie!

Gm6

207 **23** 1. ZVÍRÁTKA
2. SBOR

1. Půj - dem spo - lu do svě - ta, to je jas - ná věc, a kdo ne - ní
2. Půj - dou spo - lu do svě - ta, to je jas - ná věc, a kdo ne - ní

F⁶ C⁷ F

212 **24** KOHOUT

od-váž-ný, tak si na pec vlez! Ky-ky-ry-ky, Ky-ky-ry-ky, svět je pfe-ce ve-li-ky! —
od-váž-ný, tak si na pec vlez! F

C⁷ F

ff

221 **25** Tranquillo **26** **27** SBOR

1. Les je v no-ci
2. Mě - sic hou-by
Dm

Dm Bbm Dm Bbm Dm

mp *mf*

231 **28**

ja-ko ži - vy, vi - tr u - ži mlu-vit dří - vi. Še - ve - li si v lis - to - vi, jak z le - sa ven,
cvi-žl v tan - ci a na zá dech sva - to - ján - ci, hvě - zdy z ne - be sná - še - ji, je jim čím dál

Bbm Dm Gm⁷ C⁷ Dm Bbm Dm Gm^(maj7)

243 **29**

ne - po - vi
smut - ně - ji. **dim. a poco rit.....**

C⁷ F F⁶ F⁷ F F⁷

mp *mf*

253 **30 Marcia** SBOR

A tak jdou, a tak jdou le-sem tmou, le-sem tmou,
 B♭ Eb Bb Gm Eb Bb Ab

262 1. | 2.

le - vá, pra - vá, před - ní, zad - ní, po - zor koz - le, ne - u - pad - ní! le - vá, pra - vá,
 Gm Cm Gm7 Eb F7 Gm Cm

267 **31**

před - ní, zad - ní, po - zor koz - le, ne - u - pad - ní! Po - zor koz - le,
 Gm7 Eb F7

271

ne - u - pad - ní! Po - zor koz - le, ne - u - pad - ní!

275 **32 Recitativo** KOCOUR KOHOUT

Mně se je - ži všech - ny chlu - py! To je ok - no do cha - lu - py!

279 SBOR KŘIK LOUPEŽNÍKŮ

Vi - di, jak tam ve svět - ní - ci v kar - ty hra - jí lou - pež - ní - ci! Eso, kule, sedma, žaloty.....

286 **Shuffle** 33 $\frac{8}{8}$ SBOR

1. Ko - mu knr - ty v ru - ce šus - ti,
 2. Ko - mu kar - ty v ru - ce šus - ti,
 F

290 34

to - ho štěs - ti ne - o - pus - ti. E - so, sed - ma, král, sta - rý rau - bíř hrál. Flek a ré a
 to - ho štěs - ti ne - o - pus - ti. Ku - le, sed - ma, ža - lu - dy, al - muž - niě - kn pro chu - dy. Dři - vi v kam - nech
 C7 Db C F C7 F

297

tu - ti bo - ty, dej si po - zor na kul - ho - ty, kru - ciš, fa - got, mor - dy - je, mor - dyť všech - no za - bi - je.
 zač - lo pu - kat, na sto - le je sa - mý du - kát! A v pe - kel - něm kou - fi všich - ni o - či mhou - fi.
 C7 Db C F C7 F C7 F Hdim C7 F

304 C 35

Cho - dí na lup le - sem, í s fa - leš - ným e - sem, les je stra - chem
 Fm C Db C7 Fm C Db C7 Bbm

310

ze - le - ný, když pro - há - ni je - le - ný!
 C7 G7 C9 C7

D.S. al Coda

C **Coda** KOZEL

Me _____
 rit.....
 86

318 **36**

VYPRAVĚČ

V tom zamečel kozel,
ze židli vyskočili hráči,
ze dveří se strachy tlačí,
vždyť tam v okně zahlédli

HLASY ZVÍŘAT

hrozně zvífe.
Má tři hlavy: jedna mečí,
druhá mňouká
a ta třetí kokrhá.

mě---, mě---
mňau---, mňau---
ky-ky-ry-ký-----

319 **37 Allegro**
LOUPEŽNÍCI **poco a poco.....** **poco a poco accel.**

Utikejme, utikejme, než nás všechny roztrhá!!!

328

Pes: Utikli, můj milý brachu.
Kohout: My nahnali jim trochu strachu!
Kocour: Mňau! Mňau! Čím to asi bylo?
Kozel: Něčím, něčím, to já jenom mečím!
Chrochta: Máme peněz jako želez!
Všichni: Co nám chybí k tomu?
Vrátit se zpět domů!!!

330 **38 Andate** **Marcia**

339 **39 SBOR**

1. By - lo rá - no, slun - ce svi - ti, roz - ba - zu - je na zem kví - ti. Roz - já - sa - ni skří - va - ni mu - ji pl - no zplí - vá - ní.
2. Le - vá, pra - vá, pfeď - ní, zad - ní, po - zar koz - le, ne - u - pad - ní! Me - zi po - li v ran - ní zá - ři vra - ce - ji se k hos - po - dá - ři.

B♭ E♭ B♭ Gm E♭ B♭ A♭ Gm Cm Gm7 E♭ C7

347 **40**

Nej - lip do - ma u pan - tá - ty! Vra - ce - ji se zpět, ne - sou py - tel i s du - ka - ty, poz - na - li už ši - ry svět!

B♭ E♭ Cm7 F7 E♭ C7 F7 B♭ Cm7 B♭ F7 F9 F7/6 B♭ G♭

356 **Fine**

ZVÍRÁTKA A LOUPEŽNÍCI

B. HANŽLÍK

I. PROLOG

VOLNĚ
12.

1. na světě byl, 2. skrytý.
protiv co

2. ZYCHLEJI
Jeden je bohatý bez peněz, a druhý chudý s nimi.

Proč jenom ten kdo sám je zlý, má strach všemi zlymi,
má strach před všemi zlymi.

DOHRA 10 TAKTŮ

II. VZBOURĚNÍ (Moderato)

4.

2. [SBOR] 1. sbor 2. solo)

dobrou večeri, slyš hladověmu nevěří co zbylo

včera k večeri. **RAF: (valčíkové)** 4 Nás pán se posť

1. olizuje kosti do sytos-ti, 2. do sytos-ti.

Haf, haf, jen se neudav! Haf, haf, jen se neudav!

③ [Zvítětko] onis.

Na našem dvoře zavládlo hoře, v dvoře, hoře,
 ho - ře,

④ [čtyřochta]

Vohňe! Morně ohrochtám kvičím
 hbdy, už jsem cele bezmalady.

⑤ [Kochabě]

Rychleji
 Kukurý kuf, -u-, je mi strašně líto,
 není ani žito. Kozel!
 není ani žito!

⑥ [Mour]

Na louce trávy je dosti, (me, me) žraldo do sytosti
 Mour

⑦

Moji na - zor se liší, nejson tu, nejson tu,
 (mian!) (mian!) (mian!)

nejson tu, ani myš!
 (Všechna zvíř. sud zvuky jako)

⑧ - MEZIHRA
 9 TARTŮ

⑨ [sace]

Syť hladověmu nevěř, co zby - lo učeňkveče -
 (recit.)

nic, nic, nic, jen špejle od jidmíc!
 (sato) (tati)

⑩

Moji milí, moji milí, nebudu tu ani chvíli, moji milí, moji milí

nebudem tu ani chvíli.

Celá partitura

Celá partitura

Jak se Honza učil latinsky

B. Hanzlík

♩ = 114

Score for the first system, measures 1-7. The instruments are Voice, Flute, Clarinet, Bassoon, and Piano. The key signature is two sharps (D major) and the time signature is 2/4. The tempo is marked as ♩ = 114. The piano part features a rhythmic accompaniment with chords and eighth notes. The woodwinds play a melodic line with eighth notes and rests. The voice part is currently silent.

Chords: D, A/C#, Bm, A, F#m, G, A, B>, Bm, A, G, F#m, Bm/D, A/E

Score for the second system, measures 8-14. The instruments are Vcc (Voice), Flute (Fl.), Clarinet (Cl.), Bassoon (Bsn.), and Piano (Pno.). The key signature is two sharps (D major) and the time signature is 2/4. The tempo is marked as ♩ = 108. The piano part continues with a similar accompaniment. The woodwinds and voice part have more active lines. The voice part begins with a melodic line. The piano part has a fermata over the final chord.

Chords: D/F#4, G, A, Bm, F#m, G, Em, A7, D

17 **A** D A7/C4 Bm A7 *Celá partitura* F#m G A7 D

Voc. *Tempo = 180*
 Za le - sí - kem za ho - ra - ma, v Lho - tě Zlá - ma - ný,

Fl.
 Cl.
 Bsn.
 Pno.

25 D A7/C4 Bm A7 F#m G A7 D

Voc.
 ži - li by - li tá - ta s má - mou s Hon - zou le - ni - vým.

Fl.
 Cl.
 Bsn.
 Pno.

B
 33 A7 D G D A7 D E7 A7 D7

Voc.
 Hon - za, sy - nek je - di ný, jak jsme řek - li le - ni - vý. Na pe -

Fl.
 Cl.
 Bsn.
 Pno.

42 A⁷ = 120 D A D Celá partitura G A D A D D B^b7

Voc. ci se po - řád vá - lel, ce - lý tý - den pro - za - há - lel.

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

50

Voc. 1. Kdo - pak bu de vstá - vat? Vo - du no - sit, dři - ví ší - pat,
2. Kdo - pak bu - de vstá - vat? Trá vu ko sit, po - le o - rat,

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno. E^b B^b7 E^b B^b7 E^b B^b7 E^b B^b7 E^b B^b7 E^b B^b7 E^b B^b7

56

Voc. 1. kdo pak bu de vstá - vat, dvo rek za - mc - tat.
kra vám vo du dá - vat, kou kej Hon - zo vstát!

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno. E^b C⁷ I^m E^b B^b7 E^b B^b7 E^b B^b7

4
 = 51 = 140 = 108
 61 Cm Abm Gm Cm Abm G Celá partitura

Vce
 Já chci ješ-tě spát, o jid-lo si zdát!

Fl.
 rit.....

Cl.
 rit.....

Bsn.
 rit.....

Pno.
 f

68 **D** Mazurka C⁹

Vce
 Ten kluk bu-de tluš tý, šun ka,bů ček, ji-tr-ni-ce.

Fl.
 4

Cl.
 4

Bsn.
 4

Pno.
 4

76 G⁷ C G⁷ C

Vce
 a-by mo-hl rūs-ti, mu sí jis-ti ješ tě ví-ce, mu sí pi-ti, mu sí jis-ti, buch ty, ji - tr - ni-ce.

Fl.
 8

Cl.
 8

Bsn.
 8

Pno.
 8

Celá partitura

84 **E** *mf*

Vce
 Jen ať sle - ze z pe ce, řek bych, že nám hod ně vy rost,

Fl.
mf

Cl.
mf

Bsn.
mf

Pno.

92

Vce
 a pra - co - vat ne - chce, jen nám do - ma je - nom pro zlost,

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

96

Vce
 mu - sí pro - to ně - čím být, ře - mes - lu se na - u - čit!

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

Cela paritura

6

100 **F** ♩. = 52

Vce

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

SOLO
D A D A

104

Vce

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

D B⁷ Em D A⁷

107 **G** ♩. = 63

Vce

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

D⁷ F

Já chci být pá-nem, já chci být pán! Pá - ni, ty sc

G

Celá partitura

113 Gmaj7 F#m

Vce maj, ti nic ne - dě - laj, pá - ni, ti se dob - ře ma ji, prá - ci ne znaj,

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

H

119 D B7maj7

Vce ne - dě-la-jí! Pá - ni, ty se maj, ti nic ne - dě - laj, Pe že-ni ho lu-bí

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

H

125 A B7maj7 Dm A7 rit..... D a tempo

Vce lí - taj jim do lu-by, ji - del-nu ku-chy-ni o - brá - tí na - ru - by. Pá - ni, ty se maj,

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno. rit..... a tempo

I Celá partitura

130 Bmaj7 A Bmaj7 Dm A7 rit.....

Vce Za se se o-zva lo Hon zo vo bři-cho, kru če-lo ne vin ně, ne-by lo ti cho!

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno. rit.....

♩ = 110

136 D G A7 C°

Vce Jed-lo, pi-lo, jcd-lo, ve-přo, ze-li, kned lo. Čty-ři pyt-le bram bo-rů, ryb nik, po-le

Fl. Polka

Cl.

Bsn.

Pno. Polka

143 A7 D G A7

Vce a ho-ru. A když všech no sněd lo, hned mu by-lo líp, a teď se to bři cho špu-lí,

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

Celá partitura

150 $\text{♩} = 90$ $\text{♩} = 76$

Vce ja - ko ho - ra Říp.

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

156 $\text{♩} = 63$ D^7 I° K D

Vce Já chci být pá - nem, já chci být pán! Tak jdi do své

Fl. J

Cl. J

Bsn. J

Pno. $\text{♩} = 63$ K

163 G^6 $\text{I}^{\circ 4m}$

Vce ta, ne - buď po - ple - ta! Hla - vu máš jakžbáb, bu - deš jis tě pán!

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

Celá partitura

170 **L** D

Vce
Pá - ni, ty se maj, ti nic ne - dě - laj,

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

174 **L** G^{maj7} D A⁷ D

Vce
Uč se la - ti - nu, buď chyt - rý sy - nu!

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

178 **M** $\text{♩} = 81$

Vce
Jest li chceš o - prav du pá - nem být, mu siš se la - ti - nu na - u - čit!

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

Celá partitura

182 $\text{♩} = 125$

Vce

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

189 $\text{♩} = 108$ $\text{♩} = 120$

Vce

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

198 $\text{♩} = 72$ $\text{♩} = 60$

Vce

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

Dá val po zor, comlu ví, ne bořmys lil, že je to la tin sky.

Celá partitura Sud kulatý

208 $\text{♩} = 108$

Vce

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

215

Vce

Ěu - ky, kdo to tu - čc? A on bed - nář na ob - ru - čc.

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

222

P

D C B \flat D A 7 D C B \flat D A 7

Vce

Bed - nář prá - ci do - dě - lá - vá a při tom si před - ři - cá - vá.

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

P

4 8

4 8

Celá partitura

230 D Em/D F#m/D D Bm G A7

Vce: Sud ku - la - tý, — sud ku - la - tý. — Bed náš hla dí bí - lé prk - no ze spo - da.

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno. *f* 4 8

238 D Eb D D Em/D F#m/D D Eb

Vce: a nc - by - la o - stu - da. Sud ku - la - tý, — ta dvě slo - va, Hon - za za - slech

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno. *f* 4 4

245 D Eb D ♩ = 160

Vce: to bu - de ta la - ti na!

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno. *f* ♩ = 160

Celá partitura

256 **Andante** B \flat

Vce Hon - za le - ze na ko - pec, od le - sa vy -

Fl. **Q**

Cl.

Bsn.

Pno. **Andante** B \flat **Q**

261 E \flat E \flat F $^{\circ}$ B \flat E \flat

Vce běh - ne pes, zví - ře chle m tá vo - du z lou že, Bo - že, to je děs. Haj - ný vo - lá:

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

267 B \flat C \sharp B \flat F $^{\circ}$ B \flat

Vce "z té lou - že zmiz! Ta - dy pi - je vo - du rys!" Rýs tu pi - je, Hon - za si to

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

Celá partitura

15

274 $\text{♩} = 115$

Vce
o - pa - ku - jc, ryš tu pi - jc. La - tí - ně se rych - le u - či, až mu z to - ho

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno. $\text{♩} = 115$

281 $\text{♩} = 140$ $\text{♩} = 90$

Vce
v bři še kru - či.

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno. $\text{♩} = 140$ $\text{♩} = 90$

288 $\text{♩} = 140$

Vce
Ká - ra je - de z ko peč - ka, vr - za - jí ji ko - leč - ka,

Fl. **R**

Cl. **R**

Bsn.

Pno. $\text{♩} = 140$

Celá partitura

294

Vce
 proč - pák by ji ne - vr - za - ly, když je me má na - ma - za - ny!

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

299

Vce
 Vr - za - ji a ká - ra vr či, ja - ko vi - tr z kop ce fr - či, tu je ká - ra, no - vá slo va

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

305

Vce
 ty se Hon za, ry - chle u - či, Tu je ká - ra, ce - lé si to

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

S

S

Celá partitura

17

312

Vce
před ri - ká - vá. Sud ku - la - tý, ras tu pi - je, tu je ká - ra.

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

319

Vce
la - ti - nu si o - pa - ku - je. Sud ku - la - tý — rys - tu pi - je,

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

325

Vce
tu je ká - ra, o - pa - ku - je

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

$\text{♩} = 81$ rit.....

Cela paritura

331 $\text{♩} = 63$

Vce

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

337

Vce

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

345 $\text{♩} = 140$ G.P. U

Vce

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

Ten to ry - je! Sud ku - la - ty,

$\text{♩} = 140$ G.P. U

350

Vce
ras tu pi - je, tu je ká - ra, ten to ry - je. Sud ku - la - tý _____ rys - tu pi - je,

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

356

Vce
tu je ká - ra,

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

359

Vce
ten to ry - je.

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

♩ = 160

♩ = 160

20 **V** Recitativ Celá partitura

362 $\text{♩} = 81$

Vce Naě bych se té la-tí ny to lík u-čil? Za po měl bych tak jed no pro dru hé a mohly by mi se mi myš len kysplést!

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

W $\text{♩} = 140$

Vce

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

375 $\text{♩} = 108$ $\text{♩} = 120$

Vce

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

$\text{♩} = 108$ $\text{♩} = 120$

Celá partitura

Recitativ 21

384 $\text{♩} = 72$

Vce
Hled' - me! Hon-zik se nám vrá - til! Jak u - miš la - tin - sky?

Fl.
Cl.
Bsn.

X **Recitativ** $\text{♩} = 72$

Pno.

391

Vce
Sud ku - la - tý, rys tu pi - je, to je je - ho po - c - zi - c, čert a - by mu

Fl.
Cl.
Bsn.

Pno.

Y

397

Vce
ro - zu měl, tu je ká - ra, ten to ry - je. Hon za, to je vše - u - měl! Má - ma to sly - še - la

Fl.
Cl.
Bsn.

Pno.

Y $\text{♩} = 180$

D A⁷

Celá partitura

404 D A7 D A7 D D A7 D

Vce a Hon zu po - li - la vo - do stu - dc - nou, pěk - ně stu - dc - nou.

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

413 $\text{♩} = 93$ D A D A7 D $\text{♩} = 150$ $\text{♩} = 72$

Vce A to byl ko nec s la - ti - nou!

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno. $\text{♩} = 93$ $\text{♩} = 150$ $\text{♩} = 72$

423 **Z** Recit. **Parlando**

Vce l - nu sy - nu, ted' bu - deš sc - kat la - ti - nu!

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno. **Z** Recit. **Parlando**

425

Vce
La - ti - nu! Co to zna - mc - ná, sc - kat la - tí - nu?

Fl.

Cl.

Bsn.

Pno.

428 **Zpěv** ♩ = 108

Vce
To zna me ná - Rá - no bu deš vstá - vat, vo - du no sit, dři - ví ší - pat,
Rá - no bu deš vstá - vat, trá - vu ko sit, po - lc o - rat,

Fl.

Cl.

Bsn.

Zpěv ♩ = 108 Eb Bb7 Eb Bb7 Eb Bb7

Pno.

433

Vce
řá - no bu deš vstá - vat, dvo - rek za - mc - tat.
kra - vám vo - du dá - vat, zkrá tka pra - co - vat.

Fl.

Cl.

Bsn.

Eb C7 Fm Eb Bb7 Eb Eb

Pno.

439 **Dohra** rit.....

Vce

Fl. $\text{♩} = 160$

Cl.

3sn.

Dohra rit.....

Pno. $\text{♩} = 160$

E_b E° Fm $C7$ Fm E_b Bb^7 E_b